

>>Pars 9>>**Pars sexta, et ultima, OCTO LIBROS
COMPLECTENS****LIBER VIGESIMUS OCTAVUS.**

Explicantur undecim priores versus capitis XXXVIII,
multiplici sensu, praesertim morali.

PRAEFATIO.

Nihil gravius nocet animae quam conscia virtus, nisi correptionibus exerceatur. Job maximus, quia solo Deo minor.---Post damna rerum, post funera pignorum, post vulnera corporis, post verba male suadentis uxoris, post contumeliosa dicta consolantium, post suscepta fortiter jacula tot dolorum, de tanta virtute constantiae laudandus a iudice beatus Job fuerat, si jam de praesenti saeculo esset evocandus. At postquam hic adhuc duplicia recepturus est, postquam saluti pristinae restituitur, ut rebus redditis diutius utatur, ne per elationis gladium ipsa illum sua victoria sternat, debet omnipotens Deus increpare per districtam justitiam quem servat ad vitam. Quid enim pejus plerumque animam quam conscia virtus interficit? Quae illam dum consideratione sua inflat, a plenitudine veritatis evacuat; et dum se ad percipienda praemia sufficere suggerit, eam a meliorationis intentione distendit. Justus igitur Job ante flagella exstitit, sed justior post flagella permansit; et laudatus antea Dei voce, postmodum crevit ex verbere. Profecto velut tuba ductilis ex percussione producta in laudem Dei tanto altius elevatus est, quanto majori castigatione percussus. Sed humiliandus erat iste qui, prostratus ulceribus, sic virtutibus stabat. Humiliandus erat, ne tam robustissimum pectus elationis tela confoderent, quod constabat certe quia et illata vulnera non vicissent.

Requirendus nimirum fuit homo cujus debuisset comparatione superari. Sed quid est quod de eo voce Domini dicitur: Vidisti servum meum Job, quod non sit ei similis vir super terram (Job. I, 8; II, 3)? Cujus ergo comparatione poterat vinci, de quo Deo attestante dicitur quia nullius hominis comparatione possit aequari? Quid itaque agendum est, nisi ut ex persona sua ipse Dominus suas illi virtutes narret, et dicat ei: Nunquid producis luciferum in tempore suo, et vesperum super filios terrae consurgere facis? Et iterum: Nunquid apertae sunt tibi portae mortis, et ostia tenebrosa vidisti? Vel certe: Nunquid post ortum tuum praecepisti diluculo, et ostendisti aurorae locum suum (Job. XXXVIII, 32, 17, 12)? Quis vero ista, nisi Dominus potest? Et tamen interrogatur homo, ut cognoscat quia ista non potest, quatenus vir qui tam immensis virtutibus crevit, et nullius hominis exemplo vincitur, ne extolli debeat, Dei comparatione superetur. Sed o quam potenter erigitur qui tam sublimiter humiliatur! O quanta est hominis victoria, ex Dei comparatione perdidisse! O quanto hominibus major est qui testimoniis convincitur Deo minor! Multum quippe potens est qui tali interrogatione ostenditur quia potens non est. Sed quia ad obscura nimis disserenda ducimur, ad ejusdem textus jam verba veniamus:

CAPUT PRIMUM

CAP. XXXVIII

VERS. 1.---Respondens autem Dominus Job de turbine dixit.

1. Quot quibusve modis ad homines loquatur Deus.--- Notandum video quia si sano atque incolumi locutio facta diceretur, nequaquam de turbine Dominus locutus fuisse scriberetur. Sed quia flagellato loquitur, de turbine locutus fuisse describitur. Aliter enim Dominus servis suis

loquitur, cum eos intrinsecus per compunctionem provehit, aliter cum per distractionem ne extollantur premit. Per blandam enim locutionem Domini amanda dulcedo ejus ostenditur; per terribilem vero potestas ejus metuenda monstratur. In illa persuadetur animae ut proficiat, in ista reprimitur quae proficit. In illa discit quod appetat, in ista quod metuat. Per illam dicit: Gaude et laetare, filia Sion, quia ecce venio, et habitabo in medio tui (Zach. II, 10); per istam dicitur: Dominus in tempestate veniet, et in turbine viae ejus (Isai. LXVI, 15). Blandus quippe est qui ut in medio inhabitet venit. Cum vero se per tempestatem et turbinem insinuat, nimirum quae tangit corda perturbat; atque ad edomandam elationem se exerit, quando potens et terribilis innotescit.

2. Aut per angelos loquitur Deus, aut per semetipsum.---Sciendum praeterea est quia duobus modis locutio divina distinguitur. Aut per semetipsum namque Dominus loquitur, aut per creaturam angelicam ejus ad nos verba formantur. Sed cum per semetipsum loquitur, sola nobis vi internae inspirationis aperitur. Cum per semetipsum loquitur, de verbo ejus sine verbis ac syllabis cor docetur, quia virtus ejus intima quadam sublevatione cognoscitur. Ad quam mens plena suspenditur, vacua gravatur. Pondus enim quoddam est quod omnem animam quam replet levat. Incorporatum lumen est quod et interiora repleat, et repleta exterius circumscribat. Sine strepitu sermo est, qui et auditum aperit, et habere sonitum nescit. Quod enim de adventu sancti Spiritus scriptum est: Factus est repente de coelo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes; et apparuerunt illis dispertitae linguae quasi ignis, seditque supra singulos eorum (Act. II, 2); per ignem quidem Dominus apparuit, sed per semetipsum locutionem interius fecit. Et neque ignis Deus, neque ille sonitus fuit, sed per hoc quod exterius exhibuit, expressit hoc quod interius gessit. Quia enim discipulos et zelo succensos, et verbo eruditos intus reddidit, foris

linguas igneas ostendit. In significatione igitur admota sunt elementa, ut ignem et sonitum sentirent corpora, igne vero invisibili et voce sine sonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit, sed intus qui scientiam dedit. Et cum reginae Candacis eunuchus curru praesidens iter caperet, atque Isaiam non intelligens in manibus haberet, in corde nimirum spiritus Philippo dixerat: Adjunge te ad currum (Act. VIII, 29). Et cum ad evocandum Petrum timentes Deum milites Cornelius direxisset, in mente procul dubio a spiritu Petrus audivit: Ecce tres viri quaerunt te, surge itaque, descende et vade cum eis (Act. X, 19). Spiritum enim Dei quasi quaedam nobis verba dicere est occulta vi ea quae agenda sunt intimare, et cor hominis ignarum, non adhibito strepitu et tarditate sermonis, peritum repente de absconditis reddere. Nam quia auditus ea quae ad se fiunt non simul omnia dicta comprehendit, quippe qui et causas per verba, et particulatim verba per syllabas percipit; visus autem noster in eo quod se dirigit, totum subito et simul apprehendit; Dei locutio ad nos intrinsecus facta videtur, potius quam audiatur, quia dum semetipsum sine mora sermonis insinuat, repentina luce nostrae ignorantiae tenebras illustrat. Unde et Baruch, Neriae filius, cum requisitus exponeret quemadmodum verba Jeremiae prophetantis audisset, ait: Ex ore suo loquebatur quasi legens, et ego scribebam (Jerem. XXXVI, 18). Qui enim legens loquitur, alio intendit, sed alio verbum facit, quia quod videt dicit. Prophetae ergo Dei, quia ejus verba vident potius in corde quam audiunt, quasi legentes loquuntur.

3. Quomodo per angelos loqui soleat. Aliquando verbis utendo; aliquando rebus; aliquando simul verbis et rebus; aliquando imaginibus cordis aut corporis oculis ostensis.---Cum vero per angelum voluntatem suam Dominus indicat, aliquando eam verbis, aliquando rebus demonstrat, aliquando simul verbis et rebus, aliquando imaginibus cordis oculis ostensis, aliquando imaginibus et

ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis, aliquando coelestibus substantiis, aliquando terrenis; aliquando simul terrenis et coelestibus. Nonnunquam vero etiam per angelum humanis cordibus ita loquitur Deus, ut ipse quoque angelus mentis obtutibus praesentetur

4. Verbis namque per angelum loquitur Deus, cum nil in imagine ostenditur, sed supernae verba locutionis audiuntur, sicut dicente Domino: Pater, clarifica filium tuum, ut et filius tuus clarificet te, protinus respondetur: Clarificavi, et iterum clarificabo (Joan. XVII, 1). Neque enim Deus, qui sine tempore vi impulsione intimae clamat, in tempore per suam substantiam illam vocem edidit, quam circumscripserat tempore per humana verba distinxit, sed nimirum, de coelestibus loquens, verba sua quae ab hominibus audiri voluit rationali creatura administrante formavit.

5. Aliquando rebus per angelos loquitur Deus, cum nil verbo dicitur, sed ea quae futura sunt, assumpta de elementis imagine, nuntiantur; sicut Ezechiel, nil verborum audiens, electri speciem in medio ignis vidit; ut videlicet dum solam speciem aspiceret, quae essent in novissimis ventura sentiret (Ezech. I, 4). Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur, in qua permixtione argentum quidem clarius redditur, sed tamen fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro nisi mediator Dei et hominum demonstratur? Qui dum semetipsum nobis ex divina atque humana natura composuit, et humanam per deitatem clariorem reddidit, et divinam per humanitatem nostris aspectibus temperavit. Quia enim virtute divinitatis ejus tot miraculis humanitas fulsit, ex auro crevit argentum; et quod per carnem Deus cognosci potuit, quodque per carnem tot adversa toleravit, quasi ex argento temperatum est aurum. Quod bene et in medio ignis ostenditur, quia incarnationis ejus mysterium subsequenteris iudicii flamma comitatur. Scriptum quippe

est: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. V, 22).

6. Aliquando per angelos verbis simul et rebus loquitur Deus, cum quibusdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neque enim Adam post culpam in divinitatis substantia audire Dominum potuit, sed increpationis verba per angelum audivit, de quo scriptum est: Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi (Genes. III, 8). Quid est enim quod post peccatum hominis in paradiso Dominus jam non stat, sed deambulat, nisi quod irruente culpa se a cordis hominis motum demonstrat? Quid est quod ad auram post meridiem, nisi quod lux ferventior veritatis abscesserat, et peccatricem animam culpae suae frigora constringebant? Increpavit ergo Adam deambulans, ut caecis mentibus nequitiam suam non solum sermonibus, sed etiam rebus aperiret, quatenus peccator homo et per verba quod fecerat audiret, et per deambulationem, amisso aeternitatis statu, mutabilitatis suae inconstantiam cerneret, et per auram, fervore charitatis expulso, torporem suum animadverteret, et per declinationem solis cognosceret quod ad tenebras propinquaret.

7. Aliquando imaginibus cordis oculis ostensis per angelos loquitur Deus, sicut Jacob subnixam coelo scalam dormiens vidit (Genes. XXVIII, 12); sicut Petrus linteum reptilibus ac quadrupedibus plenum in ecstasi raptus aspexit (Act. X, 11), qui nisi incorporeis oculis haec cerneret, in ecstasi non fuisset; sicut Paulo in visione noctis vir Macedo apparuit (Act. XVI, 9), qui transire eum in Macedoniam rogavit. Aliquando imaginibus et ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis per angelos loquitur Deus, sicut Abraham non solum tres viros videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere, et non solum suscipere, sed eorum usibus etiam cibos

adhibere (Genes. XVIII, 2, seq.). Nisi enim Angeli quaedam nobis interna nuntiantes ad tempus ex aere corpora sumerent, exterioribus profecto nostris obtutibus non apparerent; nec cibos cum Abraham caperent, nisi propter nos solidum aliquid ex coelesti elemento gestarent. Nec mirum quod illic ipsi qui suscepti sunt, modo angeli, modo Dominus vocantur, quia angelorum vocabulo exprimuntur qui exterius ministrabant, et appellatione Domini ostenditur qui eis interius praeerat, ut per hoc praesidentis imperium, et per illud claresceret officium ministrantium.

8. Varii alii modi quibus Deus loquitur hominibus.--- Aliquando coelestibus substantiis per angelos loquitur Deus, sicut, baptizato Domino, scriptum est quia de nube vox sonuit, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (Matth. III, 17). Aliquando terrenis substantiis per angelos loquitur Deus, sicut cum Balaam corripuit, in ore asinae humana verba formavit (Num. XXII, 28). Aliquando simul et terrenis et coelestibus substantiis per angelos loquitur Deus, sicut ad S. Moysen in monte cum jussionis suae verba edidit, ignem rubumque sociavit, atque aliud superius, aliud inferius junxit (Exod. III, 2). Quod tamen tunc solum agitur, cum ex ipsa aliquid conjunctione signatur. Nam per succensum rubum Moysen alloquens, quid aliud ostendit, nisi quod ejus populi ductor fieret qui et legis flammam perciperet, et tamen peccati spinam nequaquam vitaret; vel quod ex illo populo exiret qui in igne Deitatis carnis nostrae peccata quasi rubi spinas suscipere, et inconsumptam humanitatis nostrae substantiam etiam in ipsa divinitatis flamma servaret?

9. Inspirati quandoque prophetae per angelos.--- Nonnunquam vero humanis cordibus etiam per angelos Deus secreta eorum praesentia virtutem suae aspirationis infundit. Unde et Zacharias ait: Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me (Zach. I, 14). Dum ad se quidem sed in

se tamen loqui angelum dicit, liquido ostendit quod is qui ad ipsum verba faceret per corpoream speciem extra non esset. Unde et paulo post subdidit: Et ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur (Ibid., II, 3). Saepe enim non exterius apparent, sed sicut sunt angelici spiritus voluntatem Dei prophetarum sensibus innotescunt, atque eos ad sublimia sublevant, et quaeque in rebus futura sunt in causis originalibus praesentia demonstrant. Humanum namque cor ipso carnis corruptibilis pondere gravatum hanc ipsam corpulentiam suam quasi obicem sustinens, interna non penetrat, et grave exterius jacet, quia levantem manum interius non habet. Unde fit, sicut dictum est, ut prophetarum sensibus ipsa ut est subtilitas angelicae virtutis appareat, eorumque mens quo subtili spiritu tangitur, levetur; et non jam pigra torpensque in imis jaceat, sed repleta intimis afflatibus, ad superna conscendat, atque inde quasi de quodam rerum vertice, quae infra se ventura sunt videat. Sed ne quis in praedictis Zachariae verbis angeli designatum nomine vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum sanctum putet, si textum Scripturae sacrae considerat, quod sentit velociter emendat, quae nunquam Patrem, nunquam Spiritum sanctum, et non nisi per incarnationis suae praedicationem Filium angelum vocat. Unde et in ejusdem Zachariae verbis aperte ostenditur quod in illo vere angelus, id est creatura, loqueretur, cum dicitur: Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur (Zach. II, 3). Statimque subjungitur: Et alius angelus egrediebatur in occursum ejus, et dixit ad eum: Loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem (Ibid., II, 3). Non est itaque Deus angelus qui mittitur, cui verba ab angelo quae dicere debeat jubentur. Sed quia in conspectu conditoris angelica ministeria ordinata graduum positione distincta sunt, ut et pro communi felicitate beatitudinis opificem suum simul videntes gaudeant, et tamen pro dispositione dignitatis aliis alii subministrent, ad prophetam angelus angelum mittit, et quem secum de Deo gaudere

communiter conspicit, et docet, et dirigit, quia eum et per superiorem scientiam virtute cognitionis, et per praestantiorem gratiam culmine potestatis excedit.

10. Quomodo Deus Job responderit.---Haec igitur dicta sunt ut quibus modis loquatur Deus hominibus demonstraretur. Cum vero beato Job respondisse Dominus de turbine dicitur, utrum per semetipsum, an ei per angelum sit locutus ambigitur. Potuerunt quippe per angelum commotiones aeris fieri, et haec ei quae subjuncta sunt per eum verba mandari. Rursumque potuit et exterius angelus in turbine aerem excutere, et tamen interius per semetipsum Dominus vim suae sententiae cordi ejus sine verbis insonare, ut credatur quod dicta dominica quae sequuntur ipse jam per verba protulit, qui, repletus Deo, haec sine verbis audivit. Itaque dicitur:

CAPUT II

VERS. 2.---Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?

11. Recte sentientes at superbe loquentes reprobantur. Prima angeli stultitia elatio fuit.---Sicut et superiori parte jam diximus, prima exprobratio est talis interrogatio, qua dicitur: Quis est iste? Eliu enim arroganter locutus fuerat. Et quis est iste? non dicimus nisi de eo utique quem nescimus. Scire autem Dei approbare est, nescire reprobare. Unde quibusdam quos reprobat dicit: Nescio vos unde sitis; discedite a me, omnes operarii iniquitatis (Luc. XIII, 25, 27). Quid est ergo de hoc arrogante requirere Quis est iste? nisi aperte dicere: Ego arrogantes nescio, id est eorum vitam in sapientiae meae arce non approbo? Quia dum laudibus humanis inflantur, a vera gloria aeternae retributionis inanescunt. In eo vero quod ait, Sententias, et non addidit quales, bonas utique accipimus, quas quidem imperitis asserit sermonibus involutas, quia cum verbis jactantiae

fuerant prolatae. Imperitiae quippe vitium est rectum non recte sapere, id est coeleste donum ad appetitum terrenae laudis inclinare. Sicut enim saepe contingit ut et bona male et mala bene proferantur, ita Eliu arrogans recta non recte protulit, quia humiles in Dei defensione sententias non humiliter dixit. Unde et eorum qui intra catholicam Ecclesiam inani gloriae student, non immerito typum tenet: qui dum se prae caeteris peritos credunt, divino iudicio de imperitia redarguuntur, quia sicut Apostolus ait: Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire (I Cor. VIII, 2). Quia enim prima stultitia Angeli elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis humilitas suae aestimationis. Quam quisquis vel magna sapiendo deserit, eo ipso vehementer desipit, quo semetipsum nescit. Unde Eliu et sententias protulit et imperitis sermonibus involutas, quia et de Deo rectum quod diceret noverat, et tamen de semetipso dicta illius elatio stulta infatuabat. Hoc itaque despecto, ad erudiendum Job verba vertuntur:

CAPUT III

VERS. 3.---Accinge sicut vir lumbos tuos.

12. Coercenda est luxuria non solum carnis, sed etiam elati cordis.---Scriptura sacra viros vocare consuevit qui nimirum vias Domini fortibus et non dissolutis gressibus sequuntur. Unde per Psalmistam dicitur: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (Psal. XXX, 25). Unde Paulus ait: Remissas manus et dissoluta genua erigite (Hebr. XII, 12). Unde et Sapientia in Proverbiis: O viri, ad vos clamito (Prov. VIII, 4). Ac si aperte diceret: Ego non feminis, sed viris loquor, quia hi qui fluxa mente sunt mea verba percipere nequaquam possunt. Lumbos vero accingere est vel in opere luxuriam vel in cogitatione refrenare. Delectatio namque carnis in lumbis est. Unde et sanctis praedicatoribus dicitur: Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes (Luc. XII, 35). Per lumbos

enim luxuria, per lucernas autem bonorum operum claritas designatur. Jubentur ergo lumbos accingere, et lucernas tenere. Ac si aperte audiant: Prius in vobismetipsis luxuriam restringite, et tunc de vobis aliis bonorum operum exempla monstrate. Sede cum beatum Job tanta praeditum castitate noverimus, cur ei post tot flagella dicitur: Accinge sicut vir lumbos tuos, id est, sicut fortis restringe luxuriam, nisi quia alia est luxuria carnis qua castitatem corrumpimus, alia vero luxuria cordis est qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: Accinge sicut vir lumbos tuos, ut qui prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam restringat elationis, ne de patientia vel castitate superbiens, tanto pejus intus ante Dei oculos luxuriosus existeret, quanto magis ante oculos hominum et patiens et castus appareret. Unde bene per Moysen dicitur: Circumcidite praepudia cordis vestri (Deut. X, 16), id est, postquam luxuriam a carne exstinguitis, etiam superflua cogitationum resecae. Sequitur:

CAPUT IV

IBID.---Interrogabo te, et responde mihi.

13. Tribus modis nos interrogat Deus: flagellando; dura praecipiendo; aliqua nobis abscondendo.---Tribus modis nos conditor noster interrogare consuevit, cum aut flagelli districtione nos percutit, et quanta nobis insit, vel desit patientia ostendit: aut quaedam quae nolumus praecipit, et nostram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit; aut aliqua nobis occulta aperit, et aliqua abscondit, et nobis mensuram humilitatis nostrae innotescit. Flagello namque interrogat cum mentem bene sibi per tranquillitatem subditam afflictionibus pulsat, sicut idem Job et laudatur attestazione iudicis, et tamen ictibus conceditur percussoris (Job II, 3, 7), ut ejus patientia tanto verius claresceret quanto inquisita durius fuisset. Praecipiendo autem dura nos interrogat, sicut Abraham terram suam

jubetur egredi et pergere quo nesciebat (Genes. XII, 1), in montem unicum filium ducere, et quem ad consolationem senex acceperat immolare (Genes. XXII, 2). Cui nimirum ad interrogationem bene respondentem, id est ad jussionem obedientem dicitur: Nunc cognovi quia times Deum (Ibid., 12). Vel sicut scriptum est: Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum (Deut. X, 3). Tentare quippe Dei est magnis nos jussionibus interrogare. Scire quoque ejus est nostram obedientiam nosse nos facere. Aperiendo vero nobis quaedam, atque claudendo quaedam nos interrogat Deus, sicut per Psalmistam dicitur: Palpebrae ejus interrogant filios hominum (Psal. X, 6). Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil videmus. Quid ergo palpebras Dei, nisi ejus judicia accipimus? Quae juxta aliquid clauduntur hominibus, et juxta aliquid reserantur, ut homines qui se nesciunt sibimetipsis innotescant, quatenus dum quaedam intelligendo comprehendunt, quaedam vero cognoscere omnino non possunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos divina judicia vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac enim interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra paradisi, post ascensum tertii coeli, post supernae locutionis mysteria, adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendisse (Philip. III, 13). Et rursum: Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus (I Cor. XV, 9). Et rursum: Non quia sufficientes sumus aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est (II Cor. III, 5). Apertis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus recte respondit, qui et superna secreta attigit, et tamen in humilitate cordis sublimiter stetit. Qui rursum cum secreta Dei judicia de repulsione Judaeorum et gentium vocatione discuteret, atque ad ea pervenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum valde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinavit, dicens: O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam

incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit (Rom. XI, 33)? Ecce enim absconsis mysteriis quasi clausis palpebris inquisitus placita ac recta respondit, qui secreti aditum pulsans, quia per cognitionem intromitti ad interiora non valuit, per confessionem ante januas humilis stetit; et quod intus comprehendere non potuit, foris timendo laudavit. Unde nunc quoque beatus Job post interrogationem verberis discutitur interrogatione sermonis, ut quae sint superna consideret; quae dum minime comprehendit, ad semetipsum redeat, et quam sit juxta nihilum in supernorum comparatione cognoscat. Audiat itaque: Interrogabo te, et responde mihi. Ac si apertius dicatur: Verbis meis ad sublimia consideranda te excito, et dum ea quae super te sunt nescire te perspicias, tibimetipsi te notiozem reddo. Tunc enim mihi vere respondes, si quae ignoras intelligis. Sequitur:

CAPUT V

VERS. 4-6.---Ubi eras quando ponebam fundamenta terrae? Indica mihi, si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras ejus, si nosti, vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatae sunt?

14. Per fundamenta Ecclesiae intelligi debent apostoli; per fundamentum, solus Christus.---Ecce omnia quasi de mundi origine narratione historica contexuntur. Repente vero subjungitur quod non de mundi, sed de Ecclesiae dictum conditione videatur. Nam dicitur:

Aut quis dimisit lapidem angularem ejus?

Per hoc enim quod non in mundi origine factum est, et illud superius ostenditur, quia de mundi origine dictum non est. Idcirco namque rebus planis ac patentibus obscura quaedam ac dissona permiscentur, ut per hoc

quod ab intellectu litterae discrepat et illud inquiretur mystice quod dictum juxta litteram sonat. Namque sicut aliis apertis rebus alia clausa cognoscimus, ita aliis clausis compellimur et illa altiori intellectu pulsare quae aperta credebamus. Dicat ergo: Ubi eras quando ponebam fundamenta terrae. In Scriptura sacra quid aliud fundamenta quam praedicatores accipimus? Quos dum primos Dominus in sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabricae structura surrexit. Unde et sacerdos cum tabernaculum ingreditur (Exod. XXVIII, 17) duodecim lapides portare in pectore jubetur, quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens pontifex noster, dum fortes in ipso exordio praedicatores exhibuit, duodecim lapides sub capite in prima sui corporis parte portavit. Sancti itaque apostoli et pro prima ostensione ornamenti lapides sunt in pectore, et pro prima soliditate aedificii in solo fundamenta. Unde David propheta cum sanctam Ecclesiam in sublimibus apostolorum mentibus poni aedificarique conspiceret: Fundamenta ejus, inquit, in montibus sanctis (Psal. LXXXVI, 1). Cum vero in sacro eloquio non fundamenta, sed singulari numero fundamentum dicitur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur, per cujus divinitatis potentiam, nutantia infirmitatis nostrae corda solidantur. De quo et Paulus ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. III, 11). Ipse quippe fundamentum fundamentorum est, quia et origo est inchoantium, et constantia robustorum. Quia igitur fundamenta nostra sunt hi qui iniquitatum nostrarum pondera portaverunt, ne beatus Job in superbiam de virtutum suarum potentia sublevetur, in ipsa dominici prima parte sermonis de sanctorum praedicatorum commemoratione discutitur, ut quanto illos admirabiles venire conspiceret, tanto in eorum comparatione de se vilius aestimaret. Quod idcirco a Domino jam quasi praeteritum describitur, quia quidquid foris futurum est in opere, intus jam factum est in praedestinatione. Dicitur itaque ei: Ubi eras quando ponebam fundamenta terrae?

Ac si aperte diceretur: Virtutem fortium considera, meque eorum ante saecula auctorem pensa; et cum eos quos in tempore condidi mirabiles suspicis, perpende quantum mihi subdi debeas, quem auctorem mirabilium sine tempore esse cognoscis. Sequitur:

CAPUT VI

VERS. 4, 5.---Indica mihi, si habes intelligentiam, quis posuit mensuras ejus, si nosti, vel quis tetendit super eam lineam?

15. Ejus nutu sancti praedicatores ad quasdam orbis partes missi, ab aliis repulsi.---Mensurarum lineae in terrarum partitione tenduntur, ut dimensionis aequitas ex ipsa linearum tensione teneatur. In carne autem Dominus ad Ecclesiam veniens mensuras terrae lineis mensus est, quia fines Ecclesiae occulti iudicii subtilitate distinxit. Hujus terrae occultae mensurae vel lineae tendebantur quando praedicatores sancti agente Spiritu in alias partes mundi vocabantur ut irent, ab aliis vero partibus arcebantur ne accederent. Paulus namque apostolus cum Macedoniae praedicare negligeret, per visum illi apparuit vir Macedo qui diceret: Transiens in Macedoniam adjuva nos (Act. XVI, 9). At contra, sicut scriptum est: Tentabant apostoli ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Jesu (Ibid., 7). Dum ergo praedicatores sancti et vocantur ad Macedoniam, et ab Asia prohibentur, ista occultarum mensurarum linea illic ducta est, hinc reducta. Illic tenditur, ut Macedonia intra sanctae Ecclesiae spatia colligatur; hinc attrahitur, ut extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tunc in ea qui colligendi non erant, quibus juxta meritum suum perditis, jam nunc Asia intra mensuras Ecclesiae Deo largiente suscepta est.

16. Intra mensuras a Christo positas electi, extra reprobis. In Dei non in hominis manu ejus dispositio.---Intra

has ergo mensuras sunt omnes electi, extra has omnes reprobis, etiam si intra fidei limitem esse videantur. Unde et in Apocalypsi scriptum est: Atrium quod foris templum est ejice foras, et ne metiaris illud (Apoc. XI, 2). Quid enim aliud atrium quam latitudinem significat vitae praesentis? Et recte foris templum sunt qui per atrium designantur, atque ideo metiendi non sunt, quia angusta est porta quae ducit ad vitam (Matth. VII, 14), et latitudo vitae pravorum non admittitur ad mensuras et regulas electorum. Istaе spiritalis lineae occulto judicio tendebantur quando cuidam dicenti: Magister, sequar te quocumque ieris (Matth. VIII, 19), ejusdem magistri voce responsum est: Vulpes foveas habent, et volucres coeli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Ibid., 20). Istaе mensurae et lineae tendebantur cum cuidam dicenti: Domine, permittite me primum ire sepelire patrem meum (Luc. IX, 59), ejusdem magistri voce responsum est: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade, annuntia regnum Dei (Ibid., 60). Ecce alius secuturum se promittit, et repellitur: alius relaxandum se postulat, et retinetur. Unde hoc, nisi quia super occulta cordis spatia supernorum judiciorum lineae tendebantur, ut et hunc intus incomprehensibiles mensurae constringerent, et ille foris non injuste remaneret? Sed cum nullus nesciat quia Deus has occultorum judiciorum lineas tendat, cur ad Job dicitur: Indica mihi, si habes intelligentiam, quis posuit mensuras ejus, si nosti, vel quis tetendit super eam lineam? An idcirco requiritur, ut quod nosse, sed tamen praetermittere poterat, memoretur, quatenus pondus secretorum Dei sollicitius penset, dispositionem videlicet hominis non in humanis viribus, sed in manu consistere conditoris, ut dum considerat invisibiliter ista quis agat, suae virtuti nihil tribuat, nec jam de se audeat aliquid, cum Dei judicia occulta formidat; sed perpendens desuper mensuras et lineas incomprehensibiliter tensas, tanto magis in humilitate formidinis consistat, quanto pendere videt omnia in potestate mensoris. Sequitur

CAPUT VII

VERS. 6.---Super quo bases illius solidatae sunt?

17. Bases Ecclesiae sunt sancti doctores et prophetae.---Quid aliud hujus terrae bases quam sanctae Ecclesiae doctores accipimus? In basibus quippe columnae, in columnis autem totius fabricae pondus erigitur. Non ergo immerito doctores sancti basium nomine designantur, quia dum recta praedicant, et praedicationi suae vivendo concordant, omne pondus Ecclesiae fixa morum suorum gravitate sustentant, asperas ab infidelibus tentationes ferunt; et quaeque in praeceptis Dei velut difficilia a fidelibus formidantur, exemplis operum facilia ostendunt. Unde et bene cum in typo Ecclesiae tabernaculum figeretur, ad Moysen dicitur: Facies columnas quatuor, et bases earum vesties argento (Exod. XXVI, 32). In argento enim quid aliud quam claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terrae, purgatum septuplum (Psal. XI, 7). Bases ergo argento vestitae quatuor columnas tabernaculi sustinent, quia praedicatores Ecclesiae divino eloquio decorati, ut cunctis se exemplum praebeant, quatuor evangelistarum dicta et ore et operibus portant

18. Possunt per bases etiam prophetae signari, qui dum primi aperte de dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos conspicimus a fundamento consurgere, et superpositae fabricae pondera sustinere. Unde ad Moysen rursum Dominus, cum tabernaculi tabulas erigi praecepit, fundi earum bases argenteas jubet (Exod. XXVI, 32). Quid enim per tabulas nisi apostoli extensa in mundum praedicatione dilatati, quid per bases argenteas nisi prophetae signantur? qui superimpositas tabulas ipsi firmi ac fusiles sustinent, quia apostolorum vita dum eorum praedicatione instruitur, eorum et auctoritate solidatur. Unde et conjunctae binae bases

singulis tabulis supponuntur, quia dum prophetae sancti in verbis suis de Mediatoris incarnatione concordant, subsequentes praedicatores Ecclesiae indubitanter aedificant; et cum a semetipsis non discrepant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases quibus prophetae signantur, ut ex argento fundi debeant praecipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur, sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta ante Mediatoris adventum, quia in usu spiritualis intelligentiae non erant, dum conspici prae obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postquam Mediator veniens ea ante oculos nostros incarnationis suae manu tersit, quidquid in eis lucis latebat inclaruit, sensusque patrum praecedentium in usum dedit, quia verba rebus exposuit. Sive itaque prophetas, seu doctores extremis temporibus subsequentes, basium appellatione significet, dicat: Super quo bases illius solidatae sunt? subaudis, nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo, et bonis exterioribus intus principaliter originem praesto. Qui enim sibi quod bonum est tribuit, solida basis non est, quia dum fundamento non innititur, ipso suo pondere in ima praecipitatur. Sed cum jam multa de sanctae Ecclesiae constructione referantur, audire mens appetit inimicae nationes qua virtute conjunctae sint, id est diversa hujus domus aedificia qua sibi arte concordent. Sequitur:

CAPUT VIII

IBID.---Aut quis dimisit lapidem angularem ejus?

19. Christus lapis angularis, in quo Judaei gentilesque convenerunt.---Jam per divinam gratiam omnibus liquet, quem Scriptura sacra angularem lapidem vocet, illum profecto qui, dum in se hinc Judaicum illinc gentilem populum suscipit, in una Ecclesiae fabrica quasi duos parietes jungit, illum de quo scriptum est: Fecit utraque unum (Ephes. II, 14). Qui angularem se lapidem non solum in inferioribus, sed et in supernis exhibuit, quia

et in terra plebi Israeliticae nationes gentium et utramque simul angelis in coelo sociavit. Eo quippe nato clamaverunt angeli: In terra pax hominibus bonae voluntatis (Luc. II, 14). In ortu enim Regis nequaquam pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. De hoc lapide per Prophetam dicitur: Lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli (Psal. CXVII, 22). Hujus lapidis typum Jechonias rex tenuit, quem Matthaeus dum quaterdenas generationes describeret, secundo numeravit (Matth. I, 11). Quem enim fini secundae, ipsum rursus initio tertiae generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum Israelitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro utriusque parietis latere non immerito secundo numeratur. Cujus migrationis flexu angularem lapidem designat. Ubi enim ordo a rectitudine deflectitur, ut eat in diversum, tanquam angulum facit. Recte ergo numerari bis potuit, quia per utrumque parietem quasi duo in se latera ostendit, unde et ejus bene imaginem tenuit, qui in Judaea ortus, gentilitatem colligens, quasi a Jerosolymis Babyloniam venit, atque hanc in semetipso fidei fabricam prius discordiae studio scissam arte charitatis intexuit.

Sed haec quae de significatione sanctae Ecclesiae dicta sunt placet ut breviata replicatione moraliter disserantur. Dignum namque est ut per ea quae beato Job dici cognoscimus ad corda nostra revocemur, quia verba Dei tunc mens verius intelligit cum in eis semetipsam quaerit. Ecce enim dicitur:

CAPUT IX

VERS. 4.---Ubi eras quando ponebam fundamenta terrae?

SENSUS MORALIS.---20. Quid ex nobis fuerimus semper considerandum, ne quod sumus ex Dei munere,

nobis tribuamus.---Si peccatoris animus pulvis est, qui in superficie attollitur, et tentationis aura raptatur, unde scriptum est: Non sic impii, non sic, sed tamquam pulvis, quem projicit ventus a facie terrae (Psal. I, 5), nil obstat terram intelligi animam justi, de qua scriptum est: Terra enim saepe venientem super se bibens imbrem, et generans herbam, opportunam illis a quibus colitur accipit benedictionem (Hebr. VI, 7). Sed hujus terrae fundamentum fides est. Hujus terrae fundamentum jacitur, quando in occultis cordis prima soliditatis causa divinus timor inspiratur. Iste necdum credit aeterna quae audit; huic cum fides datur, ad aedificium subsequentis operis jam fundamentum ponitur. Ille aeterna jam credit, nec tamen metuit, venturi judicii terrorem despicit, peccatis se carnis et spiritus audenter involvit; huic repente cum futurorum timor infunditur, ut bonae vitae surgat aedificium, jam fundamenta construuntur. Posito itaque prosperae formidinis fundamento, cum virtutum fabrica in altum ducitur, necesse est ut unusquisque proficiens vires suas caute metiatur, ut cum divina constructione magnus esse jam coeperit, semetipsum respiciat sine cessatione quod fuit, quatenus attendens humiliter quod per meritum inventus est, nequaquam sibi arroget quod per gratiam factus est. Unde et nunc beatus Job per supernam vocem ad semetipsum reducit, et ne de virtutibus gloriari audeat, de anteacta vita memoratur, eique dicitur: Ubi eras quando ponebam fundamenta terrae? Ac si justificato peccatori aperte Veritas dicat: Virtutes a me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo munere extolli. Recole ubi te inveni quando meo timore prima in te fundamenta virtutum posui. Recole ubi te inveni quando meo te timore solidavi. Ut ergo ego in te non destruam quod construxi, ipse non cesses considerare quod reperi. Quem enim Veritas nisi aut in flagitiis aut in excessibus invenit? Sed post haec bene possumus servare quod sumus, si nunquam negligimus pensare quod fuimus. Nonnunquam tamen clandestina elatio etiam sollicitis cordibus subrepere solet, ut bonorum cogitatio, licet

subtilis sit ac pressa, cum valde in virtutibus crescit, oblita infirmitatis propriae, nequaquam ad memoriam revocet quid in vitiis fuerit. Unde et omnipotens Deus, quia augeri infirmitatem etiam de remediis salutis conspicit, mensuram ipsis nostris profectibus imponit, ut habeamus quaedam virtutum bona quae nunquam quaesivimus, et quaeramus quaedam, nec tamen habere valeamus, quatenus mens nostra dum haec non potest habere quae appetit, et illa se intelligat de semetipsa non habere quae habet, et per ea quae adsunt considerentur illa quae desunt, et per ea quae utiliter desunt serventur humiliter bona quae adsunt. Unde et recte pro hujus terrae, id est justae animae dispensatione subjungitur:

CAPUT X

VERS. 4, 5.---Indica mihi, si habes intelligentiam, quis posuit mensuras ejus, si nosti, vel quis tetendit super eam lineam?

21. Quam sapienter Deus dona sua, non omnia omnibus, sed singula singulis distribuat.---Quis enim nisi conditor noster hujus terrae mensuras ponit (I Cor. XII, 8)? Qui, interni iudicii secreto moderamine, alii sermonem sapientiae, alii sermonem scientiae, alii plenam fidem, alii gratiam sanitatum, alii operationem virtutum, alii prophetiam, alii discretionem spirituum, alii genera linguarum, alii interpretationem sermonum tribuit, quatenus in uno eodemque spiritu iste verbo sapientiae polleat, nec tamen sermone scientiae, id est doctrinae, fulciatur, quia sentire atque invenire sufficit etiam quod per discendi studium non apprehendit; ille sermone scientiae fulgeat, nec tamen in verbo sapientiae convalescat, quia et explere sufficit quantum didicit, et tamen ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per fidem elementis imperat, nec tamen per sanitatum gratiam infirmitates corporum curat; ille

orationis ope morbos subtrahit, nec tamen arenti terrae verbo pluvias reddit. Iste operatione virtutum ad praesentem vitam etiam mortuos revocat, et tamen, prophetiae gratiam non habens, quae sibi ventura sunt ignorat; ille ventura quaeque velut praesentia attendit, et tamen in nulla signorum operatione se exerit. Iste per discretionem spirituum in factis subtiliter mentes conspicit, sed tamen diversi generis linguas nescit; ille diversi generis linguas examinat, sed tamen in rebus similibus dissimilia corda non pensat. Alius in una lingua quam novit sermonum pondera interpretando prudenter discutit, et tamen reliquis bonis quae non habet patienter caret.

22. Sic humilitati cavetur et charitati.---Sic itaque creator noster atque dispositor cuncta moderatur, ut qui extolli poterat ex dono quod habet humilietur ex virtute quam non habet. Sic cuncta moderatur, ut cum per impensam gratiam unumquemque sublevat, etiam per disparem alteri alterum subdat, et meliorem quisque dono alio eum qui sibi subjicitur attendat, ac licet se praeire et aliis sentiat, eidem tamen quem superat se in aliis postponat. Sic cuncta moderatur, ut dum singula quaeque sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitudine, fiant omnia singulorum, et unusquisque sic quod non accepit in altero possideat, ut ipse alteri possidendum quod accepit humiliter impendat. Hinc enim per Petrum dicitur: Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei (I Petr. IV, 10). Tunc namque bene multiformis Dei gratia dispensatur, quando acceptum donum et ejus qui hoc non habet creditur, quando propter eum cui impenditur sibi datum putatur. Hinc per Paulum dicitur: Per charitatem servite invicem (Galat. V, 13). Tunc enim nos charitas a jugo culpae liberos reddit, cum vicissim nos nostro per amorem servitio subjicit, cum et aliena bona nostra credimus, et nostra aliis quasi sua offerentes exhibemus. Hinc rursus per Paulum dicitur:

Nam et corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus (I Cor. XII, 14, seq.)? Et paulo post: Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum vero corpus (Ibid., 19).

23. In corpore Ecclesiae alius est oculus, alius manus, alius pes, etc.---Quid enim sancta Ecclesia, nisi superni sui capitis corpus est? In qua alius alta videndo oculus, alius recta operando manus, alius ad injuncta discurrendo pes, alius praeceptorum vocem intelligendo auris, alius malorum foetorem bonorumque fragrantiam discernendo naris est. Qui, corporalium more membrorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt, unum de semetipsis omnibus corpus reddunt; et cum diversa in charitate peragunt, diversum esse prohibent ubi continentur. Si autem unum quid cuncti agerent, corpus utique quod ex multis continetur non essent, quia videlicet multipliciter compactum non existeret, si hoc concors membrorum diversitas non teneret. Quia ergo sanctis membris Ecclesiae virtutum dona Dominus dividit, terrae mensuras ponit. Unde iterum Paulus dicit: Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei (Rom. XII, 3). Et rursum: Ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in charitate (Ephes. IV, 16).

24. Singula membra assignatis sibi officiis fungantur, non aliena usurpent.---Sed cum miro consilio auctor ac dispositor noster huic illa largitur quae alii denegat, alii haec denegat quae isti largitur, mensuras sibi positas egredi nititur quisquis posse plus quam acceperit

conatur, ut si fortasse is cui tantummodo datum est praeceptorum occulta disserere tentet etiam miraculis coruscare, aut is quem supernae virtutis donum ad sola miracula roborat etiam divinae legis pandere occulta contendat. In praecipitio enim pedem porrigit qui mensurarum suarum limitem non attendit. Et plerumque amittit et quod poterat qui audacter ea ad quae pertingere non valet arripere festinat. Nam et membrorum nostrorum tunc bene ministeriis utimur cum sua eis officia distincte servamus. Lucem quippe oculis cernimus, vocem vero auribus audimus. Si quis autem mutato ordine voci oculos, luci aures accomodet, huic incassum utraque patent. Si quis odores velit ore discernere, sapes nare gustare, utriusque sensus sibi ministerium, quia pervertit, interimit. Dum enim propriis haec usibus non aptantur, et sua officia deserunt, et ad extranea non assurgunt.

25. Intra mensuras illas S. David sese continuit, et Paulus.---Bene itaque David propheta intra acceptas ex divina largitate mensuras pedem cordis presserat, cum dicebat: Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me (Psal. CXXX, 1). Super se quippe in mirabilibus ambularet, si apparere magnus ultra quam poterat quaereret. Super se namque in mirabilibus attollitur qui et in his ad quae non sufficit videri idoneus conatur. Bene intra has mensuras etiam in ipsa Paulus praedicationis suae se latitudine coarctabat, cum diceret: Non enim audeo aliquid loqui eorum quae per me non efficit Christus (Rom. XV, 18). Tunc autem recte accepta mensura servatur, cum anteposita oculis virorum spiritualium vita respicitur. Unde et sequitur:

CAPUT XI

VERS. 5.---Vel quis tetendit super eam lineam?

26. A sanctis sumenda est vivendi regula.---Super hanc enim terram linea tenditur, quando electae unicuique animae ad sumendam vivendi regulam patrum praecedentium exempla monstrantur, ut ex illorum vita consideret quid in suis actibus servet, quatenus respecto justis limitibus tramite, nec infra minima negligens deficiat, nec ultra maxima superbiens tendat, nec minus conetur explere quam sufficit, nec plus arripiat quam accepit, ne aut ad mensuram quam debet non perveniat, aut eandem mensuram deserens, extra limitem cadat. Angusta quippe porta est quae ducit ad vitam (Matth. VII, 14); et ille hanc ingreditur qui in cunctis quae agit discretionis subtilitate propter hanc sollicite coarctatur. Nam qui per voluntates proprias secunda mente se dilatat, angustae sibi portae aditum damnat. Ut ergo hujus terrae mensura servetur, super eam divinitus linea tenditur, quia ut nostra opera, vel minora proficiant, vel majora moderentur, per sacra eloquia subtilis ante nos sanctorum vita expanditur, et quid nobis quantumque agendum sit ostensa illorum discretionem definitur.

27. In exemplis Petri proponitur mensura auctoritatis et humilitatis.---Ecce aliquis vel damna rerum, vel afflictionem corporis metuens, minas terrenae potentiae pertimescit, et contra vim resistentium veritatem defendere non praesumit. Hunc Petrus, quia in timore angustum respicit, ostensa exemplorum suorum linea, ad virtutis latitudinem tendit. Ipse quippe flagellatus a principibus populi (Act. V, 40), cum idcirco se relaxari conspiceret, ut a praedicatione cessaret; cum prohiberetur loqui in posterum, nequaquam saltem in praesens cessit. Nam respondens protinus, dixit: Obedire oportet Deo magis quam hominibus (Ibid., IV, 29). Et rursum: Non enim possumus quae vidimus et audivimus non loqui. At ille dudum debilis, et praesentia damna formidans, dum exempla tantae fortitudinis contemplatur, in auctoritate verbi jam Petri lineam sequitur, jam nil adversitatis metuit, jam resistentes Deo potestates

saeculi etiam cum corporis laceratione contemnit. Sed tamen quanto vires persequentium patiendo fortiter destruit, et quanto inter adversa nullis terroribus cedit, tanto plerumque et in his etiam quae inter fideles positus senserit se caeteris praeponit, sua magis consilia eligit, et sibi potius quam aliis credit. Hic nimirum dum, injustis objectionibus non cedens, in virtute se exerit, etiam recta aliorum consilia non recipiens, pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra mensurae lineam revocat, qui postquam libertate vocis auctoritatem principum pressit, per humilitatem cordis de non circumcidendis gentibus Pauli consilium audivit (Act. XV, 7). Sic enim semetipsum contra adversarios ex auctoritate curabat erigere, ut tamen sibimetipsi non crederet in his quae non recte sentiret, ut et libertate fortitudinis tumentes potestates excederet, et humilitate mansuetudinis obedientiam in recto consilio etiam minoribus fratribus exhiberet, et modo per semetipsum aliis, modo sibimetipsi cum aliis obviaret. In factis igitur Petri quaedam ante oculos nostros auctoritatis et humilitatis linea tenditur, ne mens nostra aut per timorem ad mensuram non perveniat, aut per tumorem limitem excedat.

28. Ejusdem virtutis opera aliquando exercere, aliquando omittere suadet discretio.---Dictum est quomodo linea tenditur, ne per alterius actionis fortitudinem ad alterius causae vitium transeat; dicatur nunc quemadmodum in una eademque virtute discretionis lineam deserimus, si hanc et aliquando agere et aliquando postponere nesciamus. Non enim res eadem semper est virtus, quia per momenta temporum saepe merita mutantur actionum. Unde fit ut cum quid bene agimus, plerumque melius ab ejus actione cessemus, et laudabiliter ad tempus deserat quod in suo tempore laudabiliter mens tenebat. Nam si pro nostris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec tamen intermissis interimus, majora laborum mala proximis, imminent, necessario nos virtutum augmenta seponimus, ne

infirmioribus proximis fidei detrimenta generemus, ne tanto jam quod agimus virtus non sit, quanto per occasionem sui in alienis cordibus fundamenta virtutum destruit.

29. Discretionis hujus exemplum in sancto Paulo.--- Quam discretionis lineam bene ante intuentium oculos Paulus tetendit, qui et gentiles ad libertatem fidei venientes circumcidi prohibuit (Act. XV, 2), et tamen Lystris atque Iconium transiens, ipse Timotheum, qui gentili patre editus fuerat, circumcidit (Act. XVI, 3). Videns enim quod nisi se mandata litterae servare ostenderet, Judaeorum rabiem etiam in eos qui sibi tunc comites aderant excitaret, assertionis suae vim postposuit, et sine damno fidei se suosque comites a persecutionis immanitate custodivit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit, sed ad fidei retorsit ministerium quod quasi non fideliter fecit. Plerumque enim virtus cum indiscrete tenetur amittitur; cumque discrete intermittitur, plus tenetur. Nec mirum si in incorporeis intelligimus quod agi et in corporeis rebus videmus. Ex studio namque arcus distenditur, ut in suo tempore cum utilitate tendatur. Qui si otium relaxationis non accipit, feriendi virtutem ipso usu tensionis perdit. Sic aliquando in exercitatione virtus, cum per discretionem praetermittitur, reservatur, ut tanto post vitia valenter feriat, quanto a percussione interim prudenter cessat. Subtilis igitur discretionis super hanc terram linea tenditur, quando ostensis unicuique animae exemplis praecedentium patrum, et utiliter ad operationem virtus accenditur, et nonnunquam utilius temperatur

30. Cavendum ne discretionis nomine, propriis commodis serviatur.---Sed cum parumper ab opere zeli fortitudo seponitur, alta consideratione opus est, ne fortasse nequaquam communis boni consilio, sed timore proprio vel cujuslibet ambitionis studio a virtutis exercitatione cessetur. Quod nimirum cum agitur, jam non

dispensationi, sed culpae servitur. Unde curandum sollicite est ut cum quis susceptum negotium cum virtutis cessatione dispensat, semetipsum prius in radice cordis inspiciat, ne sibi per hoc aliquid avarus appetat, sibi per hoc soli timidus pareat; et eo fiat pravum quod in opere sequitur, quo non ex recta cogitationis intentione generatur. Unde bene in Evangelio Veritas dicit: Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosus erit (Matth. VI, 22). Quid enim per oculum exprimitur, nisi opus suum praeveniens cordis intentio? quae priusquam se in actione exercent, hoc jam quod appetit contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquaeque actio, quae intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus, quia per bonae intentionis radium merita illustrantur actionis. Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, quia si recte intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiam si minus bonum esse videatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosus erit, quia cum perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur. Unde et recte subjungitur: Vide ergo ne lumen quod in te est tenebrae sint. Si lumen quod in te est tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantae erunt (Ibid., 23)? quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus, quanta ipsa mala sunt quae mala esse etiam cum agimus non ignoramus? Et si ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus, qua caecitate in illa offendimus quae sine discretionem perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nil temporale in his quae agit appetat, totam se in soliditate aeternitatis figat, ne si extra fundamentum actionis nostrae fabrica ponitur, terra dehiscite solvatur. Unde hic quoque apte subjungitur:

CAPUT XII

VERS. 6.---Super quo bases illius solidatae sunt?

31. Bases animae sunt intentiones.---Bases quippe uniuscujusque sunt animae intentiones suae. Nam sicut fabrica columnis, columnae autem basibus innituntur, ita vita nostra in virtutibus, virtutes vero in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. III, 11), tunc bases in fundamento sunt, cum intentiones nostrae in Christo roborantur. Incassum vero alta super se bases aedificia erigunt, si non ipsae in fundamenti soliditate consistunt, quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra aeternitatis certitudinem deflectuntur, et vitae verae praemia non requirunt, tantoque graviora ruinae super se damna aedificant, quanto altiora aedificia extra fundamentum portant, quia cum aeternae vitae praemiis non intendunt, quo plus se quasi in virtutibus erigunt, eo in gloriae inanis foveam profundius cadunt. Non ergo pensandum est bases quid sustinent, sed ubi sustententur, quia profecto humana corda divinitus perscrutantur, non solum quae faciunt, sed quod in operibus quaerunt. Unde cum districtum iudicem Paulus describeret, atque actionum bona narraret, dicens: Qui reddet unicuique secundum opera ejus, his quidem, secundum patientiam boni operis, gloriam et corruptionem (Rom. II, 6); quia, nominata boni operis patientia quasi totam electae actionis fabricam dixerat, subtiliter illico ubi bases ejusdem fabricae consisterent exquisivit, dicens: Gloriam et honorem et incorruptionem quaerentibus, vitam aeternam (Ibid., 7). Ac si aperte diceret: Et si quidam patientiam boni operis ostendunt, gloriam et incorruptionem non recipiunt, si intentiones cordis, id est bases fabricae, in fundamento non figunt, quia videlicet Deus vel honestae vitae aedificium non inhabitat quod extra se positum non ipse sustentat.

32. Ad spem aeternitatis sunt dirigendae.---Quia igitur intentiones electae uniuscujusque animae spei aeternitatis innituntur, recte voce Dominica de hac terra dicitur: Super quo bases illius solidatae sunt? Ac si aperte diceret, Nisi super me. Cui dum justa quaeque anima intendit, omne quod temporaliter facit, in me procul dubio non temporaliter construit. Quia vero tunc robustius in fundamento solidamur, cum verba Dei et in exterioribus praeceptis sequimur, et in intimis sensibus subtilius intelligendo pensamus, recte subjungitur:

CAPUT XIII

IBID.---Vel quis dimisit lapidem angularem ejus?

33. Christus lapis angularis, quod vitam activam et contemplativam in se conjunxerit.---Lapis quippe angularis est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc divinitus dimittitur, quando nequaquam districto iudicio ignorantiae suae tenebris illigatur; sed quadam libertate perfruitur, dum in praeceptis Dei sufficit vel exsequendo exteriora agere, vel contemplando interna sentire. Ad quod nunquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiendam naturam nostram ipse noster conditor non veniret. Qui aliter angularis lapis dicitur, quia duos in se populos junxit; atque aliter, quia conjunctae utriusque vitae, activae videlicet et contemplativae, in se exempla monstravit. Ab activa enim vita longe contemplativa distat; sed incarnatus Redemptor noster veniens, dum utramque exhibuit, in se utramque sociavit. Nam cum in urbe miracula faceret, in monte vero orando continue pernoctaret, exemplum suis fidelibus praebuit, ut nec contemplationis studio proximorum curam negligant, nec rursum cura proximorum immoderatus obligati contemplationis studia derelinquant; sed sic in utrisque mentem partiendo jungant, quatenus nec amorem Dei praepediat amor proximi, nec amorem proximi, quia

transcendit, abjiciat amor Dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignorantia Dei atque hominis Mediator apparuit, qui et agendo transitoria disposeret, et contemplando ostenderet unde cuncta penderent, recte dicitur: Vel quis dimisit lapidem angularem ejus? Ac si aperte Dominus diceret: Nisi ego, qui unicum quem sine tempore genui servandis hominibus cum tempore ostendi, in cujus vita discerent etiam diversa vivendi studia non discrepare. Et notandum quod eum non se emisisse, sed dimisisse asserit, quia profecto humanam naturam Filius suscipiens ad ima de sublimibus venit. Cujus incarnationis mysterium quia et electi angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt, recte subjungitur:

CAPUT XIV

VERS. 7.---Cum me laudarent simul astra matutina.

34. Angeli astra matutina cur appellati.---Quia enim prima in tempore condita natura rationabilium spirituum creditur, non immerito matutina astra angeli vocantur. Quod si ita est, dum terra esset invisibilis et incomposita, dum tenebrae essent super abyssum (Genes. I, 2), venturum diem subsequens saeculi per lucem sapientiae existendo praevenerunt. Nec negligenter audiendum est quod additur, Simul, quia nimirum astra matutina etiam cum vespertinis Redemptoris potentiam laudant, dum electi angeli etiam cum redemptis in mundi fine hominibus largitatem gratiae supernae glorificant. Ipse quippe ut nos ad laudem conditoris accenderent, hoc quod superius diximus, orta per carnem luce, clamaverunt: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis (Luc. II, 14). Simul ergo laudant, quia redemptioni nostrae voces suae exultationis accommodant. Simul laudant; quia dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent repleti. Qui et fortasse ideo matutina astra memorantur, quia saepe ad exhortandos homines missi sunt; et dum venturum mane

nuntiant, ab humanis cordibus praesentis vitae tenebras fugant. Sed ecce angeli divinam potentiam laudant, quia ipsa eos tantae claritatis visio dilatat. Nos autem qui redimimur, sed tamen corruptione adhuc carnis gravamur, donum quod percipimus, qua virtute laudamus? Quomodo enim valebit lingua dicere, quod non sufficit mens nostra sentire? Sequitur:

CAPUT XV

IBID.---Et jubilarent omnes filii Dei.

35. Quid sit jubilatio, et cur homines deceat, non angelos.---Jubilatio quippe dicitur cum cordis laetitia oris efficacia non expletur; sed quibusdam modis audium prodit, quod ipse qui gaudet, nec tegere praevalet, nec explere. Laudent itaque angeli, qui jam tantae claritatis altitudinem in sublimibus vident. Jubilent vero homines, qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinent. Quae quia certo futura Dominus noverat, non tam facienda insinuat, quam facta narrat. Sed quid agimus, quod cum boni de redemptionis suae mysterio jubilent, malos invidia inflammat; dum electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris excitantur, et bona nascentia, quia nolunt imitari, persequuntur? Sed tamen inter haec etiam qui redemit, non relinquit. Scriptum quippe est: Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra quam potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere (I Cor. X, 13). Novit enim conditor noster, quando exurgere persecutionis procellam sinat, quando exurgentem reprimat. Novit pro custodia nostra restringere quod contra nos egredi pro nostra exercitatione permittit, ut saeviens nos diluat procella, et non mergat. Unde et sequitur:

CAPUT XVI

VERS. 8.---Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens?

36. Saeculum contra sanctos saeviens a Deo conclusum. Humiliatis terrenis principibus, per eos Dominus Ecclesiam supra mundi culmen evexit.---Quid enim mare nisi saeculum, quid vulvam, nisi conceptum carnalis cogitationis accipimus? Hoc enim loco vulvae nomine occulta et malitiosa carnalium cogitatio designatur. Quae vulva non ad proferendam prolem concipit substantiam corporis, sed ad explendam nequitiam causam doloris. De hac vulva cordis iniquorum alias dicitur: Conceptit dolorem, et peperit iniquitatem (Psal. VII, 15). Per hanc vulvam pravi concipiunt, cum mala cogitant. Per hanc vulvam pariunt, cum mala quae cogitaverint operantur. Erumpebat ergo mare quasi de vulva procedens, cum minarum saecularium fluctus de carnalis cogitationis iniquitate concepti, in sanctae Ecclesiae interitum saevirent. Sed auctore Deo, ostiis hoc mare conclusum est, quia contra tumores persequentium sancti viri quasi quaedam ostia oppositi sunt, ut eorum miraculis atque reverentia irae persequentium frangerentur. Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus, per eos sanctam Ecclesiam supra mundi culmen evexit, et saevientis maris impetus, crecta ejusdem Ecclesiae potestate, coercuit. Sed huic saevienti mari quid Dominus fecerit, audiamus. Sequitur:

CAPUT XVII

VERS. 9.---911 Cum ponerem nubem vestimentum ejus, et caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem.

37. Persecutorum malitiam Deus constrinxit puerilia sapientem.---Mare saeviens nube induitur, quia crudelitas persequentium stultitiae suae velamento vestitur. Interposita enim caligine infidelitatis suae, perspicuam veritatis lucem videre non sufficit; et id quod agit per

crudelitatis impulsus, per caecitatis suae meritum non agnoscit. Nam si cognovissent, ut ait Apostolus, nunquam Dominum gloriae crucifixissent (I Cor. II, 8). Haec nubes non solum solet infideles extra positos premere, sed quosdam etiam viventes carnaliter intra Ecclesiam tenebrare. Unde sancti viri, qui etiam alienae negligentiae compatiuntur, et se pati aestimant quod perpeti alios sentiunt, Deo orantes dicunt: Opposuisti nubem, ne transeat oratio (Thren. III, 44). Ac si aperte dicant: Menti nostrae terrenis voluptatibus assuetae curarum suarum phantasmata justo iudicio objicis, quibus eam in ipsa orationis suae intentione confundis; et quam desideriiis infimis deditam non ignoras, recte caecatam ab intuenda lucis tuae perspicuitate reverberas, ut cum in te intenditur, ipso a te cogitationum suarum nubilo reflectatur; et quae terrena haec assidue cogitat quia vult, haec etiam toleret in oratione cum non vult. Quia igitur ipsa persecutorum nequitia superna dispensatione constringitur, ne contra sanctos viros in quantum voluerit effrenetur, postquam dixit: Cum ponerem nubem vestimentum ejus; apte subdidit: Et caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem. Pannis quippe infantiae pedes ac brachia constringuntur, ne huc atque illuc dissoluta libertate jactentur. Quia ergo persecutores sanctae Ecclesiae instabilitate cordis inquieti, atque huic saeculo dediti, non grandaeva, sed puerilia sapiunt, qui quidem obscuritate atque caligine, non intellectu superni iudicii constringuntur, ne tantum persequi valeant quantum volunt, pannis infantiae referuntur obvoluti, quia, sicut dictum est, puerilia quidem sapiunt, sed divina dispensatione constricti, quo volunt brachia non extendunt, et si cuncta mala leviter perpetrare appetunt, nequaquam tamen implere cuncta quae appetunt permittuntur. Sequitur:

VERS. 10.---Circumdedi illud terminis meis.

Terminis suis Dominus mare circumdat, quia iras persequentium, judiciorum suorum dispensatione modificat, ut insani tumida unda fervoris plano frangatur littore occultae dispensationis. Sequitur:

CAPUT XVIII

VERS. 10, 11.---Et posui vectem et ostia, et dixi: Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos.

38. Sancti praedicatores tanquam ostia mari saecus saevienti opposita, tundi fluctibus, non effringi potuerunt, Christo eos roborante. Haec ostia humilibus aperta, et superbis clausa.---Quid per ostia nisi praedicatores sancti, quid per vectem nisi incarnatus Dominus designatur? Qui haec videlicet ostia contra saevientis maris impetum tanto valentiora opposuit, quanto ea sua observatione roboravit. Quia enim ista sanctae Ecclesiae ostia vectis hujus oppositione solidata sunt, potuerunt quidem tundi fluctibus, sed effringi nequiverunt, ut ea exterius unda persecutionis illideret, sed nequaquam cordis eorum interna penetraret. Et quia doctores sancti praedicatione quidem sequentibus aperti sunt, auctoritate autem sua resistentibus clausi, non immerito ostia vocantur, id est aperta conversationi humilium, et clausa terroribus superbiorum. Non immerito ostia vocantur, quia et ingressum fidelibus aperiunt, et rursus sese perfidis ne ingrediantur opponunt. Pensemus quale Ecclesiae ostium exstitit Petrus, qui investigantem fidem Cornelium recepit, pretio quaerentem miracula Simonem repulit. Illi dicens: In veritate comperi quoniam non est personarum acceptor Deus (Act. X, 34), secreta regni benigne aperuit. Huic inquires: Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. VIII, 20), per districtae damnationis sententiam coelestis aulae aditum claudit. Quid cuncti apostoli nisi sanctae Ecclesiae ostia existunt, cum voce Redemptoris sui audiunt: Accipite Spiritum sanctum;

quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt (Joan. XX, 22)? Ac si illis aperte diceretur: Per vos ingredientur ad me hi quibus vosmetipsos panditis; et repellentur quibus obseratis. Igitur dum mare saevit, Dominus vectem et ostia opponit, quia ab amaris et perfidis cordibus dum persecutionis procella se dilatat in mundo, Deus unigeniti sui gloriam praedicatorumque ejus reverentiam exaltat; et dum innotescit mysteria divinae fortitudinis, frangit in impiis fluctus furoris.

39. Divina providentia persecutionis procella aut prosilit, aut conquiescit.---Bene autem dicitur: Hucusque venies, et non procedes amplius. Quia nimirum iudicii occulti mensura est, et quando persecutionis procella prosiliat, et quando conquiescat, ne aut non exagitata electos non exerceat, aut non moderata in profundum mergat. Cum vero notitia fidei usque ad persequentes extenditur, turbati maris tumor sedatur; ibique fluctus suos mare frangit, quia ad cognitionem veritatis veniens, omne quod nequiter egit erubescit. Fracta quippe unda in se reliditur, quia victa nequitia etiam per cogitationem sui cordis accusatur; et quasi ipsam vim quam intulerat recipit, quia de pravitate quam gesserat reatus sui stimulos sentit. Unde quibusdam per Paulum dicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis (Rom. VI, 21)? Ac si diceretur: Quid se in altum fluctus vestrae pravitatis extulerunt, qui nunc in semetipsis fracti, unde perversos vos inflaverant, conversos inde confundunt? Recte itaque dicitur: Et hic confringes tumentes fluctus tuos. Quod vero in hac conclusione maris secundo de ostiis dicitur, more sacri eloquii, res semel dicta pro confirmatione replicatur.

40. Per mare intelligi potest saeculum, cui Deus ostia opposuit, legis et Novi Testamenti praecepta.---Si autem hoc in loco mare accipere non specialiter turbam persequentium, sed generaliter saeculum debemus,

secundo contra hoc mare Dominus ostia opposuit, quia et prius humano generi praecepta legis, et postmodum novae gratiae testamentum dedit. Secundo objectis ostiis hujus maris impetum clausit, quia eos quos ad obsequium sui cultus assumpsit, et prius ab idolis data lege coercuit, et post ab intellectu carnali gratia revelata correxit. Secundo mare ostia accepit, quia humanum genus prius Deus ab operibus iniquitatis prohibuit, postmodum vero etiam a cogitationis culpa constrinxit. Videamus quemadmodum prima tumentis mari Dominus ostia imponat. Ecce enim per Legem dicitur: Non occides, non moechaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices (Exod. XX, 13, 14). Videamus quemadmodum secundis hoc mare Dominus ostiis claudat. Ecce in Evangelio dicit: Audistis quia dictum est antiquis: Non moechaberis; ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo (Matth. V, 27). Rursumque dicitur: Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum; ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, et benefacite his qui oderunt vos (Ibid. V, 43, 44). Qui igitur prius nequitas operis prohibet, et postmodum culpas cordis exhaurit, nimirum tumentis mari, ne circumducta justitiae littora transeat, bis ostia imponit.

41. Mundo suae origini adhuc vicino, leges positae. Cui tamen Deus nondum illuxerat. Sub litterae caligine quasi pannis infantiae obvolutus mundus. Prius timore ligatus, postea libertatem consecutus. Lex vetus imperfecta et infirma.---Bene autem cum diceret: Quis conclusit ostiis mare. Illico et tempus adjunxit, dicens: Quando erumpebat, quasi de vulva procedens. Quia videlicet tunc humano generi praeceptis legis obviavit, quando adhuc saeculum suae origini vicinum, quasi ab ortu proprio ad profectum vitae carnalis exhibat. De vulva quippe procedere est in luce praesentis gloriae carnaliter apparere. Et recte subjungitur: Cum ponerem nubem

vestimentum ejus. Quia nimirum Deus hominibus non tunc aperta ostensione se intulit, sed dum eos ab errore perfidiae eripuit, nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube vestivit, ut et pristina pravitatis acta relinquerent, et tamen ventura bona adhuc certius non viderent. Unde et apte subditur: Et caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem. Dum enim rudes populos non aperta spiritus praedicatione edocuit, sed figurata locutione praeceptis litterae astrinxit, adhuc infirma sapientes verborum suorum caligine quasi pannis infantiae obvolvit, ut mandatis grossioribus ligati crescerent, ne male liberi in suis voluptatibus perirent. Quos ad viam justitiae dum non jam charitas, sed adhuc timor astringeret, divina dispensatio quasi pressit ut nutriret. Infirmus namque populus cum praeceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione pervenit. Quia enim timor eum prius a culpa coercuit, competenter postmodum in libertatem spiritus exivit. Hos pannos infantiae, quos inchoantibus dedit, ipse per prophetam Dominus reprehendit, dicens: Dedi eis praecepta non bona (Ezech. XX, 25). Mala enim quasi mala esse desinunt comparatione pejorum, et bona quasi bona non sunt comparatione meliorum. Nam sicut pejus delinquenti Judaeae de Sodoma atque Samaria dicitur: Justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es (Ezech. XVI, 51), ita melioribus Novi Testamenti praeceptis subsequentibus praecepta bona quae rudibus data sunt non bona esse memorantur. Neque enim mentes usui vitae carnalis inhaerentes evehi ab infimis possent, nisi gradatim ducta praedicatione proficerent. Hinc quippe est quod, in Aegypto positus pio justoque moderamine latenti eorum concupiscentiae condescenditur, et vicinorum suorum vasis aureis argenteisque sublatis, discedere jubentur (Exod. III, 22). Qui ad Sina montem ducti, accepta lege, mox audiunt: Non concupisces rem proximi tui (Exod. XX, 17). Et hinc est quod in eadem lege oculum pro oculo, dentem pro

dente praecipuntur exigere (Exod. XXI, 24), et quandoque tamen, revelata gratia, percussi maxillam alteram jubentur praebere (Matth. V, 3). Quia enim plus semper ira in vindicta exigit quam injuria accepit, dum discunt mala non multiplicius reddere, quandoque discerent ea et multiplicata sponte tolerare. Hinc est quod eundem rudem populum a quibusdam prohibuit, quaedam vero ei in usum pristinum servavit, sed haec ipsa tamen in melioris vitae figura composuit. Bruta namque animalia idolis in Aegypto mactabant, eique in usum postmodum animalium mactationem retinuit, sed idolorum cultum vetavit, ut dum de usu suo aliquid amitteret, consolaretur ejus infirmitas per hoc quod de usu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione consilii, quod ei Dominus de consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potentius vertit. Quid enim sacrificia illorum animalium nisi unigeniti mortem designant? Quid sacrificia illorum animalium nisi extinctionem carnalis nostrae vitae significant? Unde ergo imbecillitati populi rudis condescenditur, inde ei per obumbratas allegoriarum species major fortitudo spiritus nuntiatur. Recte itaque dicitur: Et caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem, quia unde ejus teneritudinis infirma pertulit, inde altam significationum spiritualium nubem fecit.

42. Immoderatis animi motibus opposita novae vitae praecepta exemplis Christi roborata.---Quem quia praeceptorum limite ab immoderatis animi evagationibus cinxit, recte subjicit: Circumdedit illud terminis meis. Et quia hujus humani generis motus misso Mediatore coercuit, apte subjungit: Et posui vectem et ostia. Vectem quippe et ostia posuit, quia Redemptore nostro contra culpas delinquentium misso, novae vitae praedicamenta firmavit. Clausa namque ostia opposito vecte roborantur. Vectem ergo Deus opposuit, quia contra lascivos motus humani generis unigenitum misit, qui praecepta spiritalia, quae loquendo docuit, agendo solidavit. Bene autem

subditur: Et dixi: Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos. Hoc quippe mare ostia priora transcenderat, quia claustra legis oppositae humani tumoris unda transiliebat. At postquam mundus oppositum sibi unigenitum reperit, elationis suae impetum fregit, et transire non valuit, quia ejus fortitudine furoris sui terminum clausum invenit. Unde recte per Prophetam dicitur: Mare vidit, et fugit (Psal. CXIII, 3). Possunt etiam per ostia apertae passiones ejus non inconvenienter intelligi. Quibus ex occulto vectem posuit, quia eas ex invisibili divinitate roboravit. Contra quas mundi fluctus veniunt, sed fracti dissiliunt, quia superbi eas videndo despiciunt, sed earum vires experiendo pertimescunt. Nam dum passiones unigeniti humanum genus prius irrisit, postmodum expavit; quasi contra opposita ostia, more elidendi maris, et tumore elatum venit, et fractum virtute dissiluit.

Sed quia idcirco hoc ad beatum Job dicitur, ut de tot virtutibus cordis ejus gloria premeretur, ne sibi fortasse tribuat quod se stare sublimer non ignorat, cum quanta ejus aedificatione sint dicta perpendimus, si haec etiam moraliter disseramus. Dicat itaque:

CAPUT XIX

VERS. 8.---Quis conclusit ostiis mare?

43. Cor humanum mare fervens, quod Deus solus valet coercere.---Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum, rixis amarum, elatione superbiae tumidum, fraude malitiae obscurum? Quod mare quantum saeviat, attendit quisquis in se occultas cogitationum tentationes intelligit. Ecce enim jam perversa relinquimus, jam desideriiis rectis inhaeremus, jam prava opera foris abscindimus; sed tamen latenter intus ea cum qua huc venimus vitae veteris procella fatigamur, quam nisi respectu judicii et aeterni pavore tormenti immensi

timoris claustra constringerent, cuncta in nobis penitus superaedificati operis fundamenta corruissent. Si enim quod per suggestionem saevit intrinsecus, per deliberationem foras erumperet, vitae nostrae fabrica funditus eversa jacuisset. In iniquitate namque concepti, et in delicto editi (Psal. L, 7), per insitae corruptionis molestias pugnam nobiscum huc deferimus, quam cum labore vincamus. Unde et recte de hoc mari dicitur: Quando erumpebat, quasi de vulva procedens. Vulva enim pravae cogitationis adolescentia est. De qua per Moysen Dominus dicit: Sensus enim et cogitatio humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua (Genes. VIII, 21). Corruptionis namque malum, quod unusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit, in propectu aetatis exercet; et nisi hoc citius divinae formidinis manus reprimat, omne conditae naturae bonum repente culpa in profundum vorat. Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam tribuat, cum Veritas dicat: Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens? Quia nisi ab ipso cogitationis primordio cordis fluctus gratia divina retineret, tentationum procellis mare saeviens terram procul dubio humanae mentis obruisset, ut salsis fluctibus perfusa aresceret, id est perniciosis carnis voluptatibus delectata deperiret. Solus ergo Dominus ostiis mare concludit, qui pravis motibus cordis claustra inspiratae formidinis objicit. Quia vero ea quae cernimus sequi prohibemur, quia a corporearum rerum delectatione retundimur, libet etiam ad invisibilia oculos mentis attollere, atque haec ipsa quae sequi praecipimur videre. Sed quid agimus? Infirmis illa obtutibus necdum patent. Ecce ad eorum amorem vocamur, sed tamen a visione restringimur, quia et si quando aliquid furtim parumque aspiciamus, sub incerto nimis adhuc visu caligamus. Unde apte subjungitur:

CAPUT XX

VERS. 9.---Cum ponerem nubem vestimentum ejus, et caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem.

44. Hoc mare tenebris et caligine obvolvitur.---Hoc mare tumultuosum, videlicet cogitationibus fluctuans cor nostrum nube vestitur, quia ne internam quietem pure conspiciat, inquietudinis suae confusione tenebratur. Hoc mare caligine quasi pannis infantiae obvolvitur, quia a contemplandis sublimibus adhuc teneris sensibus suae infirmitatis ligatur. Videamus Paulum quadam caligine quasi infantiae pannis obvolutum, dum ait: Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (I Cor. XIII, 12). Qui si se ad comprehendenda coelestia infantem non cerneret, aetatis suae ad haec comparisonem nullo modo praemisisset, dicens: Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Tunc ergo ad robur juvenile conscendimus, cum forti sensu eam ad quam tendimus vitam videmus; nunc autem quia intentionis nostrae acies per infirmitatem suam ab interna luce retunditur, mens nostra ligata infantiae pannis tenetur. Ubi apte subjungitur:

CAPUT XXI

VERS. 10.---Circumdedi illud terminis meis.

45. Qui termini huic mari positi.---Terminis enim suis Dominus hoc mare circumdat, quia cor nostrum adhuc corruptionis suae molestia et cura turbulentum sub mensura contemplationis humiliat, ut licet plus appetat, ultra tamen quam sibi conceditur non ascendat. Vel certe terminis suis Dominus hoc mare circumdat, quia cor nostrum tentationibus tumidum occultis donorum distributionibus mitigat, modo agens ne prava suggestio ad delectationem veniat, modo ne prava delectatio usque ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motus cordis

respicit, et in quibusdam eos usque ad consensum venire prohibet, in quibusdam vero illos etiam a delectatione restringit, nimirum furenti mari terminos imponit, ut nequaquam in opere exeat, sed intra sinum mentis tentationum submurmurans se unda collidat. Quae quia tunc valenter restringitur, cum ei delectatione Dei atque inspiratis virtutibus obviatur, recte subjungitur:

CAPUT XXII

VERS. 10, 11.---Et posui vectem et ostia, et dixi. Hucusque venies, et non procedes amplius; et hic confringes tumentes fluctus tuos.

46. Virtutes dissipat illud mare saeviens, nisi charitate firmentur.---Quid enim moraliter per ostia, nisi virtutes; quid per vectem, nisi robur charitatis accipimus? Haec itaque ostia, scilicet operationum virtutes, mare saeviens dissipat, nisi eas ex occulto mentis opposita charitas astringat. Facile autem omne virtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate solidetur. Unde et Paulus in suis praedicationibus dum quaedam virtutum ostia mari tentationis opponeret, illico eisdem ostiis quasi robur vectis adjunxit, dicens: Super omnia autem haec charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis (Coloss. III, 14). Perfectionis enim vinculum charitas dicitur, quia omne bonum quod agitur nimirum per illam ne pereat ligatur. A tentatore namque citius quodlibet opus evellitur, si solutum a vinculo charitatis invenitur; si autem mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cum tentationum motus quaelibet ei injusta suggesserint, obicem se illis ipsa dilectio opponit, et pravae suasionis undas virtutum ostiis ac vecte intimi amoris frangit. Quia ergo Dominus per inspiratae charitatis fortitudinem nascentia in corde vitia reprimit, insurgentis maris impetum per obserata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperat; sed ne quies superna perdatur,

perturbationi mentis officium linguae subtrahitur, ne usque ad vocem exeat, quod in sinu cordis tumultuosum sonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur; sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptae immunditiae ea quae famulari poterant membra castigat, ne usque ad corruptionem corporis exhalet fetor cordis. Avaritia stimulat; sed ne coelesti regno mens careat, intra claustra se parcimoniae contenta propriis ligat, ne in pravo se opere dilatet, et usque ad exteriores actus internae concupiscentiae aestus exsudet. Superbia inflat; sed ne veram celsitudinem amittat, considerando quisque quia pulvis est ab altitudine se conceptae elationis humiliat, certans nimirum ne quod in suggestionem cogitationis tolerat in exercitationem operis erumpat. Bene ergo dicitur: Posui vectem et ostia, et dixi: Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos, quia dum electus quisque et tentatur vitiis, et tamen facere male suggesta renititur, quasi mare clausum tenetur. Quod etsi intus tumultuosis cogitationum fluctibus mentem percutit, statuta tamen bene vivendi littora non excedit. Quod mare quidem in tumore se erigit, sed dum fixa deliberatione cordis illiditur, fractum redit. Beatus igitur Job ne sibi tribuat quod contra procellas cordis fortiter stat, voce divina audiat: Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens, et caetera. Ac si ei aperte diceretur: Incassum te exterius in bonis operibus pensas, si non me interius, qui in te tentationis undas compesco, consideras. Ut enim tu fluctus ferre possis in opere, meae virtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

LIBER VIGESIMUS NONUS.

Explicantur capituli XXXVIII versus duo supra viginti a 12 ad 33 inclusive; multaque docentur, praesertim de Satanae artibus et insidiis, de gratia, de praedestinatione, reprobatione occultisque Dei iudiciis.

CAPUT PRIMUM

1. Dei Filius in aeterna nativitate nobis ignotus, nasci voluit in tempore, ut se imitandum praeberet.---Dominus Deus noster Jesus Christus in eo quod virtus et sapientia Dei est, de Patre ante tempora natus est (I Cor. I, 24); vel potius quia nec coepit nasci, nec desiit, dicamus verius semper natus. Non autem possumus dicere semper nascitur, ne imperfectus videatur. At vero ut aeternus designari valeat et perfectus, semper dicamus et natus, quatenus et natus ad perfectionem pertineat, et semper ad aeternitatem, ut quocunque modo illa essentia sine tempore temporali valeat designari sermone; quamvis hoc ipso quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deviamus, quia quod factum non est non potest dici perfectum. Et tamen infirmitatis nostrae verbis Dominus condescendens, ait: Estote perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est (Matth. V, 48). In illa itaque nativitate divina ab humano genere cognosci non poterat; proinde in humanitate venit ut videretur, videri voluit ut imitaretur. Quae carnis nativitas despecta visa est sapientibus mundi; contempserunt namque infirma humanitatis ejus, Deo haec indigna judicantes. Cui tanto magis homo debitor fuit, quanto pro illo Deus etiam indigna suscepit. Quia enim non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes (I Cor. I, 21). Ac si diceret: Cum Deum, qui est sapientia, nequaquam per sapientiam suam mundus inveniret, placuit ut Deum hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret, quatenus ejus sapientia ad nostra stulta descenderet, et lucem supernae prudentiae luto suae carnis illuminata nostra caecitas videret. Natus igitur ex Patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tempore, ut per hoc quod ortum suum inter initium finemque concluderet, humanae mentis oculis ortum, qui nec initio sumitur, nec fine angustatur, aperiret. Unde bene nunc ad beatum Job dicitur:

CAPUT II

VERS. 12.---Nunquid post ortum tuum praecepisti diluculo, et ostendisti aurorae locum suum?

2. Orto Domino, Ecclesia tanquam aurora a tenebris in lucem versa.---Subaudis ut ego. Ortus quippe divinitatis ejus ante et post non habet. Cui dum semper esse est per aeternitatem, dum omne quod labitur circumscribit, intra semetipsum temporum discursus claudit. Ortus vera humanitatis ejus, quia et coepit, et desiit, et ante et post habere a tempore accepit. Sed quia, dum ipse umbras nostrae temporalitatis suscepit, lumen nobis suae aeternitatis infudit, recte post hunc ortum quem creator sibi in tempore condidit locum suum sine tempore aurora cognovit. Quia enim diluculum vel aurora a tenebris in lucem vertitur, non immerito diluculi vel aurorae nomino omnis electorum Ecclesia designatur. Ipsa namque dum ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur, velut aurorae more in diem post tenebras splendore supernae claritatis aperitur. Unde et bene in Canticis canticorum dicitur: Quae est ista quae progreditur quasi aurora consurgens (Cant. VI, 9)? Sancta enim Ecclesia coelestis vitae praemia appetens, aurora vocata est, quia dum peccatorum tenebras deserit, justitiae luce fulgescit.

3. Quandiu vivimus, aurora est, non perfectus dies.--- Habemus tamen subtilius aliquid quod considerata qualitate diluculi vel aurorae pensemus. Aurora namque vel diluculum noctem quidem praeteriisse nuntiant, nec tamen diei claritatem integram ostentant; sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris permistam tenent. Quid itaque in hac vita omnes qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus? quia et quaedam jam quae lucis sunt agimus, et tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis non caremus. Per Prophetam quippe Deo dicitur: Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (Psal. CXLII, 2). Rursumque

scriptum est: In multis offendimus omnes (Jac. III, 2). Paulus quoque ait: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis (Rom. VII, 23). Ubi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profecto adhuc aurora est, quia lux quae jam emicuit, necdum praetereuntes funditus tenebras pressit. Adhuc aurora est, quia dum lex carnis legem mentis, et lex mentis legem carnis percutit, inter se vicissim lux et umbra confligit. Unde rursum Paulus cum diceret: Nox praecessit (Rom. XIII, 12), nequaquam subdidit, Dies venit, sed Dies autem appropinquavit. Qui enim post discessum noctis jam non venisse sed appropinquasse diem insinuat, esse se procul dubio ante solem post tenebras adhuc in aurora demonstrat.

4. Dies erit, cum nullae peccati tenebrae supererunt.---Tunc autem plene sancta electorum Ecclesia dies erit, cum ei admista peccati umbra jam non erit. Tunc plene dies erit, quando interni luminis perfecto fervore claruerit. Tunc plene dies erit, quando nullam malorum suorum tentantem memoriam tolerans, omnes a se tenebrarum etiam reliquias abscondet. Unde et bene haec aurora quasi adhuc in transitu demonstratur, cum dicitur: Et ostendisti aurorae locum suum. Cui enim locus suus ostenditur, profecto ex alio ad aliud vocatur. Quid est enim locus aurorae, nisi perfecta claritas visionis aeternae? Ad quem cum perducta venerit, jam de transactae noctis tenebris nihil habet. Nunc autem adhuc tentationum molestias sustinens, quia per intentionem cordis ad aliud festinat Ecclesia, ad locum suum tendit aurora. Quem locum si mente non cerneret, in hujus vitae nocte remaneret. Sed cum quotidie contendit perfici, et in lucem quotidie augeri, locum suum jam conspicit, et plene sibi clarescere solem quaerit. Locum suum aurora considerat, quando sancta anima ad contemplandam conditoris sui speciem flagrat. Ad locum suum pertingere aurora satagebat, cum David diceret: Sitivit anima mea

ad Deum vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei (Psal. XLI, 3)? Locum suum veritas aurorae monstrabat, cum per Salomonem diceret: Quid habet amplius sapiens a stulto; et quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita (Eccl. VI, 8)? Quem profecto locum etiam praecedentibus incarnationem suam patribus post ortum suum Dominus ostendit, quia nisi per prophetiae spiritum, incarnandum supernae patriae regem cognoscerent, bona ejusdem patriae quam essent desiderabilia non viderent. Locum suum veritas aurorae patefecit, cum Patrem coram discipulis petiit, dicens: Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum et illi sint mecum (Joan. XVII, 24). Locum suum aurorae monstravit, cum diceret: Ubique fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae (Matth. XXIV, 28). Ad hunc locum quem cognoverat pervenire aurora festinabat, cum Paulus desiderium habere se diceret dissolvi, et cum Christo esse.: Et rursus Mihi vivere Christus est, et mori lucrum (Philip. I, 21). Et rursus: Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in coelis (II Cor. V, 4). Bene autem post ortum suum locum proprium aurorae ostendisse se perhibet, quia futurae retributionis beatitudinem, priusquam per corpus ipse innotesceret, in paucorum intellectu continuit. Cum vero humanae nativitatis infirma suscepit, venturae claritatis notitiam in multitudinis innumerae amore dilatavit. Sed cum divini operis mysterium sic misericordia peragat, ut tamen et ira comitetur, quatenus occultus arbiter alios respiciens redimat, alios deserens perdat, quia cognovimus quomodo per incarnationem suam electos illuminet, audiamus nunc quomodo reprobos damnet. Sequitur:

CAPUT III

VERS. 13.---Nunquid tenuisti concutiens extrema terrae, et excussisti impios ex ea?

5. Dominus abjectos et humiles elegit.---Extrema terrae Dominus tenuit, quia in fine saeculorum ad destitutam jam et alienigenis regibus subditam synagogam venit; atque ex illa impios excussit, quia spiritalia fidei praedicamenta renuentes, etiam a carnalis sacrificii gloria repulit. Vel certe extrema terrae tenuit, quia ex Judaea paucos abjectos et humiles elegit (Matth. IV, 18, seq.). Extrema terrae tenuit, quia legis doctores deserens, piscatores assumpsit. Dumque ejus extrema tenet, ex ea impios excutit, quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles damnat. Recte vero etiam concutiens addidit, quia per adventum suum immensa formidine etiam reproborum corda commovit. Concussi quippe fuerant qui dicebant: Nihil proficimus, ecce totus mundus post eum abiit (Joan. XII, 19). Res autem quae concutitur huc illucque ducta fatigatur. Concussa ergo Judaea fuerat, quae de Christo per alios dicebat: Quia bonus est (Joan. VII, 12). Et per alios resistebat, dicens: Non, sed seducit turbas (Ibid.). Per alios dicebat: Nisi hic esset a Deo, non poterat facere quidquam (Joan. IX, 33). Atque ad extremum per alios clamat; Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum (Joan. XVIII, 30). Concussi quidem, sed non prostrati sunt reprobis, cum modo miracula obstupescens cernerent, modo infirmitatis opprobria despicientes irriderent. An non concussi fuerant, qui dicebant: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. X, 24). Vel certe extrema terrae concussit et tenuit, quia cum infirma corda humilium pio timore terruit, nequaquam ea iudicio districto dereliquit. Inde enim multitudo credentium in Deum robustius stetit, unde in se humiliata trepidavit. Nam quia eum Deus quem concutit tenet, insinuat per prophetam, dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et timentem sermones meos (Isai. LXVI, 2, sec. LXX)? Quia eum quem concutit tenet, Salomone attestante intimatur, quia ait: Beatus vir qui semper est pavidus; qui autem mentis est durae, corrumpitur in malum (Prov. XXVIII, 14).

Igitur quia extrema Judaeae Dominus in apostolis tenuit, atque ex illa Scribas et Phariseos ac pontifices impietatis suae merito exigente reprobavit, quid adhuc de eorum damnatione subdatur audiamus. Sequitur:

CAPUT IV

VERS. 14.---Restituetur ut lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum.

6. Judaei ab lateritio opere prius liberati, dum terrena sapiunt, iterum ad lateres redierunt.---Quid aliud Dominus plebem Israeliticam nisi lutum reperit, quam obsequiis gentilium deditam in Aegypto servientem lateribus invenit? Quam dum tot miraculis ad terram repromissionis duxit (Exod. V, seq.), dum perductam cognitionis suae scientia implevit, dum tot arcana secretorum ei per prophetiam contulit; quid eam aliud quam servandi mysterii signaculum fecit? Ipsa quippe divina prophetia clausum continuit quidquid de se Veritas in fine revelavit. Sed dum post tot divina secreta, post tot percepta miracula in Redemptoris sui adventu, plus terram quam veritatem dilexit, per sacerdotes dicens: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem (Joan. XI, 48), quasi ad eos quos in Aegypto reliqueret lateres rediit; et quae facta jam Dei signaculum fuerat, ad hoc se iterum quod deseruerat inflexit; lutumque se post signaculum in oculis veritatis exhibuit, cum per impietatis malitiam accepti verbi mysteria perdidit, et sola terrena sapere quae inquinant elegit.

7. Soli litterae servientes Deo per charitatem adhaerere noluerunt.---Ubi apte subjungitur: Et stabit sicut vestimentum. Impolita namque et grossiora vestimenta etiam cum induta fuerint, quia induentis membris bene applicata non inhaerent, stare feruntur. Judaea igitur circa veritatis notitiam etiam cum servire

videretur, sicut vestimentum stetit, quia per exteriora mandata servire se Domino ostendit, sed adhaerere ei per charitatis intelligentiam noluit. Dum solam in praeceptis Dei litteram tenuit, et nequaquam se per spiritum sensibus intimis junxit, quasi ei qui se induerat non adhaesit. Ubi et apte subjungitur:

CAPUT V

VERS. 15.---Auferetur ab impiis lux sua.

8. Cognitionem legis amiserunt, quod credere veritati renuerint.---Quia dum credere veritati renuunt, cognitionem legis in perpetuum amittunt; et dum de accepta lege superbiunt, nimirum de scientiae suae gloria caecantur. Scriptum quippe est: Obscurentur oculi eorum, ne videant (Psal. LXVIII, 24). Rursumque scriptum est: Excaeca cor populi hujus, et aures ejus aggrava (Isai. VI, 10). Et rursum scriptum est: In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant; et qui vident, caeci fiant (Joan. IX, 39). Et quia semetipsos de legis operibus contra conditorem legis extulerunt, apte subditur:

CAPUT VI

IBID.---Et brachium excelsum conteretur.

9. Superba legis observatio reprobata.---Excelsum quippe brachium conteritur, quando, praedicata fidei gratia, superba legis operatio reprobatur, cum dicitur: Ex operibus legis non justificabitur omnis caro (Rom. III, 20).

10. Extrema Ecclesiae qui Deus et teneat et concutiat.---Cuncta tamen haec intelligi et aliter possunt. Terram quippe Scriptura sacra vocare consuevit Ecclesiam. Extrema igitur terrae Dominus tenet et concutit, quia Ecclesiae suae ultima per adventum

Antichristi persecutione immanissima turbari permittit, nec tamen permittendo deserit. Hanc terram aliquando Dominus tenet, et non concutit; aliquando tenet et concutit, quia modo eam tranquilla pace fidei possidet, modo commoveri impetu persecutionis jubet.

11. In Ecclesiae persecutionibus falsi Christiani excutiuntur sicut paleae.---Bene autem cum diceret: Nunquid tenuisti concutiens extrema terrae, illico adjunxit: Et excussisti impios ex ea? Attestante enim Paulo, plerique in ea sunt qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant (Tit. I, 16). Impios ergo ex ea Dominus excutit, quia hi quos nunc intima vitia possident, tunc in voraginem apertae infidelitatis cadent; atque in acervum palearum transeunt, cum tentationis illius aura commoventur. Et quamvis se nunc sub specie fidei intra areae sinum tegant, tunc nimirum extra granorum cumulum districti examinis ventilabro resilient.

12. In illis signaculum fidei vertitur in lutum.---Unde et apte subjungitur: Restituetur ut lutum signaculum. Ac si aperte diceret: Hi qui nunc videntur in Ecclesiae sinu signaculum, tunc ante oculos omnium restituentur ut lutum, id est, nequaquam judicia hominum de professione religionis fallunt, sed quod terrena sapiant, demonstrantur. Solet enim Scriptura sacra pro fide appellare signaculum, pro iniquitate lutum. Nam filius junior qui, consumpta substantia, ad patrem rediit (Luc. XV, 22), in munere annulum accepit. Gentilis enim populus, qui, immortalitate perdita, ad Deum poenitendo revertitur, per fidei signaculum munitur. Unde et a sponso suo Ecclesiae dicitur: Pone me ut signaculum super cor tuum (Cant. VIII, 6). Idcirco namque signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium praesumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur quando fidei ejus mysterium in custodia nostrae cogitationis imprimitur, ut ille infidelis servus, nimirum noster adversarius, cum signata fide corda considerat, tentando

ea irrumpere non praesumat. Per lutum vero terrena contagia demonstrantur, attestante Psalmista qui ait: **Eduxisti me de lacu miseriae, et de luto faecis (Psal. XXXIX, 3).** Quia igitur multi in terrenis contagiis inventi, perducti ad Ecclesiam, coelestis fidei sacramento signantur, et tamen ab iniquis operibus non recedunt, seque nunc fidei velamine contegunt, sed cum tempus invenerint, quid sint veraciter ostendunt, recte dicitur: **Restituetur ut lutum signaculum.** Quos enim nunc fideles credimus, ipsos tunc fidei hostes inveniemus; et quamvis appareant non tentati signaculum, erunt procul dubio tentati lutum. Unde et recte dicitur, **Restituetur, quia qualis eorum conscientia esse ante fidem potuit, tales eos post modum reprobata vita convincit.** De quibus apte subjungitur: **Et stabit sicut vestimentum.**

13. Multis nunc quasi vestimentis ornatur Ecclesia, quibus, flagrante persecutione, nudabitur.---Tot nunc quasi vestibus sancta Ecclesia induitur, quot fidelium veneratione decoratur. Unde et ei ostensis gentilibus, a Domino per prophetam dicitur: Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris (Isai. XLIX, 18). Multis tamen quasi fidelibus nunc specie tenus induitur, sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exuta nudabitur; de quorum sorte hic dicitur: **Et stabit sicut vestimentum. Stare vero hoc loco ponitur in peccato persistere. Unde scriptum est: Et in via peccatorum non stetit (Psal. I, 1).** Vel certe reprobis quisque sicut vestimentum stare dicitur, ut non posse stare monstretur, quia sicut induta vestis in visionis suae specie per corpus tenditur, exuta autem fracta complicatur, ita unusquisque qui a sanctae Ecclesiae tunc statu recesserit, tensus ac decorus quasi dum indueretur fuit, sed exutus postmodum, confractus atque abjectus jacebit. Si vero stare intelligimus perdurare, sicut vestimentum stat quisque reprobis qui in hac vita quam diligit breviter durat. Unde et per Prophetam dicitur: **Omnia sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis ea,**

et mutabuntur (Psal. CI, 28). Haec itaque, quae allegoriarum nube recta intulit, nunc verbis apertioribus innotescit, subdens:

CAPUT VII

VERS. 15.---Auferetur ab impiis lux sua.

14. Credentibus et male viventibus fidei lumen auferetur, maxime persecutionis Antichristi tempore.--- Neque enim eos nunc Dei lumen illustrat, qui iniquitatis suae malitiam fidei nomine palliant. Nam dum juxta praedicationem fidei vivere negligunt, et tamen eandem fidem specie tenus venerantur, honorem vitae praesentis ex nomine religionis quaerunt, hocque eis ex fide lucet, quod eos fides coram hominibus refovet. Sunt vero nonnulli, qui aeterna quae audiunt veraciter credunt, et tamen eidem quam tenent fidei male vivendo contradicunt. Habent hi quoque in tenebris lucem suam, quia dum perversa agunt, et tamen de Deo recta sentiunt, ne tenebrescant funditus, ex quadam parte fulgore luminis illustrantur. Qui dum plus terrena quam coelestia, plus quae vident quam quae audiunt, diligunt, pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere videbantur amittunt. Quod illo maxime tempore multiplicius agitur, quando, surgente ipso iniquorum capite, in sanctam Ecclesiam persecutione ultima, liberis suis viribus ejus fortitudo grassatur. Ibi tunc cor uniuscujusque ostenditur, ubi quidquid in occultis latebat aperitur; et qui nunc ore sunt pii, et corde sunt impii, publicata malitia corruunt, et lucem fidei quam specie tenus tenuerant perdunt. Sed inter haec necesse est ut unusquisque nostrum ad cordis sui secretum redeat, et actionis suae damna pertimescat, ne, exigentibus meritis, per districtam justitiam judiciorum Dei in talium hominum numerum incurrat.

15. Jam in membris suis vivit et saevit Antichristus.--- Nemo autem sibi incaute blandiatur, et idcirco se a tali

casu extraneum credat, quia ad illius tempestatis procellam pervenire se non existimat. O quanti illius tentationis tempora non viderunt, et tamen in ejus tentationis procella versantur. Cain tempus Antichristi non vidit, et tamen membrum Antichristi per meritum fuit (Genes. IV). Judas saevitiam persecutionis illius ignoravit, et tamen viribus crudelitatis ejus, avaritia suadente, succubuit (Matth. XXVI, 15). Simon divisus longe ab Antichristi temporibus exstitit, et tamen ejus se superbiae, miraculorum potentiam perverse appetendo, conjunxit (Act. VIII, 19). Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra junguntur, cum et cognitione se nesciunt, et tamen prava sibi actione copulantur. Neque enim Pergamus Balaam libros aut verba cognoverat, et tamen ejus nequitiam sequens, voce supernae increpationis audiebat: Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari (Apoc. II, 14). Thyatirae quoque ecclesiam a Jezabel notitia et tempora et loca dividebant; sed quia eam par vitae reatus astrinxerat, inesse ei Jezabel dicitur, atque operibus perversis insistere, angelo attestante, qui ait: Habeo adversus te aliqua; quia permittis mulierem Jezabel, quae se dicit propheten, docere et seducere servos meos, fornicari et manducare de idolothytis (Ibid., 20). Ecce quia reperiri potuerunt, qui Jezabel vitam reproba actione secuti sunt, Jezabel illic inventa memoratur, quia videlicet pravum corpus conjuncti mores unum faciunt, etiam si hoc loca vel tempora scindunt. Unde fit ut in perversis suis imitatoribus et iniquus quisque maneat qui jam praeteriit, et in suis operatoribus ipse iniquorum auctor jam appareat, qui necdum venit. Hinc Joannes ait: Nunc Antichristi multi facti sunt (I Joan. II, 18), quia iniqui omnes jam ejus membra sunt, quae scilicet perverse edita caput suum male vivendo praevenierunt. Hinc Paulus ait: Ut reveletur in suo tempore; nam mysterium jam operatur iniquitatis (II Thess. II, 6). Ac si diceret: Tunc Antichristus manifestus videbitur; nam in cordibus

iniquorum secreta sua jam nunc occultus operatur. Ut enim de apertioribus criminibus taceam, ecce alius fratri in corde suo tacitus invidet, et si occasionem reperiat, eum supplantare contendit; cujus alterius membrum est, nisi ejus de quo scriptum est: Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum (Sap. II, 24)? Alius magni meriti esse se aestimans, per tumorem cordis cunctis se praeferens, omnes semetipso inferiores credit; cujus alterius membrum est, nisi ejus de quo scriptum est: Omne sublime videt, et ipse est rex super universos filios superbiae (Job. XLI, 25)? Alius mundi hujus potentiam quaerit, non quo aliis prosit, sed quo ipse alteri subditus non sit; cujus alterius membrum est, nisi ejus de quo scriptum est: Qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis; ascendam super altitudinem nubium; similis ero Altissimo (Isai. XIV, 18)? Solus quippe Altissimus ita dominatur super omnia, ut alteri subesse non possit. Quem diabolus imitari perverse voluit, cum suum dominium quaerens, ei subesse recusavit. Imitatur ergo diabolum quisquis idcirco potestatem suam appetit, quia ei qui sibi est superna ordinatione praepositus subesse fastidit.

16. Infidelitatis rei sunt, qui veritatem negant.---Sunt praeterea plurima quae quosdam in ipsa pace Ecclesiae constitutos infideles esse renuntient. Video namque nonnullos ita personam potentis accipere, ut requisiti ab eo, pro favore ejus non dubitent in causa proximi veritatem negare. Et quis est veritas, nisi ille qui dixit: Ego sum via, veritas, et vita (Joan. XIV, 6)? Neque enim Joannes Baptista de confessione Christi, sed de justitiae veritate requisitus occubuit (Marc. VI, 28); sed quia Christus est veritas, ad mortem usque idcirco pro Christo, quia videlicet pro veritate, pervenit. Ponamus ergo ante oculos quod aliquis percunctatus personam potentis accepit, et ne verbi saltem injuriam pateretur, veritatem negavit. Quid rogo iste faceret in dolore poenarum, qui Christum erubuit inter flagella verborum? Ecce et post

haec ante oculos hominum adhuc Christianus est, et tamen si eum Dominus districte disposuit judicare, jam non est.

17. Et qui corrigere, cum teneantur, negligunt. Non desunt in pace Ecclesiae Antichristi tentamenta.---Video autem alios, quibus per locum magisterii exhortandi sunt officia arguendique commissa, qui vident aliquid illicitum admitti, et tamen dum quorundam potentum offendere gratiam metuunt, arguere non praesumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi videt lupum venientem, et fugit (Joan. X, 12)? Fugit, quia tacuit; tacuit, quia, despecta aeterna gratia, temporalem gloriam plus amavit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentii abscondit, et sicut persecutioni publicae, sic occulto locum dedit timori. Bene de talibus dicitur: Dilexerunt gloriam hominum magis quam Dei (Joan. XII, 43). Quisquis igitur talis est, si haec districte judicantur, etsi persecutio publica defuit, tamen tacendo Christum negavit. Non ergo desunt vel in pace Ecclesiae Antichristi tentamenta. Nemo itaque illa persecutionis extremae tempora quasi sola perhorrescat. Apud iniquos namque quotidie res Antichristi agitur, quia in eorum cordibus mysterium suum jam nunc, occultus operatur. Et si multi nunc specie tenus intra Ecclesiam constituti simulant se esse quod non sunt, in adventu tamen judicis prodentur quod sunt: de quibus bene Salomon ait: Vidi impios sepultos, qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate, quasi justorum operum (Eccle. VIII, 10). Igitur postquam de iniquis dictum est, Restituetur ut lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum, et auferetur ab impiis lux sua, quod utique in illa est Antichristi persecutione faciendum, mox, de ejusdem Antichristi perditione nos consolans, ait

CAPUT VIII

VERS. 15.---Et brachium excelsum conteretur.

18. Antichristi superbia et casus. Angelus et homo lapsi, quia Deo similes esse per potentiam, non per justitiam, voluerunt.---Quid namque aliud excelsum brachium accipitur, nisi superba Antichristi celsitudo, quae super reprobas mentes hominum fastu gloriae saecularis erigitur, ita ut homo peccator, et tamen aestimari homo despiciens, Deum se super homines mentiatur? Unde et Paulus apostolus dicit: Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus (II Thess. II, 4). Cujus ut tumorem plenius ostenderet, praemisit: Qui adversatur et extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur (Ibid.). Deus enim dici aliquando et homo potest, juxta quod ad Moysen dicitur: Ecce constitui te Deum Pharaonis (Exod. VII, 1). Deus vero coli purus homo non potest. Quia vero se Antichristus et super sanctos quosque homines, et super ipsius potentiam divinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriae, et hoc quod Deus dicitur, et hoc quod Deus colitur, transire conatur. Notandum vero est in quantam superbiae foveam cecidit, qui in mensura ruinae qua lapsus est non permansit. Diabolus quippe vel homo a statu conditionis propriae elata mente corruerunt, ut vel ille diceret: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo (Isai. XIV, 13); vel iste audiens crederet: Aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii (Genes. III, 5). Idcirco ergo uterque cecidit, quia esse Deo similis non per justitiam, sed per potentiam concupivit. Sed homo per gratiam liberatus, qui Dei similitudinem perverse appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longe Deo imparem se esse cognoscens clamat: Domine, quis similis tibi (Psal. LXXXVIII, 8)? Diabolus vero in lapsu sui criminis justi dimissus, in mensura ruinae suae minime permansit; sed quanto diutius ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatum criminis cumulavit. Nam qui ideo cecidit, quia perverso ordine Deo esse similis voluit, eo usque perductus est, ut in Antichristum veniens, videri Deo similis dedignetur, atque eum quem habere non potuit superbus aequalem, damnatus inferiorem putet. Nam cum de illo hoc quod

jam praemisimus dicitur: Extollens se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur (II Thess. II, 4), aperte monstratur quia appetendo dudum Dei similitudinem, quasi juxta Deum erigere se voluit, sed in superbiae culpa crescendo, jam se supra omne quod Deus dicitur et colitur extollit. Quia ergo haec ejus superbia districti judicis erit adventu ferienda, sicut scriptum est: Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (Ibid., 8), recte dicitur: Et brachium excelsum conteretur.

9. Verbi divini, quo plus teritur, virtus magis augetur.-
--Cuncta tamen haec, quae bis discussa sunt, adhuc intelligi et aliter possunt. Verba enim Dei quasi pigmenta quaedam nostri sunt adjutorii. Et sicut pigmentum quanto plus teritur, tanto plus in poculo ejus virtus augetur, ita divina eloquia quo magis exponendo conterimus, eo audientes amplius quasi bibentes juvamus. Quia igitur misericors Deus diu peccata hominum tolerat, et cum jam vicinum finem respicit, plerumque mentes peccantium immutat, recte de se, vim tantae pietatis insinuans, ait:

CAPUT IX

VERS. 13.---Nunquid tenuisti concutiens extrema terrae, et excussisti impios ex ea?

20. Deus hominem non deserit, et in extremis electos sollicitius purgat.---Per terram quippe homo infima sapiens designatur, cui peccanti dictum est: Terra es, et in terram ibis (Genes. III, 19). Sed quia pius conditor facturam suam non deserit, mala hominum et per suam sapientiam tolerat, et per eorum quandoque conversionem relaxat. Cum autem duras atque insensibiles mentes respicit, modo eas minis, modo verberibus, modo revelationibus terret, ut quae pessima securitate duruerant, salubri timore molescant, quatenus vel sero redeant, et hoc ipsum saltem, quod diu

expectati sunt erubescant. Sic enim Dominus quia extrema vitae nostrae plus iudicat, et idcirco electos suos in fine sollicitius purgat. Scriptum quippe est: Deus iudicabit fines terrae (I Reg. II, 10). Tanto ergo impensius ultimis nostris invigilat, quanto in ipsis pendere initia vitae sequentis pensat. Quod quia misericorditer facit, pietate sua in medium deducta, qua etiam sero conversos peccatores recipit, beati Job justitiam erudit, dicens: Nunquid tenuisti concutiens extrema terrae, et excussisti impios ex ea? Subaudis ut ergo, qui in suis ultimis saepe peccatores terrendo concutio, convertendo teneo, atque ab eorum cordibus impios cogitationum motus evello. Et recte beato Job Dominus quomodo juxta finem peccatores convertat insinuat. Ac si aperte dicat: Misericordiae meae potentiam respice, et tuae justitiae elationem preme. Quae extrema hominis quia, etiam cum convertitur per carnis mortem, illa antiquae culpa vindicta comitatur, protinus insinuat, cum dicit.

CAPUT X

VERS. 14.---Restituetur ut lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum.

21. Homo Dei signaculum et imago, in poenam superbiae, per mortem fit terra et cinis.---Hominem quippe Dominus, quem ad suam similitudinem condidit, quasi quoddam suae potentiae signaculum fecit. Quod tamen ut lutum restituatur, quia licet aeterna supplicia per conversionem fugiat, in ultione tamen perpetratae superbiae carnis morte damnatur. Ex luto quippe homo conditus, et mentis accepta ratione, similitudine divinae imaginis decoratus, elatione cordis intumescens, quod de infimis formatus esset oblitus est. Unde mira conditoris justitia actum est ut quia per sensum intumuit, quem rationabilem accepit, rursus terra per mortem fieret, quam esse se considerare humiliter noluit; et quia peccando Dei similitudinem perdidit, moriendo vero ad

limi sui materiam redit, recte dicitur: Restituetur ut lutum signaculum. Et quia de corpore dum spiritus vocatur, quodam quasi involucro suae carnis exiit, apte de eodem luto subjungitur: Et stabit sicut vestimentum. Lutum namque nostrum sicut vestimentum stare est usque ad resurrectionis tempus inane exutumque perdurare. Sed quia hanc poenam superbiae nec illi transeunt, qui et eandem superbiam vivendo humiliter vincunt; quae sit superbientium specialis poena, subjungit dicens:

CAPUT XI

VERS. 15.---Auferetur ab impiis lux sua, et brachium excelsum confringetur.

22. Mors quae electos luci restituit, reprobis lucem, nimirum praesentis vitae gloriam tollit.---Mors enim carnis, quae electos luci suae restituit, lucem suam reprobis tollit. Lux namque superbientis est gloria vitae praesentis. Quae ei lux tunc subtrahitur, cum per carnis interitum ad retributionum suarum tenebras vocatur. Ibi tunc excelsum brachium confringitur, quia celsitudo cordis ultra naturae ordinem violenter arrepta opprimentis se divinae justitiae mole dissipatur, ut quia se perverse in brevi erexerat, per pondus iudicii in aeternum fracta cognoscat. Nullus autem nostrum quid post mortem sequeretur agnosceret, nisi vitae nostrae conditor ad poenam usque mortis nostrae veniret. Nisi enim ipse misericorditer infima peteret, nequaquam nos post suam imaginem perditos juste ad summa revocaret. Unde et recte subjungitur:

CAPUT XII

VERS. 16.---Nunquid ingressus es profundum maris, et in novissimis abyssi deambulasti?

23. Dominus non solum in mundum, sed etiam in infernum [non ad infernum damnatorum, reproborum] pro nobis descendit.---Ac si dicat: Ut ego, qui non solum mare, id est saeculum, per assumptam humanam carnem atque animam petii, sed etiam per eam sponte in morte positam, usque ad ultima inferni, quasi ad maris profunda descendi. Si enim mare, more divini eloquii, saeculum debet intelligi, nihil prohibet profunda maris inferni claustra sentiri. Quod profundum maris Dominus petiit, cum inferni novissima, electorum suorum animas erepturus, intravit. Unde et per prophetam dicitur: Posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati (Isai. LI, 10). Hoc namque profundum maris ante Redemptoris adventum non via, sed carcer fuit, quia in se etiam bonorum animas, quamvis non in locis poenalibus, clausit. Quod tamen profundum viam Dominus posuit, quia illuc veniens, electos suos a claustris inferni ad coelestia transire concessit. Unde et apte illic dicitur: Ut transirent libertati (Ibid., 10). Quod vero profundum maris dixerat, hoc, aliis verbis replicans, abyssi novissimum vocat, quia sicut aquarum abyssus nulla nostra visione comprehenditur, ita occulta inferni nullo a nobis cognitionis sensu penetrantur. Qui enim hinc subtrahantur cernimus, sed quae illos juxta meritum retributio suppliciorum maneat, non videmus.

24. In inferno deambulavit, quia liber ad ligatos venit.---Vigilanti vero est cura pensandum quod in novissimo abyssi deambulasse se perhibet. Deambulare quippe non constricti, sed liberi est. Quem enim vincula stringunt, ejus nihilominus gressus impediunt. Quia igitur Dominus nulla peccati vincula pertulit, in inferno deambulavit. Liber quippe ad ligatos venit. (Act. II, 24). Vel certe quia deambulando nos cum de loco ad locum ducimur, hic illicque praesentes invenimur; deambulasse in inferno Dominus dicitur, ut electis animabus in locis singulis per divinitatis potentiam praesens fuisse monstraretur. Unde et spiritus sapientiae mobilis

describitur (Sap. VII, 4), ut per hoc quod nusquam deest, ubique nobis occurrere designetur. Quam descensionem suam Dominus tanto mirabilem respicit, quanto eam redempto homini crebrius infundit. Eam namque adhuc replicans subdit:

CAPUT XIII

VERS. 17.---Nunquid apertae sunt tibi portae mortis, et ostia tenebrosa vidisti?

25. Portas mortis, hoc est potestates adversas superavit.---Portae enim mortis sunt potestates adversae. Quas descendens Dominus aperuit, quia earum fortitudinem moriendo superavit. Quae appellatione quoque alia tenebrosa ostia vocantur, quia dum per occultationis suae insidias non videntur, deceptis mentibus viam mortis aperiunt. Quae tenebrosa ostia Dominus videt, quia immundorum spirituum fraudulentam malitiam et respicit et premit. Quos nisi ipse nobis nescientibus videndo prohiberet, et nil de insidiis eorum mens nostra cognosceret, et eisdem insidiis capta deperiret. Quae tenebrosa etiam nos ostia cernimus, quando supernae lucis radiis illustramur. Unde et per prophetam dicitur: Dominus mihi adiutor est, et ego videbo inimicos meos (Psal. CXVII, 7). Hostes igitur nostros ipse videt, qui suo eos munere nobis visibiles facit. Vel certe tenebrosa tunc ostia Dominus vidit, cum claustra inferni penetrans, crudeles spiritus perculit, et mortis praepositos moriendo damnavit. Quod idcirco hic non adhuc de futuro, sed jam de praeterito dicitur, quia hoc quod facturus erat in opere, nimirum jam fecerat in praedestinatione. Quia vero post mortem resurrectionemque ejus crevit Ecclesia, atque in cunctis est gentibus dilatata, apte subjungitur:

CAPUT XIV

VERS. 18.---Nunquid considerasti latitudinem terrae?

26. Morte Christi crevit Ecclesia. Tanquam Samson, plures hostium moriens exstinxit quam vivens.---Dum enim Dominus angustias mortis petiit, fidem suam in gentibus dilatavit, atque ad innumera corda credentium sanctam Ecclesiam extendit. Cui per prophetam dicitur: Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida; ad dexteram enim et ad laevam penetrabis, et semen tuum gentes haereditabit (Isai. LIV, 2). Quae latitudo terrae profecto non fieret, nisi ipse prius et vitam quam novimus moriendo despiceret, et vitam quam non novimus resurgendo monstraret. In morte quippe sua nostrae oculos mentis aperuit, et quae esset vita quae sequeretur ostendit. Unde et hunc in Evangelio ordinem tenens, discipulis dicit: Sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et praedicari in nomine ejus poenitentiam, et remissionem peccatorum per omnes gentes (Luc. XXIV, 46). Pauci enim ex plebe Israelitica ipso praedicante crediderunt; innumeri vero gentium populi viam vitae moriente illo secuti sunt. Superbos namque dum adhuc passibilis viveret pertulit, a passibili vero vita mortuus stravit. Quod bene Samson in semetipso dudum figuraliter expressit (Judic. XVI, 30), qui paucos quidem dum viveret interemit; destructo autem templo, hostes innumeros cum moreretur occidit, quia nimirum Dominus ab elatione superbiae paucos cum viveret, plures vero cum templum sui corporis solveretur exstinxit (Joan. II, 19); atque electos ex gentibus quos vivendo sustinuit, simul omnes moriendo prostravit. Recte itaque postquam inferna penetrasse se docuit, considerandam mox terrae latitudinem subjunxit: Nunquid considerasti latitudinem terrae? Ac si flagellato homini diceret: Perpende quid pertuli, et pensa quod emi; nec queraris ipse de verberere, dum nescis quae te

praemia maneant in retributione. Inter haec itaque verba creatoris operae pretium puto, si a bono communi ac publico parumper oculos flectimus, et quid in singulis nobis latenter agat intuemur. Dicit enim:

CAPUT XV

VERS. 16.---Nunquid ingressus es profundum maris?

27. Maris profundum Deus ingreditur, cum peccatoris mentem visitat.---Mare quippe est mens humana, cujus profunda Deus ingreditur quando per cognitionem suam ad lamenta poenitentiae ab intimis cogitationibus perturbatur, quando prioris vitae nequitas ad memoriam reducit, et fluctuantem in confusione sua animum concutit. Profundum maris Deus penetrat, quando etiam desperata corda permutat. Ipse enim mare intrat quando cor saeculare humiliat, profundum maris ingreditur quando visitare mentes etiam pressas sceleribus non dedignatur. Unde et recte percunctando subjungitur: Et in novissimis abyssi deambulasti? Quae enim est abyssus, nisi mens humana, quae dum semetipsam comprehendere non valet, sese in omne quod est, velut obscura abyssus, latet? Unde bene per prophetam dicitur: Dedit abyssus vocem suam, ab altitudine phantasiae suae (Habac. III, 10), quia dum semetipsam mens humana non penetrat, ex comparatione sui, divinae naturae potentiam quam comprehendere non sufficit humiliter laudat.

28. In novissimis abyssi deambulat, cum nequissimorum corda convertit.---In novissimis ergo abyssi Deo deambulare est etiam nequissimorum corda hominum convertere, et desperatas mentes visitationis suae vestigiis tangendo mirabiliter reformare. Cum enim post immensa scelera, unusquisque compungitur, quid aliud quam in novissimis abyssi Deus deambulans videtur? Quasi in abyso namque Deus deambulat, cum obscurum cor penetrans, fluctus invisibiles vitiorum

calcat. Plerumque enim praeterita alia plangimus, et aliis praesentibus urgemur, ut modo superbia, modo ira, modo luxuria, modo avaritia tentante fatigemur. Sed cum cuncta haec in corde nostro Dominus occultae visitationis suae timore reprimit, quid aliud quam in abyso gressus ponit? Quos gressus mente conspiciamus, quando contra insurgentia vitia quomodo timoris ejus obvient dona pensamus. Hos namque gressus Propheta conspexerat, cum dicebat: Visi sunt ingressus tui, Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto ipsius (Psal. LXVII, 25). Qui enim inordinatos motus animi divinorum judiciorum memoria in se reprimi conspicit, quasi deambulantis in se gressus Domini videt. Dicatur ergo beato Job: Nunquid ingressus es profundum maris, et in novissimis abyssi deambulasti? Subaudis ut ego, qui mira misericordia in peccatorum cordibus modo iram, modo luxuriam, modo avaritiam, modo surgentem superbiam calco. Ac si ei aperte diceretur: Si latentia cordis vitia me solum reprimere conspicias, tu extolli de propria justificatione cessabis. Et quia cum divinitus visitamur etiam de occultis et illicitis motibus mentis ad confessionem ducimur, recte subjungitur:

CAPUT XVI

VERS. 17.---Nunquid apertae sunt tibi portae mortis?

29. Portae mortis sunt cogitationes pravae, quas Deo per confessionem pandimus.---Portae enim mortis sunt cogitationes pravae, quas Deo pandimus, quando eas in poenitentia flendo confitemur. Quas etiam non confessas intuetur, sed confessas ingreditur. Tunc quippe viam sibi in portis mortis aperit, quando, solutis pravis cogitationibus, ad nos post confessionem venit. Quae portae mortis idcirco vocatae sunt, quia profecto via ad interitum per iniquas semper cogitationes aperitur. Quod adhuc replicatur, cum subditur:

IBID.---Et ostia tenebrosa vidisti?

30. Tenebrosa namque ostia sunt latentia mentis mala.---Tenebrosa namque ostia sunt latentia mentis mala, quae et haberi intrinsecus possunt, et tamen ab altero videri non possunt. Quae tamen Dominus cernit, quando ea occulto respectu gratiae destruit. Scriptum quippe est: Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo (Prov. XX, 8). Et quia omne vitium angustat, omnis vero virtus animum dilatat, post destructa vitia recte subjungitur: Nunquid considerasti latitudinem terrae? Nisi enim virtus animum dilataret, nequaquam Paulus Corinthiis diceret: Dilatamini et vos, et nolite jugum ducere cum infidelibus (II Cor. VI, 13). Solerter vero intuendum est quod dicitur:

CAPUT XVII

VERS. 18.---Considerasti latitudinem terrae?

31. Sancti dum exterius angustiis premuntur, intus dilatantur.---Latitudo namque bonorum interiorum nequaquam comprehenditur, nisi caute consideretur. Nam plerumque eos exterius inopia humiliat, poenae cruciatus angustat; sed tamen inter haec semper interior fortitudo se usque ad speranda coelestia dilatat. Angustati apostoli exterius fuerant, quando flagella sustinebant; sed in magna stabant intus latitudine liberi, qui apud se haec eadem flagella in gaudium verterant. Scriptum namque est: Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. V, 41). Hanc latitudinem inter angustias Paulus invenerat, qui dicebat: Scire autem vos volo, fratres, quia quae circa me sunt magis ad profectum venerunt Evangelii, ita ut vincula mea manifesta fierent in omni praetorio (Philip. I, 12). Hanc latitudinem David inter angustias obtinebat, dicens: In tribulatione dilatasti me (Psal. IV, 2). Tunc itaque haec terra, id est sanctorum

conscientia, dilatatur, cum mundi hujus adversitatibus; exterius premitur. Nam cum a praesentis vitae securitate repellitur, intus ad se impingitur, ut ad speranda superna tendatur. Cumque evagari exterius non permittitur, quasi in sinum suum revocata dilatatur. Nos autem quae boni viri adversa tolerant cernimus, sed intus quantum gaudeant non videmus. Mentis eorum latitudinem modo in verbis, modo in operibus considerando cognoscimus, sed tamen quanta in eis amplitudo sit ejusdem latitudinis ignoramus. Audiat ergo humana sapientia, et se insipientem discat: Nunquid considerasti latitudinem terrae? Ac si dicat: ut ego, qui flagellis cinctam, occultam justorum laetitiam solus plene considero, quia solus misericorder formo. Vel certe idcirco beatus Job utrum terrae latitudinem consideraverit inquiritur, ut exemplo alienae latitudinis humilietur. Ac si ei aperte diceretur: Eos quos innumera mala praesentis vitae nequeunt angustare considera, et de statu cordis tui inter verbera gloriari cessa. Sequitur:

CAPUT XVII

VERS. 18-20.---Indica mihi, si nosti omnia, in qua via habitet lux, et tenebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodque ad terminos suos, et intelligas semitas domus ejus.

32. Per lucem justitia, per tenebras iniquitas designatur. Qui in justitia perseveraturi sint, aut in peccato morituri, nos latet.---Beatus Job gravi quaestione discutitur, ut et de via lucis, et tenebrarum loco requiratur; ut unumquodque ad suos terminos ducat, ac semitas domus ejus intelligat. Quid enim lucis nomine, nisi justitia accipitur? et quid per tenebras, nisi iniquitas designatur? Unde quibusdam conversis a peccatorum nequitia dicitur: Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. V, 8). Et de quibusdam in peccato manentibus memoratur: Qui dormiunt, nocte dormiunt (I

Thess. V, 7). Beato itaque Job dicitur: Indica mihi si nosti omnia, in qua via habitet lux, et tenebrarum quis locus sit? Ac si dicatur ei: Si plenam te habere scientiam suspicaris, dic vel in cujus cor ea quae nunc deest, innocentia veniat, vel in cujus corde ea quae nunc est malitia perseveret. In qua via habitet lux, id est cujus mentem veniens justitia impleat: Et tenebrarum quis locus sit, id est, in quo iniquitas caeca perduret: Ut ducas unumquodque ad terminos suos, id est, ut dijudices si vel is qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam finiat; vel is qui justus cernitur extremitatem vitae suae cum justitiae perfectione concludat: Et intelligas semitas domus ejus, id est, consideres atque discernas, vel cui bona actio perseverans aeternam mansionem praestet in regno, vel quem usque ad terminum suum actio prava constringens in aeternum damnet supplicium. Domus quippe pro mansionem ponitur, semita pro actione. Semita igitur ad domum ducit, quia actio ad mansionem pertrahit. Sed quis hominum ista discussus dicat? quis ista saltem imperterritus audiat? Multos enim videmus quotidie, qui justitiae luce resplendent, et tamen ad finem suum nequitiae obscuritate tenebrantur; et multos cernimus peccatorum tenebris obvolutos, et tamen juxta vitae suae terminum repente reddi luci justitiae liberos. Multos etiam novimus semel inventam viam justitiae illibate usque ad mortem tenuisse, et plerosque conspeximus usque ad exitum coepta semel crimina sine cessatione cumulasse.

33. Judiciorum Dei nubila, mentis nostrae radiis impervia.---Quis vero inter ista occultorum judiciorum nubila mentis suae radium mittat, ut aliqua consideratione discernat, vel quis perduret in malo, vel quis perseveret in bono, vel quis ab infimis convertatur ad summa, vel quis a summis revertatur ad infima? Latent haec sensus hominum, nec quidquam de cujuslibet fine cognoscitur, quia divinorum judiciorum abyssus humanae mentis oculo nullatenus penetratur. Videmus namque

quod illa adversa Deo gentilitas justitiae luce perfusa est, et Judaea dudum dilecta perfidiae est nocte caecata. Scimus etiam quod latro de patibulo transivit ad regnum (Luc. XXIII, 43), Judas de apostolatus gloria est lapsus in tartarum (Matth. XXVII, 5). Rursumque quia aliquando sortes quae coeperint non mutantur, et latronem novimus alium pervenisse ad supplicium, et apostolos scimus percepisse propositum quod desideraverant regnum. Quis ergo discutiat in qua via habitet lux, et tenebrarum quis locus sit, ut ducat unumquodque ad terminos suos, et intelligat semitas domus ejus? Video Paulum ex illa persecutionis saevitia ad gratiam apostolatus vocatum (Act. IX, 1, seq.), et tamen sic inter judicia occulta formidat, ut reprobari se, etiam postquam vocatus est, timeat. Ait enim: Castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte aliis praedicans, ipse reprobus efficiar (I Cor. IX, 27). Et rursum: Ego me non arbitror comprehendisse; unum autem, quae quidem retro sunt oblitus, ad ea quae sunt priora extendens meipsum, ad destinatum sequor, ad palmam supernae vocationis Dei, in Christo Jesu. Sequor autem si comprehendam, in quo et comprehensus sum (Philip. III, 13). Et certe jam de illo voce dominica dictum fuerat: Vas electionis mihi est (Act. IX, 15); et tamen adhuc castigans corpus suum metuit ne reprobetur.

34. Spem nostram potius comitetur timor quam securitas. Vae laudabili etiam vitae, si remota pietate judicetur.---Vae miseris nobis, qui de electione nostra nullam adhuc Dei vocem cognovimus, et jam in otio quasi de securitate torpemus. Debet profecto, debet in spe esse non solum securitas, sed etiam timor in conversatione, ut et illa certantes foveat, et iste torpentes pungat. Unde recte per prophetam dicitur: Qui timent Dominum, sperent in Domino (Psal. CXIII, 11). Ac si aperte diceret: De spe incassum praesumit, qui timere Deum in suis operibus renuit. Sed cur beatus Job de tam valida quaestione requiritur, quae omnino ab hominibus

ignoratur, ut justorum iniquorumque terminum comprehendat, nisi ut aliorum finem cognoscere non valens, ad suum recurrat, quia sicut aliorum, sic etiam suum nesciat, et nesciens timeat, timens humilietur, humiliatus jam de operibus suis extolli non debeat, et non elatus in gratiae arce persistat? Dicatur ergo ei: Indica mihi, si habes intelligentiam, in qua via habitet lux, et tenebrarum quis locus sit; ut ducas unumquodque ad terminos suos. Ac si diceretur: Sicut qui de malis convertantur ad bona, vel qui de bonis ad mala redeant, nescis, ita etiam nec de te quid tuis meritis exigentibus agatur intelligis. Et sicut alienum nullatenus comprehendis, ita etiam tuum terminum praenoscerere non vales. Jam enim quantum ipse profeceris scis, sed quid adhuc de te ego in occulto sentiam nescis. Jam justitiae tuae acta consideras, sed quam districte apud me pensentur ignoras. Vae etiam laudabili vitae hominum, si remota pietate judicetur, quia districte discussa inde ante oculos judicis unde se placere suspicatur obruitur. Unde recte Deo per Prophetam dicitur: Non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (Psal. CXLII, 2). Unde bene per Salomonem dicitur: Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei, et tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta (Eccle. IX, 1). Hinc rursum per eundem Salomonem dicitur: Quis hominum intelligere poterit viam suam (Prov. XX, 24)? Et nimirum bona malave quis faciens conscientia attestante cognoscitur. Sed idcirco dicitur quod via sua ab hominibus nesciatur, quia etiam si recta se quisque opera agere intelligat, sub districto tamen examine quo tendat, ignorat. Igitur postquam illum de ista finis sui consideratione perterruit, ad examinandum ejus exordium redit; ac ne conqueratur cur finem suum nesciat, commemoratur etiam quia nec quo huc initio accessit intelligat. Nam sequitur:

CAPUT XIX

VERS. 21.---Sciebas tunc quod nasciturus esses, et numerum dierum tuorum noveras?

35. Nullus hominum suum initium novit aut finem.---Ac si aperte diceret: Quid mirum si terminum tuum non intelligis, qui nec initium comprehendis? Et qui ignoras quo huc initio veneris, quid mirum si nescias quo fine subtraharis? Si ergo meum fuit te per initium ex occultis ad prompta producere, meum quoque erit etiam te ex promptis ad occulta revocare. Cur de vitae tuae dispensatione aliquid quereris, qui in manu artificis temetipsum nesciens teneris? Extolli itaque tanto magis non debes in eo quod agis, quanto intra sinum aeternitatis clausus, nec quo huc ordine veneris, nec quando vel quomodo hinc educaris agnoscis.

36. Ab hac lege Christus eximitur.---Haec tamen intelligi et aliter possunt: Sciebas tunc quod nasciturus esses, et numerum dierum tuorum noveras? Subaudis ut ego, qui me nasciturum novi, quia et ante humanitatis ortum in divinitate semper substantialiter vixi. Homines quippe tunc esse incipiunt, cum in matrum suarum ventre nascuntur. Nam ipsa quoque conceptio nativitas dicitur, juxta hoc quod scriptum est: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est (Matth. I, 20). Et idcirco se nascituros nesciunt, quia nec priusquam creentur existunt. Deus vero qui sine initio semper exstitit praescivit de se hoc quod in utero Virginis initium sumpsit; et quia praescivit, disposuit; quia disposuit, nihil profecto in humana forma sine sua voluntate toleravit. Convincatur ergo cur de flagellis suis homo queritur, qui ortum suum praescire non potuit, si ipse etiam qui ortum suum praesciendo disposuit se inter homines ad flagella praeparavit. Sequitur:

CAPUT XX

VERS. 22, 23.---Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quae praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae et belli?

37. Improbi ad justorum probationem servantur.--- Quid aliud nive vel grandine, nisi frigida ac dura intelligenda sunt corda pravorum? Sicut enim fervore charitas, sic solet in sacro eloquio frigore malitia designari. Scriptum namque est: Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam facit animam malitia sua (Lerem. VI, 7). Et rursum: Abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum (Matth. XXIV, 12). In frigore ergo nivis, vel in duritia grandinis, quid accipi aptius potest quam vita pravorum, quae et per torporem frigescit, et per duritiae malitiam percutit? Quorum tamen vitam Dominus tolerat, quia eos ad justorum suorum probationem servat. Unde et recte subjunxit: Quae praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae et belli. Ut cum adversarius noster diabolus tentare nos nititur, eorum moribus quasi suis contra nos armis utatur. Per ipsos quippe nos saeviens cruciat, sed nesciens purgat. Peccatis namque nostris ipsi flagella fiunt, de quorum tali vita dum percutimur, ab aeterna morte liberamur. Unde agitur ut electorum vitae proficiat etiam perdita vita reproborum, et utilitati nostrae dum illorum perditio militat, mira dispensatione fiat quatenus electis Dei non pereat etiam omne quod perit.

38. Aliqui ex illis electi sunt, et ad maxima vocati.--- Intelligi hoc quoque aliter potest, ut quia verbis praecedentibus videtur annexum, a superioris versus expositione non discrepet. Nam quia indicaverat vel bonos ad malum, vel malos ad bonum posse converti, illico secutus adjunxit: Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quae praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae et belli? In nive vel grandine frigida, vel dura, ut dictum est, accipimus corda pravorum. Sed quia omnipotens Deus sanctos suos de

talibus elegit, et quam multos electos adhuc inter pravorum vitam repositos habeat novit, apte in nive, vel grandine thesauros habere se perhibet. Thesaurus quippe a positione nominatur. Et plerosque in vita frigida diu latentes respicit, quos ad medium cum jubet producit, et justitiae nitore candidos per supernam gratiam ostendit. Scriptum quippe est: Lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. L, 9). Quos ad diem belli pugnaeque praeparatos diu intra suae praescientiae sinum tegit; sed cum repente eos eduxerit, resistentia adversariorum pectora illorum verbis ac redargutionibus quasi quibusdam grandinibus percutit. Unde alias scriptum est: Prae fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando et carbones ignis (Psal. XVII, 13). Prae fulgore enim nubes transeunt, quia praedicatores sancti universa mundi spatia miraculorum claritate percurrunt. Qui etiam grando et carbones ignis vocati sunt, quia et per correptionem feriunt, et per flammam charitatis accendunt. Ipsa quoque libera sanctorum increpatio natura grandinis convenienter exprimitur. Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autem viri corda audientium et terrentes feriunt, et blandientes infundunt. Nam quemadmodum feriant Propheta testatur, dicens: Virtutem terribilium tuorum dicent, et magnitudinem tuam narrabunt (Psal. CXLIV, 6). Et quemadmodum blandientes rigent secutus adjunxit: Memoriam abundantiae suavitatis tuae eructabunt, et justitia tua exsultabunt (Ibid., 7). In nive ergo vel grandine habentur thesauri, quia plerique iniquitatis torpore frigidi, ad supernam gratiam assumpti, in sancta Ecclesia justitiae luce fulgescunt, et pravam adversariorum scientiam doctrinae suae ictibus tundunt. Unde et apte subditum est: Quae praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae et belli. Nix quippe vel grando fuerat Saulus per frigidam insensibilitatem; sed nix et grando contra adversariorum pectora factus est, vel candore justitiae, vel districti eloquii correptione. O qualem hunc thesaurum in nive et grandine habuit, quando illum inter pravorum vitam

positum jam tunc electum suum Dominus latenter vidit! O ad quanta adversariorum pectora ferienda hanc in manu sua grandinem sumpsit, per quam tot sibi resistentia corda prostravit.

39. Nemo extollatur, nemo desperet.---Nemo itaque de suis operibus extollatur, nemo desperet eos quos adhuc frigidus videt, quia thesauros Dei in nive et grandine non videt. Quis enim crederet quod per apostolatus gratiam lapidatum Stephanum ille praecederet qui in morte ejus omnium lapidantium vestimenta servavit (Act. VII, 57)? Si ergo ad ista dona vel judicia occulta recurrimus, nullos omnino desperantes, nec illis nos in corde nostro praeferimus, quibus pro tempore praelati sumus, quia etsi jam videmus quantum praecessimus, nescimus quantum cum currere coeperint praecedamur. Bene ergo ad beatum Job dicitur: Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quae praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae et belli? Ac si aperte diceretur: Nulli te de operibus tuis praeferas, quia de his quos intueris adhuc per culpam frigidus, quantos operadores justitiae et defensores rectae fidei sim facturus ignoras. Quod quia per adventum Mediatoris agitur, recte subjungitur:

CAPUT XXI

VERS. 24.---Per quam viam spargitur lux?

40. Per adventum Mediatoris lux sparsa.---Ipse quippe via est, qui ait: Ego sum via, veritas et vita (Joan. XIV, 6). Per hanc ergo viam lux spargitur, quia per ejus praesentiam cuncta gentilitas illustratur. Spargitur autem convenienter dixit, quia per apostolorum voces non angustata atque coarctata, sed late fulgens lux praedicationis emicuit. Quia vero, accepta luce conversionis, inardescit intrinsecus vis amoris, ut vel

transacta mala anxie lugeantur, vel ventura bona flagrantissime requirantur, competenter adjungitur:

CAPUT XXII

IBID.---Dividitur aestus super terram.

41. Ex hac luce flagrat ardor charitatis et persecutionis aestus.---Sparsa enim luce aestus super terram dividitur, quia, per apertum justitia praedicata, ad requirendum Deum cordis anxietas in virtutem exercitatione dilatatur, ut iste in sermone sapientiae, ille in sermone scientiae fulgeat; hic in curationum gratia, ille in virtutum operatione convalescat; et dona sancti Spiritus dum dispariliter singuli accipiunt, necessario sibimet juncti omnes unanimiter accendantur (I Cor. XII, 8). Sed postquam spargi lux dicitur, potest convenienter intelligi quod per aestum persecutio designatur, quia ut lux praedicationis inclaruit, mox a perfidorum cordibus ardor persecutionis exarsit. Nam quod per aestum persecutio exprimitur, dominicus sermo testatur, de jactatis seminibus super petrosam terram dicens: Sole orto aestuaverunt omnia, et quia non habebant radicem, aruerunt (Matth. XIII, 6). Quod paulo post cum exposuit, aestum persecutionem vocavit. Sparsa igitur luce aestus super terram divisus est, quia clarescente vita fidelium, accensa est crudelitas perfidorum. Divisus namque aestus erat, quando nunc Jerosolymis, nunc Damasci, nunc in aliis longe regionibus persecutio saeviebat. Scriptum quippe est: Facta est in illa die persecutio magna in Ecclesia, quae erat Jerosolymis, et omnes dispersi sunt per regionem Judaeae et Samariae (Act. VIII, 1). Rursumque scriptum est: Saulus adhuc spirans minarum et caedis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, et petiit ab eo epistolas, quas deferret in Damascum ad synagogas, ut si quos invenisset hujus vitae viros ac mulieres, vinctos deduceret in Jerusalem (Act. IX, 1, seq.). Quia ergo nunc hic, nunc illic persecutio

excreverat, hi qui lucem veritatis agnoverant, quasi sub ardore divisi aestus anhelabant.

42. Lux est justitia, quae non nisi successive spargitur.---Sed quia beatum Job de occultis iudiciis requisitum superioribus dictis audivimus, oportet ut hoc quod de sparsa luce vel diviso aestu dictum est subtilius perscrutemur. Adhuc enim alta interrogatione discutitur, ut saltem quia nesciat doceatur, eique dicatur: Per quam viam spargitur lux, dividitur aestus super terram? Quid enim lucis nomine, nisi justitia designatur? De qua scriptum est: Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam (Isai. IX, 2). Omne autem quod spargitur, non continue, sed sub quadam intermissione jactatur. Et idcirco spargi lux dicitur, quia etsi jam quaedam ut sunt perspicimus, quaedam tamen ita ut videnda sunt non videmus. Cor namque Petri lux sparsa tenuerat, qui tanto fidei, tanto miraculorum fulgore claruerat, et tamen conversis gentibus dum circumcisionis pondus imponeret, quid rectum diceret nesciebat. Lux ergo in hac vita spargitur, quia ad omnis rei intelligentiam continua non habetur. Dum enim aliud sicut est comprehendimus, et aliud ignoramus, quasi sparsa luce et ex parte cernimus, et in obscuritate ex parte remanemus. Tunc vero lux nobis sparsa jam non erit, quando mens nostra ad Deum funditus rapta fulgescet.

43. Quibus modis humano cordi insinuetur, ignoramus.---Et quia haec eadem lux quibus modis humano cordi insinuetur ignoratur, recte in percunctatione dicitur: Per quam viam spargitur lux? Ac si aperte diceretur: Dic quo ordine justitiam meam occultis sinibus cordium infundo, cum et per accessum non videor, et tamen visibilia opera hominum invisibiliter immuto, cum unam eandemque mentem modo hac, modo illa virtute irradio, et tamen per sparsam, lucem adhuc ex parte aliqua eam in tentationis tenebris remanere permitto. Requiritur homo nesciens per quam viam

spargitur lux, ac si patenter dicatur: Dum dura corda emollio, dum rigida inflecto, dum aspera mitigo, dum frigida accendo, dum debilia roboro, dum vaga stabilio, dum nutantia confirmo, intueri, si vales, incorporaliter veniens quibus ea meatibus illustro. Haec quippe omnia nos facta cernimus, nam qualiter intrinsecus efficiantur ignoramus. Hanc viam lucis esse nobis invisibilem, in Evangelio Veritas ostendit, dicens: Spiritus ubi vult spirat; et vocem ejus audis, et nescis unde veniat et quo vadat (Joan. III, 8).

44. Hac luce crescente, tentationes succrescunt.--- Sed quia cum lux spargitur mox ab occulto adversario contra fulgentem mentem tentamenta succrescunt, recte subjungitur: Dividitur aestus super terram. Hostis namque callidus quos justitiae luce enitescere conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit, ut plerumque plus se urgeri tentationibus sentiant, quam tunc cum lucis internae radios non videbant. Unde et Israelitae postquam vocati sunt, contra Moysen et Aaron de excrescente labore conqueruntur, dicentes: Videat Dominus et judicet, quoniam fetere fecistis odorem nostrum coram Pharaone et servis ejus, et praebuistis ei gladium, ut interficeret nos (Exod. V, 21). Volentibus quippe ex Aegypto discedere, Pharaon paleas subtraxerat, et tamen ejusdem mensurae opera requirebat. Quasi ergo contra legem mens submurmurat, post cujus cognitionem tentationum stimulos acriores portat; et cum sibi labores crescere conspicit, in eo quod adversario displicet, quasi fetere se in oculis Pharaonis dolet. Post lucem ergo aestus sequitur, quia post illuminationem divini muneris tentationis certamen augetur.

45. Pro unius cujusque indole hostis ad malum nos sollicitat.---Recte vero etiam dividi aestus dicitur, quia nimirum non singuli omnibus, sed quibusdam vicinis ac juxta positis vitiis fatigantur. Prius enim conspersionem uniuscujusque antiquus adversarius perspicit, et tunc

tentationis laqueos apponit. Alius namque laetis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit. Quo ergo occultus adversarius facile capiat, vicinas conspersionibus deceptiones parat. Quia etenim laetitiae voluptas juxta est, laetis moribus luxuriam proponit. Et quia tristitia in iram facile labitur, tristibus poculum discordiae porrigit. Quia timidi supplicia formidant, paventibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quaeque voluerit blandis favoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis convenientibus insidiatur. Neque enim facile captivaret, si aut luxuriosis praemia, aut avaris scorta proponeret, si aut voraces de abstinentiae gloria, aut abstinentes de gulae imbecillitate pulsaret, si mites per studium certaminis aut iracundos capere per pavorem formidinis quaereret. Quia ergo in tentationis ardore callide singulis insidians vicinos moribus laqueos abscondit, recte dicitur: **Dividitur aestus super terram.**

46. Deus tentationes moderatur, ne aut multae sint, aut nimiae.---Sed cum praemittitur: Per quam viam spargitur lux. Statimque subjungitur: Dividitur aestus super terram. Nimirum per eandem viam per quam lux spargitur etiam dividi aestus indicatur. Alta quippe atque incomprehensibilis Spiritus sancti gratia cum luce sua nostras mentes irradiat, etiam tentationes adversarii dispensando modificat, ut simul multae non veniant, aut ipsae tantummodo quae ferri possunt illustratam jam a Deo animam tangant, ut cum tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non exurant; Paulo attestante qui ait: Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere (II Cor. X, 13). Hunc ergo aestum aliter dividit callidus supplantator, aliter misericors conditor. Ille dividit ut per illum citius interimat, iste ut eum tolerabilem reddat. Et quia cum tentatione fatigamur, non solum interno Dei spiritu

instruimur, sed etiam exterioribus praedicantium verbis adjuvamus, recte post divisum aestum subditur:

CAPUT XXIII

VERS. 25.---938 Quis dedit vehementissimo imbri cursum?

47. Crescente persecutione, crevit apostolorum et sanctorum praedicatorum ardor. Praedicatio, cessante gratia, ad cor non transit.---Si vero, ut superius diximus (Num. 41), divisi aestus nomine illa in Judaeae regionibus persecutio designatur, quia ipsa persecutionis asperitas praedicatores sanctos superno munere adjutos a praedicationis suae ministerio nullo timore compescuit, apte subjungit: Quis dedit vehementissimo imbri cursum? Ac si diceret: nisi ego. Diviso enim aestu, cursum vehementissimo imbri dedisse est inter ipsas persecutionis angustias praedicationis impetum roborasse, ut tanto magis virtus praedicantium cresceret, quanto magis persequentium crudelitas obviaret, quatenus audentia corda audientium pluviae guttis infunderent, et siccitatem perfidiae uberius irrigarent, ut quamvis contra eos saevitiae aestus candesceret, per eos tamen vox gratiae non taceret. Hunc persecutionis aestum Paulus et tolerabat et irrigabat, cum diceret: Laboro usque ad vincula, quasi male operans, sed verbum Dei non est alligatum (II Tim. II, 9). De hoc imbre alias dicitur: Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem (Isai. V, 6). De hoc cursu imbris qui in electorum cordibus agitur Psalmista testatur, dicens: Velociter currit sermo ejus (Psal. CXLVII, 15). Plerumque vero imber est, et cursum non habet, quia praedicatio ad aures venit, sed, cessante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cujus praedicationis verbis propter electos dicitur: Etenim sagittae tuae pertransierunt (Psal. LXXVI, 19). Sagittae quippe Dei pertranseunt quando verba praedicationis ejus ab auribus ad corda descendunt.

Quod quia solo divino munere agitur, imbri cursum Dominus se dedisse testatur.

48. Verbi divini efficacia persuadentis omnia relinquere, omnia tolerare.---Sed notandum video quod eundem imbrem non vehementem, sed vehementissimum vocat. Imber vehemens est vis magna, imber vero vehementissimus vis immensa praedicationis. Vehemens namque imber erat cum praedicatores sancti credere gaudia aeterna suadebant. Imber autem vehementissimus, quando propter spem admonebant rem deseri, cuncta visibilia propter invisibilia contemni, et propter audita gaudia praesentis saeculi poenas cruciatusque tolerari. Sed cum, fide cognita, saeviente aestu persecutionis, tot electi possessa reliquerunt, carnalis affectus obliti sunt, et prae gaudio spiritus in cruciatibus membra posuerunt, quid aliud Dominus fecit, nisi etiam vehementissimo imbri cursum praebuit, qui usque ad exsequenda summa praecepta per verba corporis invisibilia cordis irrigavit? Ubi et apte subjungitur:

CAPUT XXIV

IBID.--- Et viam sonanti tonitruui.

49. Tonitruo hinc simile dicitur. Solus Deus corda per gratiam aperit.---Quid enim per tonitruum, nisi praedicationis superni terroris accipitur? Quem terrorem dum percipiunt humana corda quatiuntur. Aliquando vero in tonitruo ipse incarnatus Dominus figuratur, qui ex antiquorum patrum conveniente prophetia ad notitiam nostram quasi ex nubium concursione prolatus est. Qui inter nos visibiliter apparens, ea quae super nos erant terribiliter sonuit. Unde et ipsi sancti apostoli de ejus gratia generati, Boanerges, id est filii tonitruui sunt vocati (Marc. III, 17). Aliquando autem, sicut dictum est, tonitruus ipsa ejus praedicationis accipitur, per quam

supernorum iudiciorum terror auditur. Sed quia quilibet praedicator verba dare auribus potest, corda vero aperire non potest; et nisi per internam gratiam solus omnipotens Deus praedicatorum verbis ad corda audientium invisibiliter aditum praestet, incassum praedicationis aure audientis percipitur, quae pervenire ad intima corde surdo prohibetur, se Dominus viam sonanti tonitruum dare asserit, qui cum praedicationis verba tribuit, per terrorem corda compungit. Hanc viam Paulus praedicator egregius, dum superna mysteria terribiliter insonaret, se a se habere non posse conspiciens, discipulos admonebat, dicens: Orantes simul et pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium verbi, ad loquendum mysterium Christi (Colos. IV, 3). Qui ergo loquebatur mysteria, sed in corde audientium eisdem mysteriis a Domino aperiri ostium precabatur, habebat quidem jam tonitruum, sed dari ei desuper viam quaerebat. Hanc viam nequaquam se Joannes dare posse cognoverat, qui dicebat: Non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus (I Joan. II, 27). Hanc viam rursus Paulus quis daret intimabat, dicens: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. III, 7). Accepta igitur via quid iste imber ac tonitruus agat audiamus. Sequitur:

CAPUT XXV

VERS. 26.---Ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur.

50. Gentilitas desertum est, coelesti gratia tanquam imbre irroratum.---Super terram absque homine in deserto plueret est verbum Dei gentilitati praedicare. Quae dum nullum cultum Divinitatis tenuit, nullamque in se speciem boni operis ostendit, videlicet desertum fuit. In qua quia legislator non fuit, et qui rationabiliter Deum quaereret non fuit, quasi hominum nullus fuit, et velut solis bestiis occupata, vacua a mortalibus exstitit. De hac deserti

terra alias dicitur: Posuit in deserto viam (Isai. XLIII, 19). De hac praedicatione gentilitati concessa Psalmista testatur, dicens: Posuit flumina in deserto (Ps. CVI, 33). Notandum vero est quod postquam aestus super terram divisus est, cursum vehementissimus imber accepit, ut in deserto plueret, quia postquam in Judaea asperitas persecutionis inhorruit, ut non solum fidem minime reciperet, sed etiam eam gladiis impugnaret, ad Israel missus quisque praedicator ad evocandas gentes deflexit. Unde sancti apostoli Hebraeis persequentibus, quos deserunt, dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quia repellitis illud, et indignos vos judicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII, 46). Diviso igitur aestu, deserta et absque homine terra compluitur, quia dispersa in Judaeae regionibus persecutione fidelium, derelicta dudum et quasi ab infusione rationis aliena, praedicationis guttis gentilitas irroratur. Quae gentilitas quasi adhuc a praedicatoribus sit inventa ostenditur, cum subditur:

VERS. 27.---Ut impleret inviam et desolatam.

Quid vero compluta reddidit, monstratur, cum illico adjungitur:

CAPUT XXVI

IBID.---Et produceret herbas virentes.

51. Prius invia prophetiae, patuit gratiae.---Invia namque dudum gentilitas fuit, ad quam via Dei verbo non patuit. Redemptore quippe nostro veniente, sic accepit vocationem gratiae, ut non in ea prius fuerit via prophetiae. Desolata etiam recte vocata est, vel ratione videlicet consilii, vel fructu boni operis destituta. Dedit ergo Dominus vehementissimo imbri cursum, et viam sonanti tonitru, ut in deserto plueret, et impleret inviam et desolatam, et produceret herbas virentes; id est,

exteriori praedicationi internam aspirationem contulit, ut corda gentilium arentia virescerent, clausa patescerent, inania complerentur, infecunda germinarent.

52. Aeternae vitae opera doctrinamque germinavit.---
In Scriptura enim sacra aliquando herba viror gloriae temporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio praedicatorum, aliquando bona operatio, aliquando aeternae vitae scientia atque doctrina. Viror namque gloria temporalis accipitur, sicut Propheta ait: Mane sicut herba transeat, mane floreat et pertranseat (Psal. LXXXIX, 6). Mane namque sicut herba florere atque transire est in prosperitate hujus saeculi temporalis gloriae decus velociter arescere. Herba refectio diaboli accipitur, sicut de illo a Domino dicitur: Huic montes herbas ferunt (Job. XL, 15). Ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque actionibus efferunt, suis illum iniquitatibus pascunt. Herba sustentatio praedicantium demonstratur, cum dicitur: Producit in montibus fenum, et herbam servituti hominum (Psal. CXL, 8). In montibus quippe fenum et servituti hominum herba producit, cum sublimes hujus saeculi, ad fidei cognitionem vocati, sanctis praedicatoribus in hujus vitae itinere transitoria alimenta largiuntur. Herba bona operatio ponitur, sicut scriptum est: Germinet terra herbam virentem (Genes. I, 11). Quod licet in conditione mundi ita historice factum teneamus, terram tamen Ecclesiam figurasse non inconvenienter accipimus, quae in eo germinavit herbam virentem, in quo ad verbum Dei fecunda misericordiae opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam aeternae viriditatis accipimus, sicut per Jeremiam dicitur: Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba (Jerem. XIV, 5). Quo dicto superba ac nequissima Judaeorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt. Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo, sed in

summis potestatibus hujus mundi confisi sunt dicentes: Regem non habemus nisi Caesarem (Joan. XIX, 15). Traxerunt ventos quasi dracones, quia spiritu elationis inflati superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia scilicet spes eorum ab eo quod intendebat corruit. Quae temporalia diligens, praestolari aeterna neglexit, et terrena ideo quia Deo praeposuit amisit. Dixerunt enim: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem (Joan. XI, 48). Timuerunt ne locum non occiso Domino perderent, et tamen occiso perdidit. Sed cur ista miseris evenerint, subdit: Quia non erat herba; id est, quia eorum cordibus defuit aeternitatis scientia, et nullo eos refecit pabulo viriditatis internae doctrinae. Hoc igitur loco quid aliud virentes herbas nisi sanctae doctrinae scientiam vel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, ut ab ea virentes herbae producantur, quia dum sanctae praedicationis imbrem gentilitas percepit, et vitae opera et doctrinae herbam germinavit. Ista viriditas voce prophetica desertae terrae pollicetur, cum dicitur: In cubilibus in quibus prius dracones habitabant orietur viror calami et junci (Isai. XXXV, 7). Quid enim per calamum nisi praedicatores, quid per juncum qui juxta aquae humorem semper nascitur nisi pusilli ac teneri auditores sacri eloquii designantur? In draconum ergo cubilibus viror calami et junci oritur, quia in eis populis quos antiqui hostis malitia possidebat, et doctorum scientia, et auditorum obedientia coacervatur.

53. Singulorum corda sunt velut desertum, antequam imbre gratiae fecundentur.---Haec tamen quae generaliter de gentilitate dicta sunt si solerter inspicimus, intra sinum sanctae Ecclesiae agi in singulis videmus. Sunt enim plerique ad verba Dei valde insensibiles, qui fidei quidem nomine censentur, verba vitae auribus audiunt, sed ea transire usque ad interna cordis minime permittunt. Hi quid aliud quam deserta terra sunt? Quae scilicet terra hominem non habet, quia eorum mens sensu

rationis caret. Et nullus mortalium in hac terra commoratur, quia et si quando in eorum conscientia rationabilium sensuum cogitationes veniunt, non persistunt. Prava enim desideria in eorum cordibus sedem inveniunt, recta vero si quando venerint, ac si impellantur, decurrunt. Sed cum misericors Deus imbri suo cursum et sonanti tonitruvi viam dare dignatur, compuncti per internam gratiam verbis vitae aures cordis aperiunt. Et impletur terra invia, quia dum praebet auditum verbo, cumulatur mysterio. Et producit herbas virentes, quia per gratiam compunctionis infusa, praedicationis verba non solum libenter recipit, sed etiam ubertim reddit, ut quod audire non poterat jam loqui concupiscat; et quae non audiendo etiam intrinsecus aruerat, jam loquendo quae sancta sunt viriditate sua quoslibet esurientes pascat. Unde bene per prophetam dicitur: Emitte spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terrae (Psal. CIII, 30). Sic enim sic facies terrae virtute renovationis immutatur, dum sicca dudum mens gratia veniente compluitur, et post ariditatem pristinam, quasi productis herbis, scientiae viriditate vestitur. Quae conditoris nostri gratia adhuc nobis altius commendatur, cum subditur:

CAPUT XXVII

VERS. 28.---Quis est pulviae pater? vel quis genuit stillas roris?

54. Imber hic voluntarius, non pro nostris meritis datur. Aliquando tanquam ros stillat, aliquando ut pluvia ubertim manat.---Ac si diceret nisi ego, qui siccam terram humani cordis guttis scientiae gratuito aspergo. De hac enim pluvia alias dicitur: Pluviam voluntariam segregabis, Deus, haereditati tuae (Psal. LXVII, 10). Voluntariam quippe pluviam haereditati suae Dominus segregat, quia non eam nobis pro nostris meritis, sed pro suae munere benignitatis praestat. Et idcirco hoc loco pater pluviae dicitur, quia superna nobis praedicatio non de nostro

merito, sed de ejus gratia generatur. Stillae enim roris ipsi sancti praedicatores sunt, qui arva pectoris nostri inter mala vitae praesentis, quasi inter tenebras siccae noctis arentia, gratia supernae largitatis infundunt. De his stillis contumaci Judaeae dicitur: Propterea prohibitae sunt stillae pluviarum, et serotinus imber non fuit (Jerem. III, 3). Ipsae quippe stillae roris sunt quae stillae pluviarum. Quando enim dispensatione aliqua praedicationem temperant, quasi rorem tenerum aspergunt. Quando vero ea quae de supernis sentiunt virtute qua praevalent loquuntur, quasi ubertim manantem pluviam fundunt. Rorem aspergebat Paulus, cum Corinthiis diceret: Non enim judicavi scire me aliquid inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. II, 2). Et rursum pluviam manabat, dicens: Os nostrum patet ad vos, o Corinrinthii, cor nostrum dilatatum est (II Cor. VI, 11). Hinc est quod Moyses, qui et valida fortibus, et tenera infirmis dicturum se noverat, dicebat: Expectetur sicut pluvia eloquium meum, et descendant sicut ros verba mea (Deut. XXXII, 2).

Sed ecce audivimus quo munere gentilitas vocatur; audiamus nunc qua districtione Judaea repellitur. Audivimus quomodo deserta excolat, arentia infundat; audiamus nunc quomodo ea quae quasi videntur interna projiciat. Neque enim sic colligit electos, ut non etiam judicet reprobos; neque sic quibusdam culpas relaxat, ut non et in quibusdam feriat. Scriptum quippe est: Misericordia enim et ira ab illo (Eccli V, 7). Unde hic quoque postquam tot dona gratiae intulit, etiam irae suae judicia non abscondit. Nam sequitur:

CAPUT XXVIII

VERS. 29.---De cujus utero egressa est glacies, et gelu de coelo quis genuit?

55. Judaei reprobati, quasi ex misericordiae divinae utero ejecti, licet a sanctis patriarchis orti.---Quid enim aliud in gelu vel glacie nisi frigida et perfidiae torpore constricta accipimus corda Judaeorum? Qui quondam per acceptionem legis, per custodiam mandatorum, per ministeria sacrificii, per mysteria prophetiae, sic intra sinum gratiae, quasi intra uterum creatoris, habebantur. Sed quia, veniente Domino, constricti frigore perfidiae, fervorem fidei et caritatis amiserunt, a secreto gratiae sinu projecti, quasi glacies, de utero creatoris egressi sunt: Et gelu de coelo quis genuit? Quid hic aliud coelum, nisi sublimis debet intelligi vita sanctorum? cui coelo dicitur: Attende coelum, et loquar (Deut. XXXII, 1). Non enim insensibili, sed rationabili creaturae loquebatur. De hoc coelo Dominus ait: Coelum mihi sedes est (Isai LXVI, 1). De qua sede alias scriptum est: Anima justi sedes sapientiae est. Quia ergo sapientia est Deus, si sedes Dei coelum est, et anima justi sedes est sapientiae, coelum est utique anima justi. Coelum fuit Abraham, coelum Isaac, coelum Jacob. Sed quia persecutores Domini pontifices Judaeorum perfidiae torpore frigidi de illorum patrum progenie processerunt, quasi de coelo gelu exiit, quia de sublimi prole sanctorum processit frigida plebs infidelium. Cum enim de Abraham natus est Caiphas, quid aliud nisi gelu de coelo processit? Quod tamen gelu idcirco Dominus genuisse se dicit, quia Judaeos, quos naturaliter ipse bonos condidit, justo judicio per eorum malitiam frigidos a se exire permisit. Dominus enim auctor est naturae, non culpae. Genuit ergo creando naturaliter quos iniquos permisit vivere tolerando patienter. Et quia illa quondam tenera ac fidei penetrabilia corda Judaeorum, in perfidiae postmodum obstinatione durata sunt, recte subjungitur:

CAPUT XXIX

VERS. 30.---In similitudinem lapidis aquae durantur.

56. Ex filiis Abrahae facti sunt lapides, ob cordis duritiam; et gentiles prius lapides in filios Abrahae conversi sunt.---Aguas enim populos accipi jam saepius edocuisse me memini. In lapide vero pro ipsa duritia aliquando gentiles populi designantur. Ipsi quippe lapides coluerunt. Et de his per prophetam dictum est: Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis (Psal. XIII, 8). Unde Joannes Judaeos aspiciens se de stemmate generationis extollere, et gentiles praevidens ad Abrahae prolem fidei cognitione transire, ait: Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae (Matth. III, 9); lapides utique duros perfidia gentiles vocans. Quia ergo primum Judaea Deo credidit, gentilitate omni in perfidiae suae obstinatione remanente, postmodum vero ad fidem gentilium corda mollita sunt, et Judaeorum infidelitas obdurata, bene dictum est: In similitudinem lapidis aquae durantur. Ac si diceret: Illa mollia ac penetrabilia fidei corda Judaeorum in insensibilitatem vertuntur gentium. Cum enim misericors Deus gentes traxit, iratus Judaeam repulit. Actumque est ut sicut dudum ad percipiendam fidem gentilitas fuerat obdurata, ita postmodum ad fidem gentilitate suscepta, Judaeae populus perfidiae torpore duresceret. Unde Paulus apostolus eisdem gentibus dicit: Sicut aliquando vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem; ita et isti non crediderunt in vestra misericordia, ut et ipsi misericordiam consequantur. Conclisit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur (Rom. XI, 30). Quam sententiam suam primum quidem de vocatione Judaeorum, et repulsione gentium, postmodum vero de vocatione gentium, et repulsione Judaeorum subtiliter pensans, seque occulta Dei judicia comprehendere non posse considerans, exclamando subjunxit: O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus (Ibid., 33)! Unde hic quoque cum

de Judaeorum perfidia Dominus diceret: In similitudinem lapidis aquae durantur, ut de repulsione eorum occulta esse sua judicia demonstraret, apte subdidit:

CAPUT XXX

IBID.---Et superficies abyssi constringitur.

57. Judicia Dei abyssus multa.---Quia superjecto quodam ignorantiae nostrae velamine, incomprehensibilitatem divini judicii humanae mentis oculus nullatenus penetrat. Scriptum quippe est: Judicia tua abyssus multa (Psal. XXXV, 7). Nemo ergo perscrutari appetat cur cum alius repellitur, alius eligatur; vel cur cum alius eligitur, alius repellatur; quia superficies abyssi constringitur, et, attestante Paulo: Inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus (Rom. XI, 33).

58. Dicta de Judaeorum duritia et reprobatione, de Satana possunt intelligi.---Per hoc vero quod dictum est: De cujus utero egressa est glacies, et gelu de coelo quis genuit? etiam Satan in gelu et glacie nil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de Dei utero glacies processit, quia a calore secretorum ejus, malitiae torpore frigidus, magister iniquitatis exivit. Ipse gelu de coelo est genitus, quia constricturus corda reproborum, a summis cadere est ad ima permissus. Qui bene in coelestibus conditus, in culpae frigore mentes sequacium quasi gelu dum cecidit astrinxit. Qui ad terram veniens, quid in hominibus egerit, expletur cum subditur: In lapidis similitudinem aquae durantur. Per aquas namque populi, per lapidem vero ejusdem Satanae duritia designatur. Illo igitur ad ima veniente, in similitudinem lapidis aquae duratae sunt, quia ejus malitiam imitati homines, mollia viscera charitatis amiserunt. Cujus fraudulenta consilia quia a seductis hominibus deprehendi non possunt, recte subjungitur: Et superficies abyssi constringitur. Aliud quippe ei intrinsecus latet, atque aliud extrinsecus

ostendit. Transfiguratur enim se velut angelum lucis (II Cor. XI, 14), et callida deceptionis arte plerumque proponit laudabilia, ut ad illicita pertrahat. Abyssi ergo superficies constringitur, quia dum quasi bona persuasionis ejus species velut solida desuper glacies ostenditur, in profundo latens ejus malitia non videtur.

59. Et de superbis propter accepta dona insolescentibus.---Cuncta tamen haec intelligere et aliter possumus, si moraliter exquiramus. Mentis namque hominum omnipotens Deus dum in suo timore format, quasi concipit, easque ad apertas virtutes, dum provehit, gignit; sed si de acceptis virtutibus extolluntur, relinquit. Et saepe quosdam cognovimus malorum suorum consideratione compungi, divini terroris pavore fervere, et per pavoris exordia usque ad virtutum summa pervenire; sed dum de eisdem virtutibus quas accipiunt extolluntur, inanis gloriae laqueo astricti, ad antiquum torporem redeunt. Recte ergo cum tales Dominus projicit dicit: De cujus utero egressa est glacies? Quasi enim de Dei utero glacies egreditur, quando hi qui jam intus incaluerant ex virtutum dono frigescunt; et inde exteriorum gloriam torpentes appetunt, unde ad interna diligenda ardentius flagrare debuerunt. Dumque iste signis, ille scientia, iste prophetia, ille magnis operibus pollet, atque per haec dona placere hominibus appetit, omne quod prius intimum caluerat, exteriorum laudem diligens, in torporem vertit. Quasi ergo glacies de utero egreditur, dum post donorum beneficia a visceribus pietatis supernae separatur. An non sunt glacies, qui in virtutibus quas accipiunt laudes ab hominibus quaerunt? Et tamen venienti judici dona sua ad ejus memoriam revocantes, dicunt: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo daemones ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus (Matth. VII, 22)? Sed quomodo hanc glaciem Dominus projiciat ostendit, dicens: Nescio vos unde sitis, discedite a me, omnes operarii iniquitatis (Ibid.). Hanc glaciem nunc in utero

Dominus portat, quia intra sinum Ecclesiae tolerat. Sed tunc aperte eicit, cum tales a secretis coelestibus per extremum et publicum iudicium repellit. His itaque verbis quid aperte agitur, nisi ut beatus Job de summis suis virtutibus humilietur, ne in hoc quod bene vivendo caluerat, superbiendo frigescat, et a Divinitatis utero repulsus exeat, si intra sinum sui cordis se tumidus extollat?

60. Superbiae poena, induratio. Quo sensu Deus dicatur indurare.---Et quia justo iudicio superbas mentes ad culpam egredi ex accepta virtute permittit, recte adhuc subjungitur: Et gelu de coelo quis genuit? Plerumque enim sacri eloquii scientiam praestat, sed dum de eadem scientia is qui accipit extollitur, ira districti iudicis in ipso sacro eloquio caecatur, ut exteriores favores per illam sequens, ejus jam interna non videat; et qui intus manens calere poterat, exeundo frigescat, duratusque in ima corruat, qui ad cognitionem Dei prius tractabilis in summis liquidus stabat. An sacrum eloquium coelum non est, quod diem nobis intelligentiae aperiens, sole nos justitiae illustrat, quod dum nos vitae praesentis nox continet, stellis nobis mandatorum fulget? Sed quia oportet esse haereses, ut probati manifesti fiant (I Cor. XI, 19), cum ab intellectu sano mens superba repellitur, ultione districti iudicis gelu de coelo generatur, ut cum ipsa Scriptura sacra in electorum cordibus caleat, eos qui se superbe scire appetunt a se frigidus emittat. Ibi quippe errant ubi corrigere errata debuerant; et dum a superna intelligentia resplendentis eloquii, et obdurati ipsi, et seducturi caeteros, corrunt, ad ima venientes ut gelu, et alios astringuat. Semetipsum tamen Dominus hoc gelu gignere perhibet, non quod pravorum mentes ipse ad culpam formet, sed quod a culpa non liberat, sicut scriptum est: Ego obdurabo cor Pharaonis (Exod. X, 27). Quod quia misericorditer emollire noluit, profecto districte se obdurasse nuntiavit.

61. Amissa virtutis, virtute imago saepe retinetur. Quia vero cum inchoata divini timoris virtus amittitur, propter humanas laudes virtutis imago retinetur, recte subjungitur: In similitudinem lapidis aquae durantur, et superficies abyssi constringitur. Aquae enim per glaciem in superficie durescunt, sed fluidae in intimis remanent. Et quid per aquas nisi fluxa accipimus corda reproborum? Quae cum ex proposito virtutem deserunt, fortes se in bonis operibus per hypocrisim ostendunt; dumque in intimis suis ad vitia defluunt, et foris se sanctorum ac fortium imitatores fingunt, aquae in similitudinem lapidis durantur, et superficies abyssi constringitur, quia per superductam sanctitatis speciem fluxa ac instabilis eorum conscientia hominibus tegitur. Nam cum sibimetipsis intrinsecus turpes sint, ante alienos tamen oculos quadam vivendi vetustate vestiuntur.

63. Praeposteros virtutis fructus Deus sapienter premit.---Sed ne quis haec verba Domini in bonam intelligi partem velit, debemus sic etiam quaerentibus astruere, dummodo minime judicemur quae perscrutanda fuerant neglexisse. Superiori enim versu dicitur: Quis est pluviae pater vel quis genuit stillas roris? Statimque additur: De cujus utero egressa est glacies, et gelu de coelo quis genuit? Si ergo dictis praecedentibus sequens sententia non dispari sensu conjungitur, profecto et in bonam partem nobis ejus intelligentia sine obstaculo difficultatis aperitur. Terra enim cum compluitur, jactata in eam semina feracius ligantur. Sed rursus si illam pluvia immoderatus irrigat, in culmo pinguedinem frumenti virtutemque mutat. Sin vero jactatum semen post pluviam gelu premitur, quo foris citius apparere repellitur, eo intus fecundius radicatur; et quo vetatur progredi, cogitur multiplicari, quia cum ab immaturo ortu restringitur, ex conceptionis suae tarditate laxatum ad fructum uberius impletur. Quid est ergo quod Dominus prius quidem patrem se pluviae insinuat, postmodum vero de suo egredi utero glaciem narrat, seque gelu gignere de coelo

pronuntiat, nisi quod miro modo nostri pectoris terram ad suscipienda verbi semina, et prius per occultae gratiae pluviam infundit, et postmodum, ne in conceptis virtutibus immoderatus profluat, disciplina intimae dispensationis premit, ut quam acceptae gratiae pluvia irrigat, etiam disciplinae rigor astringat, ne si aut antequam debet, aut plusquam necesse est conceptas virtutes proferat, fruges in herbam vertat? Plerumque enim ab inchoantibus opus bonum dum priusquam oportet ostenditur, a grano perfectionis inanitur, et plerumque virtutes dum plusquam necesse est exuberant exhalant. Unde et electorum suorum Dominus vel ante tempus desideria renuit, vel rursus in tempore ultra mensuram profectus premit, ne si aut antequam debent, aut plusquam debent, proficiant, per profectus sui magnitudinem in elationis defectum cadant. Nam cum cor post peccata compungitur, terra quae aruerat infusione pluviae rigatur; et cum relictis iniquitatibus bona exsequi opera proponit, quasi post infusionem semen accipit. Et plerique cum desideria sancta concipiunt, in summis jam exerceri virtutibus inardescunt ut non solum culpa operationem non inquinat, sed nec cogitationem pulset. Et adhuc quidem in corpore positi sunt, sed nil jam perpeti de communionem praesentis vitae volunt; imitari per intentionem internam mentis stabilitatem appetunt, sed intervenientibus tentationibus reverberantur, ut videlicet infirmitatis suae meminerint, et elati de virtutibus quas accipiunt non sint. Quod dum mira disciplinae repressione agitur, quid aliud quam super infusam terram gelu de coelo generatur? Quid aliud quam de Dei utero glacies producitur, quando de interno secreto dispensatio egreditur, et voluntates nostrae etiam in bonis desideriis frenantur?

63. Quod exemplo S. Pauli confirmatur.---Videamus, Paulus, infusa videlicet terra, quanta disciplinae glacie prematur, dum ait: Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio (Rom. VII, 18). Qui enim velle habere se asserit, jam per infusionem gratiae, quae in se lateant

semina ostendit. Sed dum perficere bonum non invenit, profecto indicat quanta illum dispensationis supernae glacies premat. An ista glacies eorum corda non presserat, quibus dicebat, Ut non quaecunque vultis, illa faciatis (Gal. V, 17)? Ac si aperte diceret: Occulta cordis vestri semina jam prodire in frugem quaerunt, sed superni moderaminis gelu premuntur, ut tanto post fecundius exeant, quanto divini iudicii prementia pondera patientius portant.

64. Inde graves emergunt tentationes, quae bene vivendi consuetudine superantur.---Et quia plerumque humana corda quoniam erumpere ad virtutes quas appetunt non valent, eo ipso quo ab intentionis suae perfectione resiliunt, tentationum stimulis fatigantur, sed tamen easdem tentationes cogitationum comprimunt, seque per exercitationis usum in quodam vivendi rigore componunt, bene subditur: In similitudinem lapidis aquae durantur. Quia etsi fluxae cogitationes interius lacessunt, nequaquam tamen usque ad consensum pravi operis trahunt. Sed mens sub inolita bene vivendi consuetudine quasi sub quadam durtia exterius abscondit quidquid intus ex tentationis pulsatione mollescit. Unde et bene subjungitur: Et superficies abyssi constringitur. Quia prava cogitatio et si usque ad suggestionem venit, usque ad consensum non prosilit, quia fluctuantes motus animi superductus rigor sanctae deliberationis premit.

65. Adversitas valentiores efficit sanctos.---Potest etiam in gelu vel glacie praesentis vitae adversitas designari, quae dum asperitate sua sanctos comprimit, valentiores reddit. Dum enim nos omnipotens Deus molestiis exerceri permittit, atque ad melioris vitae statum interveniente tristitia provehit, miro consilio super futuram frugem gelu et glaciem gignit, ut electus quisque in hac vita, tanquam in hieme, adversa ventorum et frigorum toleret, et velut in aestiva serenitate postmodum fructus quos hic conceperit demostret. Unde et sponsi

voce unicuique animae post hujus mundi turbines ad illa aeternitatis amoena properanti dicitur: Surge, propera, amica mea, formosa mea, et veni; jam enim hiems transiit, imber abiit et recessit (Cant. II, 10). Et quia si sola nobis adsunt prospera solvimur, ad virtutes vero melius per adversa solidamur, recte subjungitur: [Vet. XXVII.] In similitudinem lapidis aquae durantur. Mentis enim quae per prospera molliter fluxerant constrictae adversitatibus durescunt; et ad similitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quisque per acceptam desuper tolerantiam passiones sui Redemptionis imitatur. In similitudinem quippe lapidis aqua duruerat, cum ille prius impatiens persecutor postmodum Paulus dicebat: Impleo ea quae desunt passionum Christi in carne mea (Coloss. I, 24).

66. Et ad interna dona custodienda magis sollicitos.--- Et quia cum deprimuntur adversis, solertius in terna dona custodiunt, recte additur: Et superficies abyssi constringitur. Solet enim laetitia arcana mentis aperire, atque aperiendo amittere; adversa vero cum nos exterius deprimunt, interius cautiores reddunt. Post gelu itaque vel glaciem superficies abyssi constringitur, quia mens nostra, ad conservanda profunda dona quae acceperit, adversitatibus munitur. Abyssi enim suae superficiem Isaias constrinxerat, cum dicebat: Secretum meum mihi, secretum meum mihi (Isai. XXIV, 16). Abyssi suae superficiem Paulus constrinxerat, qui tot periculis ac adversitatibus insudans, sub praetextu cujusdam de semetipso loquitur, dicens: Audivi arcana verba, quae non licet homini loqui (II Cor. XII, 4). Et rursum: Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me (Ibid., 6). Qui igitur foris adversa tolerans, ne fortasse in laudibus deflueret, arcana sua aperire metuebat, quid aliud quam secretorum suorum abyssum per constrictam superficiem presserat? Sequitur:

CAPUT XXXI

VERS. 31.---Nunquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?

67. Quid Pleiades et Arcturus. Dei omnipotentiam pensates, infirmitatis nostrae admonemur.---Pleiades stellae ἀπὸ τοῦ πλείου, id est a pluralitate vocatae sunt. Ita autem vicinae sibi et divisae sunt conditae, ut et simul sint, et tamen conjungi nequaquam possint, quatenus vicinitate quidem conjunctae sint, sed tactu disjunctae. Arcturus vero ita nocturna tempora illustrat, ut in coeli axe positus per diversa se vertat, nec tamen occidat. Neque enim extra se currens volvitur, sed in loco situs, in cunctis mundi partibus nequaquam casurus inclinatur. Quid ergo est quod homo ex terra factus, atque in terra positus (Genes. II, 7), de coelesti administratione discutitur, quia Pleiades conjungere non valet, quas vicinas sibimetipsis conditas et pene conjunctas videt, quia Arcturi gyrum dissipare non potest, quem tamen cernere ipsa sua vertigine pene dissipatum potest? An ut in istis ministeriis auctoris potentiam pensans, infirmitatis suae meminerit, et eum quem adhuc in majestate sua videre non poterat quam sit inaestimabilis in ipsa ministeriorum coelestium gubernatione perpendat?

SENSUS MYSTICUS.---Pleiadum nomine sancti designantur.---**68.** Sed cur ista loquimur, qui stimulo rationis urgemur, ut haec verba mysticis sensibus gravida cognoscamus? Quid enim micantes Pleiades, quae et septem sunt, aliud quam sanctos omnes denuntiant, qui inter praesentis vitae tenebras septiformis Spiritus gratiae nos lumine illustant, qui ab ipsa mundi origine usque ad ejus terminum diversis temporibus ad prophetandum missi, et juxta aliquid sibi conjuncti sunt, et juxta aliquid disjuncti? Stellae enim Pleiades, sicut supra dictum est, vicinitate sibi conjunctae sunt, et tactu disjunctae. Simul quidem sitae sunt, et tamen lucis suae viritim radios fundunt. Ita omnes sancti aliis atque aliis ad

praedicandum temporibus apparentes, et disjuncti sunt per visionem suae imaginis, et conjuncti per intentionem mentis. Simul micant, quia unum praedicant; sed non semetipsos tangunt, quia in divisis temporibus partiuntur.

69. Omnes, etiam qui Christum praecesserunt, eum praedicant, et Trinitatis mysterium.---Quam diversis temporibus Abel, Isaias, et Joannes apparuerunt! Divisi quidem fuerunt tempore, sed non praedicatione. Nam Abel Redemptoris nostri passionem significans, agnum in sacrificio obtulit (Genes. IV, 4), de cujus passione Isaias ait: Sicut agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum (Isai, LIII, 7). De quo Joannes quoque ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. I, 29). Ecce divisus quidem temporibus missi, et tamen concorditer de Redemptoris nostri innocentia sentientes, eundem agnum Joannes ostendendo, Isaias praevidendo, Abel offerendo locutus est; et quem Joannes in ostensione, quem Isaias in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit.

70. Quia igitur quomodo Pleiades stellae de humanitate Redemptoris sibi concinant diximus, nunc quomodo in ostendenda unitate Trinitatis concorditer luceant demonstramus. Diversis quippe temporibus huic mundo David, Isaias et Paulus apparuit; sed tamen nullus eorum alteri diversum sensit, quia etsi semetipsos non noverant facie, unum tamen didicerant ex divina cognitione. S. David quippe ut auctorem omnium Deum in Trinitate ostenderet, dixit: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus (Psal. LXVI, 8). Ac ne tertio Deum nominans tres Deos dixisse putaretur, illico unitatem ejusdem Trinitatis insinuans addidit: Et metuant eum omnes fines terrae (Ibid.). Qui enim nos eos, sed eum subdidit, unum tria quae dixerat intimavit. Isaias quoque cum laudem de unitate Trinitatis aperiret, Seraphim voces exprimens, ait: Sanctus, sanctus, sanctus (Isai. VI, 3); ac ne tertio sanctum nominans unitatem divinae substantiae

scindere videretur, adjunxit: Dominus Deus sabaoth. Quia ergo non domini dii, sed Dominus Deus addidit, unum existere quod tertio sanctum vocaverat indicavit. Paulus quoque ut operationem sanctae Trinitatis ostenderet, ait, Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia (Rom. XI, 36). Atque ut unitatem ejusdem Trinitatis intimaret, protinus addidit: Ipsi gloria in saecula saeculorum, amen (Ibid.). Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit, unum naturaliter, tria secundum personas innotuit, quod superius tertio idipsum dixit. Quasi ergo et uno in loco Pleiades sitae sunt, quia de Deo concorditer sentiunt, et tamen semetipsas non tangunt, quia sicut dictum est per hujus mundi tempora diversa partiuntur.

71. Sancti omnes fidei ac virtutum unanimitate junguntur.---Quod bene ac breviter Ezechiel propheta describit, qui cum diversi generis animalia videre se diceret, adjunxit: Junctaeque erant pennae eorum alterius ad alterum (Ezech. I, 9). Pennae quippe animalium alterius ad alterum junctae sunt, quia etsi dissimilia sunt quae agunt, uno tamen eodemque sensu sibi sanctorum voces virtutesque sociantur. Et quamvis alius rationabiliter cuncta agendo sit homo, alius in passionibus fortis adversa mundi non timendo sit leo, alius per abstinentiam semetipsum vivam hostiam offerendo sit vitulus, alius se in alta rapiendo contemplationis volatu sit aquila, pennae se tamen dum volant tangunt, quia et confessione vocum, et virtutum sibi unanimitate junguntur. Quod quia solius divinae virtutis est, et disjunctis temporibus missos in fidei praedicatione conjungere, et dissimilibus virtutibus praeditos fulgore intentionis unire, recte dicitur, Nunquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades? Ac si dicat ut ego, qui unus omnia impleo, atque in unitatis sensu electorum mentes implendo conjungo.

72. Arcturus totam Ecclesiam significat. Docet fidei simul ac bonorum operum necessitatem.---In Arcturo

autem, qui per gyrum suum nocturna spatia non occasurus illustrat, nequaquam particulatim edita vita sanctorum, sed tota simul Ecclesia designatur, quae fatigationes quidem patitur, nec tamen ad defectum proprii status inclinatur: gyrum laborum tolerat, sed ad occasum cum temporibus non festinat. Neque enim ad ima poli Arcturus cum nocturno tempore ducitur, sed dum ipse volvitur, nox finitur, quia nimirum dum sancta Ecclesia innumeris tribulationibus quatitur, praesentis vitae umbra terminatur; eaque stante nox praeterit, quia illa in sua incolumitate perdurante, mortalitatis hujus vita percurrit. Est in Arcturo quod consideratius possimus intueri. In septem quippe stellis volvitur, et modo quidem tres ad summa elevat, atque ad ima quatuor inclinat, modo quatuor superius erigit, et tres inferius premit. Sancta quoque Ecclesia cum modo infidelibus Trinitatis notitiam, modo autem fidelibus virtutes quatuor, id est prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam praedicat, quasi rotatu praedicationis status sui speciem quodammodo immutat. Nam cum quibusdam de operibus suis gloriantibus confidentiam proprii laboris evacuat, et fidem Trinitatis exaltat, quid aliud facit nisi tres stellas Arcturus elevat, quatuor inclinat? Et dum quosdam bona opera non habentes de sola fide praesumere prohibet, sed operari enixius quae praecepta sunt jubet, quid aliud Arcturus facit, nisi quatuor stellas erigit, tres deponit? Videamus quomodo tres elevant, quatuor deponat. Ecce per Paulum contra fidem de opere superbientibus dicitur: Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum (Rom. IV, 2). Quid enim Scriptura dicit? Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam (Genes. XV, 6). Videamus quomodo quatuor elevant, tres deponat. Ecce per Jacobum de fide contra opera superbientibus dicitur: Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est (Jac. II, 26). Arcturus itaque volvitur, quia sancta Ecclesia juxta auditorum suorum mentes in diverso latere praedicationis arte versatur. Arcturus volvitur, quia haec in noctis hujus

tribulationibus rotatur. Sed hunc Arcturi gyrum quandoque Dominus dissipat, quia labores Ecclesiae ad requiem permutat. Tunc et Pleiades plenius jungit, cum gyrum Arcturi destruit, quia tunc nimirum sancti omnes etiam visionis sibi specie copulantur, quando in fine mundi sancta Ecclesia ab his quos nunc sustinet laboribus solvitur. Dicat ergo: Nunquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris dissipare? Subaudis ut ego, qui tunc sanctorum vitam etiam per speciem unio, cum gyrum universalis Ecclesiae corporaliter solvo. Et quis hominum solius divinae hoc esse virtutis ignorat? Sed ut cognoscat homo quid ipse sit, memoretur assidue quid solus Dominus possit.

73. Rursum per Arcturum lex vetus, per Pleiades Novi Testamenti gratia signatur.---Habemus adhuc quod de stellis Pleiadibus atque Arcturo aliud sentiamus. Pleiades quippe ab Oriente, Arcturus vero ex parte Aquilonis surgit. Quocumque autem se per gyrum suum Arcturus verterit, Pleiades ostendit; et cum lux diei jam vicina efficitur, stellarum ejus ordo distenditur. Potest igitur per Arcturum, qui a plaga frigoris nascitur, lex; per Pleiades vero, quae ab Oriente surgunt Testamenti Novi gratia designari. Quasi enim ab Aquilone lex venerat, quae tanta subditos rigiditatis asperitate terrebat. Nam dum pro culpis suis alios praeciperet lapidibus obrui, alios gladii morte mulctari, plaga torpens, et velut a sole charitatis aliena, praeceptorum suorum semina plus premebat ex frigore quam ex calore nutriebat. Cujus oppressionis pondus Petrus horrerat, cum dicebat: Quid tentatis Deum, imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus (Act. XV, 10)? Nec mirum quod per Arcturi septem stellas Testamentum Vetus exprimitur, quia et veneratione legis dies septimus exstitit venerabilis, et per hebdomadam integram constituti sacrificii vota tendebantur. Pleiades vero quae ipsae quoque, sicut superius diximus, septem sunt, Testamenti Novi gratiam

tanto apertius indicant, quanto cuncti liquido cernimus, quod per illam fideles suos Spiritus sanctus septiformis muneris lumine illustrat. Quaque igitur se Arcturus vertit, Pleiades ostendit, quia per omne quod Testamentum Vetus loquitur Testamenti Novi opera nuntiantur. Sub textu enim litterae tegit mysterium prophetiae. Et quasi inclinat se Arcturus et demonstrat, quia ad dum spiritalem intellectum flectitur, significata per illud lux gratiae septiformis aperitur. Et propinquante diei luce, stellarum ejus ordo distenditur, quia postquam per semetipsam nobis Veritas innotuit, ab obsequiis carnalibus litterae praecepta laxavit.

74. Christus solus omnes sancti Spiritus operationes in se manentes habuit.---Redemptor autem noster in carne veniens Pleiades junxit, quia operationes septiformis Spiritus simul in se et cunctas et manentes habuit. De quo per Isaiam dicitur: Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isai. XI, 1). De quo Zacharias ait: Super lapidem unum septem oculi sunt (Zach. III, 9). Atque iterum: Et in candelabro aureo lucernae septem (Ibid., IV, 2). Nullus vero hominum operationes sancti Spiritus simul omnes habuit, nisi solus Mediator Dei et hominum, cujus est idem Spiritus, qui de Patre ante saecula procedit. Bene ergo dicitur: Super lapidem unum septem oculi sunt. Huic enim lapidi septem oculos habere est simul omnem virtutem Spiritus septiformis gratiae in operatione retinere. Alius namque prophetiam, alius scientiam, alius virtutes, alius genera linguarum, alius interpretationes sermonum juxta distributionem sancti Spiritus accipit (I Cor. XII, 8); ad habenda vero cuncta ejusdem Spiritus munera nemo pertingit. At vero conditor noster infirma nostra suscipiens, quia per divinitatis suae potentiam simul se habere omnes sancti Spiritus virtutes edocuit, micantes

procul dubio Pleiades junxit. Dum vero Pleiades jungit, Arcturi gyrum dissipat, quia dum semetipsum factum hominem habere cunctas sancti Spiritus operationes innotuit, in Testamento Veteri litterae laborem solvit, ut fidelis quisque jam cum libertate spiritus illud intelligat cui prius in formidine inter tot discrimina serviebat. Audiatur itaque beatus Job: Nunquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades? Ac si aperte diceretur: Habere quidem lumina quarumdam virtutum potes, sed nunquid exercere simul omnes operationes sancti Spiritus sufficis? Me ergo conjungentem Pleiades in cunctis virtutibus contemplare, et tu de paucis ab elatione compescere. Audi quod dicitur: Aut gyrum Arcturi poteris dissipare? Ac si ei aperte diceretur: Et si ipse jam quae recta sunt sentis, nunquid virtute tua etiam in alienis cordibus laborem grossioris intelligentiae destruis? Me itaque considera, qui carnalium stulta corrigo, dum me per carnis stultitiam manifesto, ut tanto magis haec quae putas virtutum tuarum fortia humilies, quanto nec vestigia meae infirmitatis apprehendis. Quia vero in ipso dominicae incarnationis mysterio aliis lux veritatis ostenditur, aliorum vero per scandalum corda tenebrantur, recte subjungitur:

CAPUT XXXII

VERS. 32.---Nunquid producis luciferum in tempore suo, et vesperum super filios terrae consurgere facis?

75. Christus verus lucifer, maxime in resurrectione; vesper autem Antichristus. Huic juste subduntur homines terrae dediti.---Pater quippe in tempore suo luciferum produxit, quia, sicut scriptum est: Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret (Gal. IV, 4). Qui natus ex Virgine, velut lucifer inter tenebras nostrae noctis apparuit, quia fugata obscuritate peccati, aeternum nobis mane nuntiavit. Luciferum vero

se innotuit, quia diluculo ex morte surrexit, et fulgore sui luminis mortalitatis nostrae terram caliginem pressit. Cui bene per Joannem dicitur: Stella splendida et matutina (Apoc. XXII, 16). Vivus quippe apparens post mortem, matutina nobis stellas factus est, quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis praebuit, quae lux sequatur indicavit. Vesperum vero super terrae filios Dominus consurgere facit, quia infidelibus Judaeorum cordibus dominari Antichristum eorum merito exigente permittit. Qui idcirco a Domino huic vesperi juste subduntur, quia ipsi sponte sua filii terrae esse voluerunt. Terrena quippe et non coelestia requirentes, a perspicienda luciferi nostri claritate excaecati sunt; et dum praeesse sibi vesperum expetunt, subsequentis damnationis aeterna nocte merguntur. Hinc in Evangelio Dominus dicit: Ego veni in nomine Patris mei, et non accepistis me; alius veniet in nomine suo, et ipsum recipietis (Joan. V, 43). Hinc Paulus ait: Eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati (II Thess. II, 10). Nequaquam ergo super eos vesper consurgeret, si coeli filii esse voluissent. Sed dum visibilia appetunt, amisso cordis lumine, sub noctis duce tenebrescunt.

76. Sermo Dei qui electis lucifer est, reprobis fit vesper.---Quod tamen si moraliter discutimus, quomodo quotidie agatur invenimus, quia nimirum et electis lucifer oritur, et reprobis Deo permittente vesper dominatur. Unus enim atque idem sermo Dei est in ore praedicantis. Quem dum isti gaudendo, illi vero invidendo audiunt, claritatem sibi luciferi in vesperi tenebras vertunt. Dum isti humiliter vocem sanctae praedicationis accipiunt, quasi ad stellae lucem oculos cordis aperiunt; dum vero illi benedicienti invident, et non salutis causam, sed elationis gloriam quaerunt, prorumpente iniquitatis suae vespere in somnum mortis oculos claudunt. Per occultum

ergo iudicium is qui electis est lucifer reprobis auditoribus fit vesper, quia exhortatione sancta qua boni ad vitam redeunt pravi deterius in culpa moriuntur. Unde bene per Paulum dicitur: Christi bonus odor sumus Deo in his qui salvi fiunt, et in his qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam (II Cor. II, 15). Verbum itaque suum auditoribus esse luciferum simul et vesperum vidit, per quod et alios ab iniquitate suscitari, et e contra alios sopiri in iniquitate conspexit. Quod quia occultis Dei iudiciis agitur, quae in hac vita ab hominibus comprehendi non possunt, recto illic subdidit: Et ad haec quis tam idoneus (Ibid., 16)? Ac si diceret: Idonei quidem sumus ad haec considerata quia fiunt, sed idonei non sumus ad haec investiganda cur fiant. Unde hic quoque Dominus, quia aliis produci luciferum, aliis vero consurgere vesperum dixerat, ne perscrutari homo occulta Dei iudicia audeat, illico subjungit:

CAPUT XXXIII

VERS. 33.---Nunquid nosti ordinem coeli, et pones rationem ejus in terra.

77. Judiciorum et praedestinationis Dei causas nemo scit; nemo scrutetur.---Ordinem coeli nosse est supernarum dispositionum occultas praedestinationes videre. Rationem vero ejus in terra ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire. Rationem videlicet coeli in terra ponere est supernorum iudiciorum mysteria vel considerando discutere, vel loquendo manifestare. Quod utique facere in hac vita positus nullus potest. Ut enim a parvis ad majora veniamus, quis intelligat quae esse ratio secretorum potest, quod saepe vir justus a iudicio non solum non vindicatus, sed etiam punitus redeat, et iniquus ejus adversarius non solum non punitus, sed etiam victor abscedat? Quis intelligat cur vivit alius insidians mortibus proximorum, et moritur alius qui profuturus esset vitae

multorum? Alius culmen potestatis assequitur, qui non nisi laedere studet; alius tantummodo laesos defendere concupiscit, et tamen ipse oppressus jacet. Alius vacare appetit, et innumeris negotiis implicatur; alius negotiis implicari desiderat, et coactus vacat. Alius male inchoans usque ad vitae suae terminum ad pejora protrahitur; alius bene incipiens per longitudinem temporum proficit ad augmenta meritorum. At contra, alius male vivens diu reservatur ut se corrigat, alius vero bene quidem videtur vivere, sed in hac vita eo usque durat quoad in perversa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus in errore deficit, alius in catholicae fidei rectitudine genitus in catholicae fidei rectitudine consummatur. E contra vero alius catholicae matris ventre editus juxta vitae terminum erroris voragine devoratur, alius autem vitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauserat virus erroris. Alius celsitudinem bene vivendi appetere et vult, et valet; alius nec vult, nec valet. Alius vult, et non valet; alius valet, et non vult. Quis ergo ista judiciorum coelestium secreta discutiat? Quis intelligat secretam lancem aequitatis occultae? Ad cognoscendos quippe istos judiciorum secretorum sinus nullus ascendit. Dicatur ergo homini, ut se nescire cognoscat; nescientem vero se cognoscat ut timeat; timeat ut humilietur, humilietur ne praesumat in se; non praesumat in se, ut conditoris sui auxilium requirat; et qui in se fidens mortuus est, auctoris sui adjutorium appetens vivat. Audiatur itaque vir justus jam quidem se sciens, sed adhuc quae supra se sunt nesciens: Nunquid nosti ordinem coeli, et pones rationes ejus in terra? id est, nunquid occultos ordines judiciorum coelestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus igitur Job de judiciorum incomprehensibilium investigatione requiritur, ac si ei aperte diceretur: Cuncta quae pateris tanto tolerare patientius debes, quanto secretorum coelestium ignarus cur haec pateris nescis.

LIBER TRIGESIMUS.

Expositionem octo versuum ultimorum capituli XXXVIII, et totidem capituli XXXIX, complectitur. Ubi de Evangelii praedicatione praesertim plurima pie ac erudite sanctus Doctor edisserit.

1. Cur Job a Deo de tot tantisque interrogatus.---
 Beatus Job talia utrumne fecerit, Domino interrogante, requiritur, qualia utique facere non potest homo, ut dum se ista facere non posse deprehendit, ad eum refugiat quem solum talia quia facere possit intelligit, atque ante oculos judicis sui magis potens appareat, si sua verius infirma cognoscat. Quod ergo mire a Domino fieri non ignoratur, de eo divina Job voce requiritur; diciturque ei:

CAPUT PRIMUM

CAP. XXXVIII, VERS. 34.---Nunquid elevabis in nebula vocem tuam, et impetus aquarum operiet te?

2. In nebula verbum Dei spargitur, dum infidelibus annuntiatur.---Vocem quippe suam in nebula Dominus elevat, quando per praedicatorum suorum linguas ad caliginosa corda infidelium exhortationem format; eumque aquarum impetus operit, dum bene agentia membra ejus turba resistentium populorum premit. Hinc est enim quod scriptum est: Factum est verbum Domini ad Jeremiam dicens: Sta in atrio domus Domini, loquens ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt, ut adorent in domo Domini, universos sermones quos ego mandavi tibi (Jerem. XXVI, 2). Et paulo post: Et audierunt sacerdotes et prophetae et omnis populus Jeremiam loquentem verba haec in domo Domini. Cumque complevisset Jeremias loquens, apprehenderunt eum sacerdotes et prophetae et omnis populus, dicens: Morte moriatur, quare prophetavit in nomine Domini (Ibid., 7)? Ecce in nebula Dominus vocem levavit, quia obscuras mentes superbientium directo propheta corripuit. Ecce aquarum impetus eum protinus operuit, quia ab insurgentibus populis, et causa

suae correptionis instigatis, ipse in Jeremia cuncta pertulit, qui correptionis verba mandavit. Per semetipsum quoque Dominus in nebula vocem levavit, quando praesentem se etiam assumpto corpore exhibens, multa suis persecutoribus sed figuris aenigmatum velata praedicavit. In nebula vocem levavit, quia veritatem suam non secuturis infidelibus quasi per caliginem sonuit. Unde et bene in libris Regum scriptum est: Nebula implevit domum Domini, et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam (III Reg. VIII, 10, 11). Exigentibus enim meritis, dum superbi Judaeorum pontifices divina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domo Domini quasi propter nebulam ministrare nequiverunt. Qui et in Testamento Veteri dum sensus mysticos litterae velamine coopertos inter obscuras allegoriarum caligines investigare despiciunt, debitum fidei suae ministerium propter nebulam perdiderunt. Quibus et nunc in nebula doctrinae suae vocem Dominus protulit, cum de se etiam aperta narravit. Quid est enim apertius quam: Ego et Pater unum sumus (Joan. X, 30)? Quid apertius dicere quam: Antequam Abraham fieret, ego sum (Joan. VIII, 58)? Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo repleverat, quasi emissum solis radium nebula interjacens abscondebat.

3. Verbi divini praedicatores impetus aquarum operit, cum in eos infideles saeviunt.---Ad hanc namque elevationem vocis eum protinus aquarum impetus operuit, quia contra illum mox saeviens populorum turba surrexit. Scriptum quippe est: Propterea ergo quaerebant eum Judaei interficere, quia non solum solvebat sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo (Joan. V, 18). De hoc aquarum impetu per Prophetam clamat: Circumdederunt sicut aqua tota die, circumdederunt me simul (Psal. LXXXVII, 18). Et rursum: Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquae usque ad animam meam (Psal. LXVIII, 2). Quas profecto aquas in semetipso ante mortem, in suis autem et post

ascensionem pertulit. Hinc est enim quod et de superioribus clamat: Saule, Saule, quid me persequeris (Act. IX, 4)? Ecce jam coelum conscenderat, et tamen adhuc eum Saulus aquarum infidelium impetu persequens, et tumidior caeteris unda tangebatur. Ipse quippe est qui per bonos recta loquitur, ipse qui in bonorum passione laceratur. Ut ergo mirifica Dominus charitatis unitate, monstraret se esse qui indignis auditoribus per sanctorum suorum ora praedicat, ait: Nunquid elevabis in nebula vocem tuam? Ut vero ostenderet se esse qui in sanctis suis omnia adversa pateretur, subdidit: Et impetus aquarum operiet te? subaudis ut me, quem iniqui omnes neque per praedicantes sanctos loquentem intelligunt, neque per morientes patientem vident. Narrat ergo Dominus quod ab hominibus patitur, ut dolor afflicti hominis mitigetur, ac si illi aperte dicat: Mea subtiliter pensa, et tua aequanimiter tempera. Multo enim minus est te vulnera quam me humana tolerare.

4. Ad arcanas inspirationes Dei etiam justorum corda caligant.---Adhuc tamen verba haec subtilius perscrutari possumus, si inter dona coelestia nostra sollicite corda pensamus. Jam quidem fideles sumus, jam quae audimus superna credimus, jam quae credimus amamus. Sed dum quibusdam supervacuis curis premimur, obducta confusione caligamus; et cum nobis etiam talibus mira quaedam Dominus de se sentienda insinuat, quasi in nebula vocem levat. Dum caliginosis nostris mentibus semetipsum loquitur, velut in nebula is qui non cernitur auditur. Summa sunt namque quae de illo cognoscimus, sed tamen adhuc eum in secreta inspiratione qua instruimur non videmus. Qui igitur cordibus nostris praebet quidem locutionem, sed occultat speciem, velut in nebula format vocem. Sed ecce jam verba Dei intrinsecus semetipsum loquentis audimus, jamque amoris eius qua continuatione, quo studio inhaerere debeamus agnoscimus, et tamen ab internae considerationis

culmine ad consueta nostra ex ipsa mortalitatis hujus mutabilitate relabimur, et imminentium peccatorum male sedula importunitate tentamur. Cum ergo caecis nostris mentibus subtilia de semetipso insinuat, in nebula vocem levat.

5. Tentationibus intellectum de Deo obruentibus, ipse Deus quasi aquis operitur. Deus nos, ne quidem dum respuitur, non relinquit.---Cum vero tentatione vitiorum ipse de Deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarum impetu in voce sua Deus operitur. Tot enim super illum aquas mittimus, quot post inspirationem ejus gratiae, cogitationes illicitas in corde versamus. Nec tamen nos vel oppressos deserit, nam illico ad mentem redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, et subtilis intelligentiae solem reducit; atque sic ostendit quantum nos diligit, qui nos nec cum respuitur relinquit, ut saltem sic erudita humana conscientia ad se tentationes erubescat admittere, quam Redemptor suus et vagantem non cessat amare. Hoc in nobis per semetipsum tolerat, hoc ab infidelibus per suos quotidie praedicatores portat. Ejus enim donum suborta in nobis tentatione repellitur, et tamen ab infundendo intrinsecus munere nequaquam nostra infirmitate revocatur. Ejus publice verba respuuntur, et tamen ab eroganda gratiae largitate nulla infidelium iniquitate compescitur. Nam cum pravi homines praedicamenta despiciunt, adjungit etiam miracula quae venerentur. Unde post editam vocem, post inundantium aquarum impetum, apte subjungitur:

CAPUT II

VERS. 35.---Nunquid mittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi, Adsumus?

6. A Deo exeunt sancti praedicatores et ad eum revertuntur, miracula quibus coruscant, illi soli tribuendo.-

--Fulgura quippe ex nubibus exeunt, sicut mira opera ex sanctis praedicatoribus ostenduntur. Qui, ut saepe diximus, idcirco nubes vocari solent, quia et coruscant miraculis, et verbis pluunt. Et quia humana corda, postquam per praedicationem mota non fuerint, istis miraculorum fulgoribus conturbantur, Propheta attestante didicimus, qui ait: Fulgura multiplicabis, et conturbabis eos (Psal. XVII, 15). Ac si diceret: Dum verba praedicationis tuae non audiunt, per praedicantium miracula conturbantur. Unde alias scriptum est: In lumine jacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorum (Habac. III, 11). Jacula Dei in lumine ire est verba ejus aperta veritate resonare. Sed quia saepe homines verba vitae etiam intellecta despiciunt, adjunguntur etiam miracula. Unde illic subdidit: In splendore fulgoris armorum tuorum. Fulgor quippe armorum est claritas miraculorum. Armis namque nos tuemur, jaculis adversa destruimus. Arma ergo cum jaculis sunt miracula cum praedicamentis. Sancti enim praedicatores verbis suis quasi quibusdam jaculis adversarios feriunt; armis vero, id est miraculis, semetipsos tuentur, ut et quantum sint audiendi sonent per impetum jaculorum, et quantum sint reverendi clarescant per arma miraculorum. Dicitur ergo ad beatum Job: Nunquid mittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi, Adsumus? subaudis ut mihi. Vadunt enim fulgura cum praedicatores miraculis coruscant et superna reverentia auditorum corda transfigunt. Revertentia vero dicunt, Adsumus, cum non sibi, sed Dei viribus tribuunt quidquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est ergo Deo dicere, Adsumus? Quoddam namque in hoc verbo obsequium declaratur. Revertentes itaque praedicatores sanctos dicere est, adsumus, illi laudem tribuere gratiae a quo se accepisse sentiunt victoriam pugnae, ne sibi tribuant quod operantur. Et ire quidem fulgura operando possunt, sed reverti superbiendo non possunt.

7. Id praestitit Petrus.---Videamus itaque fulgur vadens; claudo cuidam ait Petrus: Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge et ambula. Et apprehensa ejus manu dextera allevavit eum, et protinus consolidatae sunt bases ejus et plantae, et exiliens stetit, et ambulabat (Act. III, 6). Sed cum de hoc facto Judaeorum fuisset turba commota, videamus nunc fulgur rediens, quod ait: Viri Israelitae, quid admiramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum (Ibid., 12). Et paulo post: Cujus nos testes sumus, et in fide nominis ejus hunc, quem vidistis et nostis, confirmavit nomen ejus, et fides quae per eum est dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Igitur ergo fulgur cum Petrus miraculum fecit, rediit cum non sibi tribuit, sed auctori quod fecit. Vadunt fulgura cum praedicatores sancti mira opera ostendunt, sed revertendo dicunt adsumus, cum in eo quod faciunt ad potentiam auctoris recurrunt.

8. Praedicatores ad publicum operationis missi, ad secretum contemplationis redire curent.---Quod tamen intelligi et aliter potest. Fulgura etenim, sicut superius dictum est, sancti viri mittuntur et eunt cum a secreto contemplationis ad publicum operationis exeunt. Mittuntur et vadunt cum ex abscondito speculationis intimae in activae vitae latitudinem diffunduntur. Sed revertentes dicunt Deo, adsumus, quia post opera exteriora quae peragunt semper ad sinum contemplationis recurrunt, ut illic ardoris sui flammam reficiant, et quasi ex tactu supernae claritatis ignescant. Citius enim inter ipsa licet bona exteriora opera frigerent, nisi intentione sollicita ad contemplationis ignem incessanter redirent. Unde bene per Salomonem dicitur: Ad locum, de quo exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant (Eccle. I, 7). Ipsi quippe illic flumina qui hic

fulgura sunt vocati. Quia enim corda audientium rigant, flumina; quia vero accendunt, fulgura memorantur. De quibus alias scriptum est: Elevaverunt flumina, Domine; elevaverunt flumina voces suas (Psal. XCII, 3). Et rursum: Illuxerunt fulgura ejus orbi terrae (Psal. XCVI, 4). Ad locum ergo de quo exeunt flumina revertuntur, quia sancti viri etsi a conspectu creatoris sui, cujus claritatem mente conspiciere conantur, foras propter nos ad activae vitae ministerium veniunt, incessanter tamen ad sanctum contemplationis studium recurrunt, et si in praedicatione sua exterius nostris auribus per corporalia verba se fundunt, mente tamen tacita ad considerandum semper ipsum fontem luminis revertuntur. De quibus et benedicitur: Ut iterum fluant. Nisi enim ad contemplandum Deum sollicita semper mente recurrerent, nimirum interna siccitas etiam exteriora praedicationis eorum verba siccaret. Sed dum videre Deum indesinenter sitiunt, quasi decursura foras flumina intus semper oriuntur, quatenus illic amando sumant unde ad nos praedicando defluant. Dicatur igitur recte: Nunquid mittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi, Adsumus? Subaudis ut ego, qui praedicatores meos cum voluero post contemplationis gratiam ad activae vitae ministerium compono; quos tamen semper a bonis exterioribus ad internum culmen contemplationis revoco, ut modo jussi ad exercenda opera exeant, modo revocati ad speculationis studium apud me familiarius vivant. Revertentes itaque dicunt Adsumus, quia quamvis per exteriora acta parum quid contemplationi deesse videantur, per ardorem tamen desiderii, quem in mente sua continue accendunt, obsequentes Deo suam praesentiam ostendunt. Adsumus namque dicere est praesentes se amando monstrare. Sequitur:

CAPUT III

VERS. 36.---Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

9. **Praedicatoribus per gallum diem cantu praenuntiantem figuratis, data a Deo intelligentia. Galli hujus cur lumbi succincti.---Qui hoc loco alii galli nomine designantur, nisi modo alio repetiti iidem praedicatores sancti, qui inter tenebras vitae praesentis student venturam lucem praedicando, quasi cantando, nuntiare? Dicunt enim: Nox praecessit, dies autem appropinquavit (Rom. XIII, 12). Qui vocibus suis somnum nostri torporis excutiunt, clamantes: Hora est jam nos de somno surgere (Rom. XIII, 11). Et rursum: Evigilate, justi, nolite peccare (I Cor. XV, 34). De hoc gallo rursum scriptum est: Tria sunt quae bene gradiuntur, et quartum quod feliciter incedit: leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum; gallus succinctus lumbos, et aries, nec est rex qui resistat ei (Prov. XXX, 29). Ipse quippe hoc loco leo ponitur de quo scriptum est: Vicit leo de tribu Juda (Apoc. V, 5). Qui fortissimus bestiarum dicitur, quia in illo hoc quod infirmum est Dei, fortius est hominibus (I Cor. I, 25). Qui ad nullius pavet occursum. Dicit enim: Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joan. XIV, 30). Gallus succinctus lumbos, id est praedicatores sancti inter hujus noctis tenebras verum mane nuntiantes. Qui succincti lumbos sunt, quia a membris suis luxuriae fluxia restringunt. In lumbis quippe luxuria est. Unde et eisdem a Domino dicitur: Sint lumbi vestri praecincti (Luc. XII, 35). Et aries, nec est rex qui resistat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum? De quibus scriptum est: Afferte Domino filios arietum (Psal. XXVIII, 1); qui per exempla sua gradientem populum, quasi subsequentem ovium gregem trahunt. Quibus spiritaliter recteque viventibus nullus rex sufficit omnino resistere, quia quilibet persecutor obviet, intentionem eorum non valet praepedire. Sciunt enim ad eum quem desiderant, et anxie currere, et moriendo pervenire. Ponitur ergo primus leo, secundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti praedicatores apostoli, et tunc demum spiritales patres**

Ecclesiarum praepositi, videlicet duces gregum, quia doctores sequentium populorum.

10. Antichristus elevatus in sublime, stultus apparebit. In hac vita non omne quod bene, feliciter, nec omne quod feliciter, bene.---Sed haec adhuc melius affirmamus, si ejusdem loci etiam reliqua exponendo subjiciamus. Nam quia post haec et Antichristus apparebit, hoc illic quartum subdidit, dicens: Et qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum (Prov. XXX, 32). Ipse quippe in sublime elevabitur, cum Deum se esse mentietur. Sed elevatus in sublime stultus apparebit, quia in ipsa elevatione sua per adventum veri judicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum; id est, si supplicium suum cum superbire exorsus est praevidisset, bene aliquando conditus in tantae jactationem superbiae non fuisset elatus. De quo nequaquam moveat quod superius dictum est: Quartum quod incedit feliciter (Ibid., 29). Tria quippe incedere bene dixit, et quartum feliciter. Non enim omne quod feliciter, bene; neque in hac vita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus, et aries bene incedunt, sed non hic feliciter, quia persecutionem bella patiuntur. Quartum vero feliciter, et non bene incedit, quia in fallacia sua Antichristus gradietur, sed juxta breve tempus vitae praesentis ipsa illi fallacia prosperabitur, sicut de eo sub Antiochi specie per Danielelem dictum est: Robur datum est ei contra jube sacrificium, propter peccata, et prosternetur veritas in terra, et faciet et prosperabitur (Dan. VIII, 12). Quod Salomon ait: Incedit feliciter, hoc Daniel dicit prosperabitur. Juxta hoc itaque testimonium quod per Salomonem dicitur: Gallus succinctus lumbos (Prov. XXX, 31), apte etiam hoc loco gallum sanctos praedicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens Dominus dicit: Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Ac si diceret: In cor hominis humana sapientis supernae sapientiae gratiam quis infudit? vel ipsis sanctis

praedicatoribus quis, nisi ego, intelligentiam dedit, ut sciant quando vel quibus debeant venturum mane nuntiare? Idcirco enim quando et quid agant sentiunt, quia hoc intrinsecus me revelante cognoscunt. Notandum vero est quod sapientia divinitus inspirata in visceribus hominis quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, non in solis vocibus, sed etiam in sensibus datur, ut juxta quod loquitur lingua vivat conscientia, et lux ejus tanto clarius resplendeat in superficie quanto verius inardescit in corde.

11. Quantum animarum rectores discretione indigeant.--Magni autem laboris est hoc quod additur: Vel quis dedit gallo intelligentiam, subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe doctorum tanto esse subtilior debet, quanto se ad penetranda invisibilia exercet, quanto nil materiale discutit, quanto et per vocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quae profecto nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam gallo, id est praedicanti doctori, ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque gallus accepit, ut prius nocturni temporis horas discutiat, et tunc demum vocem excitationis emittat, quia videlicet sanctus quisque praedicator in auditoribus suis prius qualitatem vitae considerat, et tunc demum ad erudiendum congruam vocem praedicationis format. Quasi enim horas noctis discernere est peccatorum merita dijudicare, quasi horas noctis discernere est actionum tenebras apta increpationis voce corripere. Gallo itaque intelligentia desuper tribuitur, quia doctori veritatis, virtus discretionis, ut noverit, quibus, quid, quando, vel quomodo inferat, divinitus ministratur.

12. Exhortatio quae quibusdam prodest aliis nocet.-- Non enim una eademque cunctis exhortatio convenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Saepe enim aliis officiunt quae aliis prosunt. Nam et plerumque herbae quae haec animalia reficiunt, alia occidunt; et

lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat; et medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit; et panis qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, et ad sua singulis congruat, et tamen a communis aedificationis arte nunquam recedat. Quid enim sunt intentae mentes auditorum, nisi quasi quaedam in cithara tensiones stratae chordarum? quas tangendi artifex, ut non sibimetipsis dissimile canticum faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chordae consonam modulationem reddunt, quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Unde et doctor quisque, ut in una cunctos virtute charitatis aedificet, ex una doctrina, sed non una eademque exhortatione tangere corda audientium debet.

13. Pro singulorum qualitate, varia monita dentur.---
 Aliter namque viri, aliter admonendae sunt feminae; aliter juvenes, aliter senes; aliter inopes, aliter locupletes; aliter laeti, aliter tristes; aliter subditi, aliter praelati; aliter servi, aliter domini aliter hujus mundi sapientes, aliter hebetes; aliter impudentes, aliter verecundi; aliter protervi, aliter pusillanimes; aliter impatientes, aliter patientes; aliter benevoli, aliter invidi; aliter simplices, aliter impuri; aliter incolumes, aliter aegri; aliter qui flagella metuunt, et propterea innocenter vivunt; aliter qui sic in iniquitate duruerunt, ut nec per flagella corrigantur; aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes; aliter timidi, aliter audaces; aliter pigri, aliter praecipites; aliter mansueti, aliter iracundi; aliter humiles, aliter elati; aliter pertinaces, aliter inconstantes; aliter gulae dediti, aliter abstinentes; aliter qui sua misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt; aliter qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur, aliter qui et ea quae habent sua tribuunt, et aliena rapere non desistunt; aliter discordes, aliter pacati; aliter seminantes jurgia, aliter pacifici; aliter admonendi sunt qui sacrae legis verba non recte

intelligunt, aliter qui recte quidem intelligunt, sed haec humiliter non loquuntur; aliter qui, cum praedicare digna valeant, prae nimia humilitate formidant, aliter quos a praedicatione imperfectio vel aetas prohibet, et tamen praecipitatio impellit; aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur, aliter qui quidem quae mundi sunt concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur; aliter conjugii obligati, aliter a conjugii nexibus liberi; aliter commistionem carnis experti, aliter ignorantes; aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum; aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt; aliter qui deserunt, nec tamen plangunt; aliter qui illicita quae faciunt etiam laudant, aliter qui accusant prava nec tamen devitant; aliter qui repentina concupiscentia superantur, aliter qui in culpa ex consilio ligantur; aliter qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt, atque aliter qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gravibus demerguntur; aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minime consummant; aliter qui mala occulte agunt, et bona publice, aliter qui bona quae faciunt abscondunt, et tamen quibusdam factis publice mala de se opinari permittunt. Et quidem de singulis quis sit admonitionis ordo subtiliter insinuare debuimus, sed formidata locutionis prolixitate praepedimur. Auctore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, si tamen laboriosae hujus vitae adhuc aliquantulum tempus restaverit.

14. Iniqui altis et magnis vocibus increpandi, lenibus et blandis admonendi qui ab iniquitate recesserunt.--- Habemus vero aliud quod de galli hujus intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis valentiores ac productiores edere cantus solet, cum vero matutinum jam tempus appropinquat, leniores et minutiores omnimodo voces format. In quibus galli hujus intelligentia quid nobis innuat considerata praedicatorum discretio demonstrat. Qui cum iniquis adhuc mentibus praedicant, altis et magnis vocibus aeterni iudicii terrores

intimant, quia videlicet quasi in profundae noctis tenebris clamant. Cum vero jam auditorum suorum cordibus veritatis lucem adesse cognoscunt, clamoris sui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt, et non tam illa quae sunt de poenis terribilia quam ea quae sunt blanda de praemiis proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant, quia appropinquante mane subtilia quaeque de mysteriis praedicant, ut sequaces sui eo minutiora quaeque de coelestibus audiant, quo luci veritatis appropinquant, et quos dormientes longus galli clamor excitaverat, succisior vigilantes delectet; quatenus correcto cuilibet de regno cognoscere subtiliter dulcia libeat, qui prius adversa de iudicio formidabat. Quod bene per Moysen exprimitur, cum ad producendum exercitum tubae clangere concisus jubentur. Scriptum namque est: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles (Num. X, 2). Et paulo post: Cum concisus clangor increpuerit, movebuntur castra (Ibid, 5). Per duas enim tubas exercitus ducitur, quia per duo praecepta charitatis ad procinctum fidei populus vocatur. Quae idcirco argenteae fieri praecipiuntur, ut praedicatorum verba lucis nitore pateant, et auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem ductiles, quia necesse est ut hi qui venturam vitam praedicant tribulationum praesentium tusionibus crescant. Bene autem dicitur: Cum concisus clangor increpuerit, movebuntur castra (Num. X, 5), quia nimirum praedicationis sermo cum subtilius ac minutius agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentius excitantur.

15. Qui alios ex officio adhortantur, prius se in bonis operibus exercent.---Est adhuc aliud in gallo solerter intuendum, quia cum jam edere cantus parat, prius alas excutit, et semetipsum feriens, vigilantiores reddit. Quod patenter cernimus, si sanctorum praedicatorum vitam vigilanter videamus. Ipsi quippe cum verba praedicationis movent, prius se in sanctis actionibus exercent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce; sed ante

se per sublimia facta excutiunt, et tunc ad bene agendum alios sollicitos reddunt. Prius cogitationum alis semetipsos ferunt, quia quidquid in se inutiliter torpet, sollicita investigatione deprehendunt, districta animadversione corrigunt. Prius sua punire fletibus curant, et tunc quae aliorum sunt punienda denuntiant. Prius ergo alis insonant quam cantus emittant, quia antequam verba exhortationis proferant omne quod locuturi sunt operibus clamant; et cum perfecte in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigilias vocant.

16. Ut recte suo munere defungantur praedicatores et doctores, habent a Deo.---Sed unde tanta haec doctori intelligentia, ut et sibi perfecte vigilet, et dormientes ad vigilias sub quibusdam clamoris profectionibus vocet, ut et peccatorum tenebras prius caute discutiat, et discrete postmodum lucem praedicationis ostendat, ut singulis juxta modum et tempora congruat, et simul omnibus quae illos sequantur ostendat? Unde ad tanta et tam subtiliter tenditur, nisi intrinsecus ab eo a quo est conditus doceatur? Quia ergo laus tantae intelligentiae non praedicatoris virtus est, sed auctoris, recte per eundem auctorem dicitur: Vel quis dedit gallo intelligentiam? Ac si diceret: Nisi ego, qui doctorum mentes quas mire ex nihilo condidi ad intelligenda quae occulta sunt mirabilius instruxi. Unde bene ut in dictis praedicantium non solum inspiratorem se intelligentiae, sed etiam auctorem locutionis ostendat, adjungit:

VERS. 37.---Quis enarrabit coelorum rationem?

Quorum tamen verba quia cum sese nobis per speciem ostenderit subtrahit, protinus subdidit:

CAPUT IV

IBID.---Et concentum coeli quis dormire faciet?

17. Deo in majestate sua revelato, praedicatio cessabit. Spiritus sanctus Patris et Filii est, utrique coaeternus.---In hac enim vita infirmitati nostrae Dominus non aperta specie majestatis suae, sed praedicatorum suorum voce locutus est, ut corda adhuc carnalia carnalis lingua pulsaret, et tanto facilius insueta perciperent, quanto ea per sonitum consuetae vocis audirent. At postquam per mortem in pulverem caro resolvitur, et per resurrectionem pulvis animatur, tunc de Deo audire verba non quaerimus, quia unum ipsum quod implet omnia jam per speciem Dei verbum videmus. Quod nobis tanto altius sonat quanto et mentes nostras vi intimae illustrationis penetrat. Sublatis namque fortis et occidentibus verbis, quasi quidam sonus aeternae praedicationis fit ipsa imago internae visionis. Unde et recte nunc ad beatum Job Dominus dicit: Quis enarrabit coelorum rationem, et concentum coeli quis dormire faciet? Quid enim coelorum ratio accipitur, nisi vis superna secretorum? Quid per coeli concentum nisi concors praedicantium sermo signatur? Conditor igitur noster cum coelorum rationem narrare coeperit, dormire coeli concentum facit, quia cum jam nobis per speciem ostenditur, nimirum praedicantium verba subtrahuntur. Hinc enim per Jeremiam Dominus dicit: Non docebit ultra vir proximum suum, et fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus (Jerem. XXXI, 34). Hinc Paulus ait: Sive prophetiae evacuabuntur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur (I Cor. XIII, 8). Vel certe coelorum ratio est ipsa vivificatrix virtus, quae spiritus format angelorum. Deus enim sicut est causa causarum, sicut vita viventium, ita etiam ratio rationabilium creaturarum. Tunc ergo coelorum rationem Dominus narrat, cum semetipsum nobis quomodo electis spiritibus praesit insinuat. Tunc coelorum rationem narrat, cum, deteresa mentis nostrae caligine, clara se visione manifestat. Unde et in Evangelio Dominus dicit: Venit hora cum jam non in proverbiiis

loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis (Joan. XVI, 25). Palam quippe de Patre annuntiare se asserit, quia per patefactam tunc majestatis suae speciem, et quomodo ipsi gignenti non impar oriatur. et quomodo utrorumque Spiritus utriusque coaeternus procedat ostendit. Aperte namque tunc videbimus quomodo hoc quod oriendo est ei de quo oritur subsequens non est, quomodo is qui per processionem producit a proferentibus non praecedit. Aperte tunc videbimus quomodo et unum divisibiliter tria sint, et indivisibiliter tria unum. Lingua ergo tunc narrantis Dei est visa claritas sublevantis. Et concentus coeli tunc dormiet, quia apparente in judicio retributore operum, exhortationum jam verba cessabunt. Unde et aperte ipsum resurrectionis tempus adjungitur, cum illico profertur:

CAPUT V

VERS. 38.---Quando fundabatur pulvis in terram, et glebae compingebantur.

18. Resurrectionis tempus a Job praevisum et praenuntiatum.---More enim suo quae adhuc futura sunt quasi jam praeterita divinus sermo describit, hoc in se videlicet servans quod per eum dicitur: Qui fecit quae futura sunt (Isai. XLV, 11, sec. LXX). Pulvis itaque tunc in terram fundatur, quia in solida membra reducitur. Et glebae compinguntur, quia nimirum firma corpora ex pulvere collecta consurgunt. Sed postquam verba haec dominica quomodo de futuro intelligenda sint diximus, nunc etiam quid de praesenti insinuent indicemus.

19. Reprobis absconduntur coelestia, revelantur electis.---Quis enarrabit coelorum rationem, et concentum coeli quis dormire faciet? Coelorum rationem Dominus narrat, dum nunc insinuando superna secreta electorum suorum mentes illuminat. Concentum vero coeli dormire facit, dum concordans angelorum hymnos atque illa

coelestium virtutum gaudia reproborum cordibus justo iudicio abscondit. Qui concentus coeli, quamvis in se intrinsecus vigilet, in ipsa tamen reproborum ignorantia extrinsecus dormit. Enarratur ergo secreti coelestis ratio, et tamen concentus coeli dormire permittitur, quia et aliis per inspirationem supernae retributionis scientia panditur, et aliis quae sit internae laudis suavitas occultatur.

20. **Visibilia reprobos hic morantur, sanctos autem ad meliora compellunt.**---Narratur coelorum ratio, quia electorum mentibus quae sit supernorum retributio indesinenter aperitur, ut nimirum sine cessatione proficiant, et transcurrentes visibilia sese ad invisibilia extendant. Omne enim visibile quod in hac vita reprobos figit, hoc electos ad alia impellit, quia dum bona quae facta sunt respiciunt, in eum a quo facta sunt inardescunt; tantoque eum praestantius amant, quanto illum hoc quod ipse bonum condidit praeire considerant. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus silenter sonans invisibilis lingua compunctionis. Quam tanto plenius intus audiunt, quanto ab exteriorum desideriorum strepitu perfectius avertuntur. His itaque concentus coeli non dormit, quia eorum mens quae sit laudis supernae suavitas, apposita amoris aure, cognoscit. Intus enim quod appetunt audiunt, et de coelestium bonorum praemiis ipso desiderio Divinitatis instruuntur. Unde et praesentem vitam non solum adversantem, sed etiam faventem graviter tolerant, quia eis onerosum est omne quod cernitur, dum ab eo quod intus audiunt differuntur. Omne quod sibi praesto est grave aestimant, quia illud non est ad quod anhelant; indesinenter autem eorum mens ipsis temporalitatis laboribus fessa in illud coeleste gaudium resumenda suspenditur, dum, in aure cordis intro erumpente concentu coeli, societatem sibi quotidie supernorum civium praestolantur. Iste concentus supernae laudis in illius aure eruperat, qui dicebat: **Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usque ad**

domum Dei in voce exultationis et confessionis, sonus civitatis epulantis (Psal. XLI, 5). Qui igitur intus vocem exultationis et confessionis ac sonum civitatis epulantis audierat, quid illum aliud nisi coeli concentus excitabat?

21. Concentus coelorum a pravis non auditur.---Qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaquam per vocem compunctionis innotescit. Non enim considerare illam desiderabilem supernorum civium frequentiam student, nullo ardoris radio illa solemnitatis internae festa conspiciunt, nulla in intimis contemplationis penna sublevantur. Solis namque visibilibus serviunt, et idcirco nihil supernae suavitatis intrinsecus audiunt, quia eos, sicut superius diximus, in aure cordis curarum saecularium surdi tumultus premunt. Quia igitur occulti dispensatione iudicii quod aliis aperitur aliis clauditur, quod aliis detegitur aliis occultatur, dicatur recte: Quis enarrabit coelorum rationem, et concentum coeli quis dormire faciet? Quod tamen tunc nobis latius innotuit, cum Redemptor noster per dispensationis mysterium apparens, et indignis misericordiam praebuit, et eos a se qui digni videbantur exclusit. Unde hic quoque apte subjungitur:

CAPUT VI

VERS. 38.---Quando fundabatur pulvis in terram, et glebae compingebantur.

22. Peccatores pulveri similes, quolibet tentationis flatu rapiuntur. Spiritus sancti gratia solidantur, et charitate compinguntur.---Quis in pulvere nisi peccatores accipimus, qui nullo rationis pondere solidati cujuslibet tentationis flatu rapiuntur? De quibus scriptum est: Non sic impii non sic, sed tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terrae (Psal. I, 5). Pulvis ergo in terram fundatus est, cum peccatores vocati in Ecclesia traditae fidei sunt ratione solidati, ut qui prius inconstantia mobiles

tentationis aura levabantur, immobiles postmodum contra tentamenta consistenter, et Deo perseveranter inhaerentes, fixum bene vivendi pondus tenerent. Glebae vero ex humore coagulantur et pulvere. In hac itaque terra glebae compactae sunt, quia vocati peccatores et per Spiritus sancti gratiam infusi In collectione sunt charitatis uniti. Istaе glebae in terra compactae sunt, quando populi qui prius quasi in dispersione pulveris diversa sentiebant, postmodum, sancti Spiritus gratia accepta, in illa pacatissima unanimatis concordia convenerunt, ut cum essent tria millia, vel rursus quinque millia, Scriptura testante, diceretur quia erat in eis cor unum et anima una (Act. IV, 32). Has glebas ex uno quidem pulvere, sed quasi diversa mole distinctas quotidie Dominus in terra compingit, quia, servata unitate sacramenti, juxta varietatem morum atque linguarum fideles in Ecclesia populos colligit. Has glebas jam tunc Dominus designavit, quando ad esum panis et piscium quinquagenos discumbere vel centenos jussit (Matth. XIV, 19, 20).

23. In Ecclesia diversi sunt ordines.---Quas tamen glebas si in Ecclesia ex diversitate meritorum attendimus, fortasse adhuc distinguere subtilius valemus. Nam dum alius est ordo praedicantium, alius auditorum; alius regentium, atque alius subditorum; alius conjugum, alius continentium, alius poenitentium, alius virginum; quasi ex una terra est diversa glebarum forma distincta, dum in una fide, in una charitate disparia demonstrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille significavit, qui ad constructionem tabernaculi sub uno studio diversa donaria obtulit, de quo scriptum est: Quidquid in cultum tabernaculi et ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus praebuerunt, armillas et inaures, annulos et dextralia, omne vas aureum in donaria Domini separatum est. Si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumque bis tinctum, byssum et pilos caprarum (Exod. XXXV, 22), etc.

24. Singuli, ad Ecclesiae cultum implendum, dona offerunt.---In ornamento ergo tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt, quia in explendo cultu sanctae Ecclesiae, et fortium facta sublimia, et infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas quae lacertos astringunt nisi praepositorum valide laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures nisi subditorum obedientia exprimitur? Quid per annulos nisi signaculum secretorum? Plerumque enim magistri signant quod ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia nisi primae operationis ornamenta memorantur? Quid per vas aureum in donaria Domini separatum nisi divinitatis intelligentia accipitur, quae tanto ab inferiorum amore disjungitur, quanto ad sola quae aeterna sunt amanda sublevantur? Quid per hyacinthum nisi spes coelestium? Quid per purpuram nisi cruor ac tolerantia passionum amore regni perpetui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum nisi charitas demonstratur, quae pro perfectione bis tingitur, quia Dei et proximi dilectione decoratur? Quid per byssum nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarum, ex quibus ciliciorum asperitas textitur, nisi dura poenitentium afflictio designatur? Dum igitur alii per armillas et annulos forte magisterium exercent, alii per inaures et dextralia devotam obedientiam rectamque operationem exhibent, alii per separatum vas aureum praeclaram subtilioremque Dei intelligentiam tenent; alii per hyacinthum, purpuram et coccum, audita coelestia sperare, credere, amare non desinunt, etiam quae adhuc subtiliori intellectu minime cognoscunt, alii per byssum incorruptionem carnis offerunt; alii per caprarum pilos deplorant aspere quod libenter commiserunt; quasi ex una terra innumerae glebae proferuntur, quia ex uno et pari obsequio facta fidelium disparia procedunt. Quae nimirum glebae nequaquam concretae ex pulvere surgerent, nisi aquam prius pulvis acciperet, et concepto se humore solidaret, quia nisi peccatores quosque sancti Spiritus gratia infunderet, constrictos eos ad fidei opera

charitatis unitas non teneret. Quando igitur Dominus enarrabit coelorum rationem, vel concentum coeli dormire faciet, aperiat. Ait enim: Quando fundabatur pulvis in terram, et glebae compingebantur. Ac si diceret: Tunc primum vocatione et discretione manifesta, secreta spiritalia et non sine misericordia aliis aperui, et non sine justitia aliis clausi, cum alios respuerem, et alios intra Ecclesiam concordia charitatis adunarem. Quae sancta Ecclesia quia a perfidia Judaeorum repulsa, ad rapiendas gentes se contulit, atque in suo corpore convertendas, quod quidem non suis, sed Domini viribus fecit, apte subjungitur:

CAPUT VII

VERS. 39.---Nunquid capies leaenae praedam, et animam catulorum ejus implebis?

25. Ecclesia leaena est, cujus catuli fuerunt apostoli.--Ista nimirum illa leaena est de qua Job dicebat, cum superbientem Judaeam cerneret praedicante Ecclesia praetermissam: Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransivit per eam leaena (Job. XXVIII, 8). Huic ergo leaenae Dominus praedam capit, ut animam catulorum ejus impleat, quia ad augmentum hujus Ecclesiae innumeros de gentilitate diripuit, et per animarum lucrum esurientia apostolorum vota satiavit. Ipsi quippe catuli pro mentis teneritudine et formidinis infirmitate vocati sunt, quia, passo Domino, clausis foribus residebant, sicut de illis scriptum est: Cum esset sero die illo una Sabbatorum, et fores essent clausae ubi erant discipuli congregati propter metum Judaeorum, venit Jesus, et stetit in medio eorum (Joan. XX, 19). Unde hic quoque de eisdem catulis apte subjungitur:

CAPUT VIII

VERS. XL.---Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur.

26. In antris prius cubarunt, unde in mundum praedas acturi exsilierunt.---Cum enim nequaquam sancti apostoli contra membra diaboli in voce liberae praedicationis exsurgerent, et necdum post passionem Domini sancti Spiritus effusione solidati Redemptorem suum firma auctoritate praedicarent, adhuc contra adversarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundum cubabant, ut animarum praedam postmodum praesumentes diriperent, de quibus tunc certum est quod mundi impetum etiam sibimetipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mortem mortis nostrae insidiati quaesierunt, ut culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarent. Horum primo illi esurienti catulo, sed jam valenti, ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata praeda, dicitur: Macta et manduca (Act. X, 13). His catulis velut adhuc infirmis ut cubare in antris debeant jubetur, cum eis dominica voce dicitur: Sedete hic in civitate quoadusque induamini virtute ex alto (Luc. XXIV, 49). An non recte leaenae catuli vocantur, qui in Ecclesia editi adversantem mundum ore rapuerunt?

27. Illos imitantur perfecti doctores. Ille scit recte dicere, qui novit ordinate tacere.---Et haec quidem facta a sanctis apostolis novimus, haec nunc etiam fieri a perfectis doctoribus videmus. Ipsi enim etsi subsequentium populorum patres sunt, tamen sunt praecedentium filii; unde et non immerito catuli dicuntur. Vel certe quia etsi quorundam fidelium magistri sunt, universalis tamen Ecclesiae discipulos se esse gloriantur. Leaenae itaque praedam Dominus capit, quia virtute suae inspirationis ab errore vitam delinquentium diripit; et animas catulorum illius replet, quia conversione multorum piis doctorum desideriis satisfacit. De quibus catulis bene

subjungitur: Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur. Neque enim cuncta tempora doctrinae sunt congrua. Nam plerumque dictorum virtus perditur, si intempestive proferantur. Saepe vero et quod lenius dicitur conventu temporis congruentis animatur. Ille ergo scit recte dicere, qui et ordinate novit tacere. Quid enim prodest eo tempore irascentem corripere, quo alienata mente non solum non aliena verba percipere, sed semetipsum vix valet tolerare? Furentem quippe qui per invectionem corripit, quasi ei qui non sentiat, plagas ebrio imponit. Doctrina itaque ut pervenire ad cor audientis valeat, quae sibi congrua sint temporum momenta perpendat. Bene ergo de his catulis dicitur: Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur. Doctores enim sancti quando et arguenda conspiciunt et tamen se per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, et velut in antris se contegunt quia in suis cordibus occultantur. Sed cum opportunum tempus invenerint, repente prosiliunt, nulla quae dicenda sunt reticent, et cervicem superbientium morsu asperae increpationis tenent. Sive itaque per apostolos, sive per doctores, quos in apostolorum locum subrogavit, huic leaenae Dominus quotidie praedam capit, et per eos quos cepit alios etiam capere non desistit. Ad hoc quippe justi hujus mundi peccatores rapiunt, ut per conversos eos etiam alii ex mundo rapiantur. Unde et ipsa geminitas, quae pio apostolorum ore rapta est, tanta nunc fame alios esurit quanta se ab apostolis concupitam fuisse cognoscit. Proinde et apte subjungitur:

CAPUT IX

VERS. 41.---Quis praeparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos?

28. Gentilitas conversa corvus est, cujus pulli sunt sancti praedicatores.---Quid enim corvi pullorumque ejus

nomine nisi peccatis nigra gentilitas designatur? De qua per Prophetam dicitur: Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum (Psal. CXLVI, 9). Jumenta quippe escam accipiunt, dum sacrae Scripturae pabulo mentes dudum brutae satiantur. Pullis vero cervorum, filiis scilicet gentium esca datur, cum eorum desiderium nostra conversatione reficitur. Iste corvus esca fuit dum ipsum sancta Ecclesia quaereret. Sed nunc escam accipit, quia ipse ad conversionem alios exquirat.

29. Hi sua virtute nihil se posse sciunt.---Cujus videlicet pulli, id est praedicatores ex eo editi, non in se praesumunt, sed in viribus Redemptoris sui. Unde bene dicitur: Quando pulli ejus clamant ad Deum. Nihil enim sua virtute posse se sciunt. Et quamvis animarum lucra piis votis esuriant, ab illo tamen qui cuncta intrinsecus operatur haec fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt, quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. III, 7).

30. Zelo lucrandarum animarum aestuant.---Quod vero dictum est: vagantes eo quod non habeant cibos, in hac vagatione nihil aliud quam aestuantium praedicatorum vota signantur. Qui dum in Ecclesiae sinum recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt. Quasi quaedam quippe vagatio est ipsa cogitationis aestuatio; et velut ad loca varia mutatis nutibus transeunt, dum pro adunandis animabus in modos innumeros ac in partes diversas esurienti mente discurrunt.

31. Pauli pro omnibus pene ecclesiis sollicitudo. Charitas, quae divisa unit, cor Pauli per multa dividebat.--Hanc vagationem pulli corvorum, id est filii gentium, ab ipso gentium magistro didicerunt. Ipse quippe quam valida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se

vagatione permutat; transire ad alia ex aliis appetit, quia ipsa eum quae implet charitas impellit. Longe namque a Romanis positus scribit: Memoriam vestri facio semper in orationibus meis, obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos; desidero enim videre vos (Rom. I, 9, 10). Retentus Ephesi Corinthiis scribit: Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos (II Cor. XII, 14). Rursum Ephesi commorans, Galatis loquitur, dicens: Vellem modo esse apud vos, et mutare vocem meam (Gal. IV, 20). Romae quoque custodia carceris clausus, quia ire ad Philippenses per semetipsum non permittitur, transmittere se discipulum pollicetur, dicens: Spero in Domino Jesu, Timotheum me cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis quae circa vos sunt (Philip. II, 10). Constrictus etiam vinculis atque Ephesi retentus, Colossensibus scribit: Nam si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum (Coloss. II, 5). Ecce quomodo sancto desiderio quasi vagatur: hic corpore tenetur, illuc spiritu ducitur; et paterni amoris affectum istis praesentibus exhibet, illis absentibus ostendit; coram positis impendit opera, audientibus exprimit vota, efficaciter praesens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus non erat. Cujus vagationem melius cognoscimus, si ejus adhuc ad Corinthios verba pensamus. Ait enim: Veniam ad vos, cum Macedoniam pertransiero. Nam Macedoniam pertransibo; apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo (I Cor. XVI, 5). Perpendamus, quaeso, quae sit ista vagatio. Ecce alio interim manet, alio se iturum perhibet, atque alio deflexurum promittit. Quid est quod tam anxie per tot loca partitur, nisi quod circa omnes una charitate constringitur? Charitas enim quae divisa unire consuevit, unum cor Pauli per multa dividi compellit. Quod tamen tanto arctius in Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Praedicando igitur Paulus vult simul omnia dicere, amando vult simul omnes videre, quia et in carne permanendo vult omnibus vivere, et de carne transeundo per sacrificium fidei vult omnibus

prodesse. Vagentur itaque pulli corvorum, id est magistrum suum imitentur filii gentium, torporem mentis excutiant, et cum animarum lucrum, id est cibum suum minime reperiunt, non quiescant; ad profectum se ex provectibus extendant, et, aestuantes in utilitate multorum, refectionem suam quasi vagantes esuriant. Quia vero per praedicationum opera discurrendo, refectione fidei gentilitatem satiare non cessant, dicatur recte: Quis praeparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos.

32. Corvi quoque nomine plebs Judaica significatur. Visa gentilium conversione, olim respiscet ac de sua stultitia erubescet.---Potest etiam corvi nomine nigra per infidelitatis meritum plebs Judaica designari. Nam pulli ejus ad Deum clamare referuntur, ut eidem corvo a Domino esca praepararetur, quia nimirum sancti apostoli, plebis Israeliticae carne generati, dum pro gente sua preces ad Dominum funderent, quasi pulli corvorum, eum de quo carnaliter editi sunt spiritali intelligentia parentem populum paverunt. Igitur dum pulli ejus clamant, corvo esca praeparatur, quia dum apostoli exorant, plebs dudum perfida ad cognitionem fidei ducitur, et ex praedicatione filiorum quasi ex pullorum voce satiatur. Illud tamen in hoc versu debemus solerter intueri, quod huic corvo esca dicitur primum pullis clamantibus et postmodum vagantibus praeparari. Clamantibus namque pullis corvo esca praeparata est, cum praedicantibus apostolis verbum Dei Judaea audiens, modo in tribus millibus, modo in quinque millibus spiritali est intelligentia satiata. Sed cum per reproborum multitudinem crudelitatem suam contra praedicantes exerceret, et quasi pullorum vitam necaret, iidem pulli in universa mundi spatia dispersi sunt. Unde et eisdem carnalibus patribus spiritali praedicationi resistentibus dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quia repellitis illud, et indignos vos

judicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII, 46); scientes profecto quod postquam gentilitas crederet, etiam Judaea ad fidem veniret. Unde et scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. XI, 25). Quia igitur summopere sancti apostoli et studuerunt prius audientibus praedicare, et postmodum resistantibus exempla conversae gentilitatis ostendere, quasi esurientes pulli huic corvo escam suam prius clamando et postmodum vagando quaesierunt. Unde enim vagantur pulli, inde escam corvus invenit, quia dum per laborem praedicantium conversam ad Deum gentilitatem Judaicus populus respicit, ad extremum quandoque stultitiam suae infidelitatis erubescit; et tunc Scripturae sacrae sententias intelligit, cum prius quam sibi eas gentibus innotuisse cognoscit, atque, expleta vagatione pullorum, ad percipienda sacra eloquia os cordis aperit; quia peractis in mundum cursibus apostolorum, sero ea spiritaliter percipit: quibus diu se perfidia astringente jejunavit. Quae quia omnia solius divinae potentiae virtus operatur, recte dicitur: Quis praeparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos? Subaudis nisi ego, qui infidelem populum filiis suis et exorantibus tolero, et praedicantibus pasco, atque ad alia vagantibus convertendum quandoque in fine sustineo.

33. Periti magistri, discipulis non satis humiliter de se sentientibus, sublimioris doctrinae cibum subtrahunt.---Est adhuc aliud quod de corvo moraliter possit intelligi. Editis namque pullis, ut fertur, escam plene praebere dissimulat, priusquam plumescendo nigrescant, eosque inedia affici patitur, quoadusque in illis per pennarum nigredinem sua similitudo videatur. Qui huc illucque vagantur in nido, et ciborum expetunt aperto ore subsidium. At cum nigrescere coeperint, tanto eis praebenda alimenta ardentius requirit, quanto illos alere diutius distulit. Corvus profecto est doctus quisque

praedicator, qui magna voce clamat, dum peccatorum suorum memoriam atque cognitionem infirmitatis propriae quasi quamdam coloris nigredinem portat. Cui quidam nascuntur in fide discipuli, sed fortasse adhuc considerare infirmitatem propriam nesciunt, fortasse a peccatis praeteritis memoriam avertunt, et per hoc eam quam assumi oportet contra hujus mundi gloriam humilitatis nigredinem non ostendunt. Hi velut ad accipiendas escas os aperiunt, cum doceri de secretis sublimibus quaerunt. Sed eis doctor suos alimenta praedicamentorum sublimium tanto minus tribuit, quanto illos peccata praeterita minus digne deflere cognoscit. Expectat quippe atque admonet ut a nitore vitae praesentis prius per poenitentiae lamenta nigrescant, et tunc demum congrua praedicationis subtilissimae nutrimenta percipiant. Corvus in pullis ora inhiantia respicit, sed ante in eis pennarum nigredine indui corpora quaerit. Sic et discretus doctor interna mysteria eorum sensibus non ministrat, quos adhuc ab hoc saeculo nequaquam se abjecisse considerat. Quanto igitur discipuli exterius per cultum vitae praesentis minus quasi nigri sunt, tanto per cibum verbi interius minus replentur; et quo se a corporali gloria non evacuant, eo a spiritali refectione jejulant.

34. Secus si in confessione peccatorum humilientur. --
-Si vero in confessione vitae praeteritae lamenti sui gemitus velut nigrescentes plumas proferant, illico in contemplatione doctor ad escam de sublimibus deferendam, quasi pullorum refectionem cogitans corvus, volat, eisque hiantibus in ore cibum revocat, dum ex ea intelligentia quam coeperit esurientibus discipulis alimenta vitae loquendo subministrat. Quos tanto ardentius de supernis reficit, quanto verius a mundi nitore nigrescere poenitentiae lamentatione cognoscit.

35. Quo major est humilitas, major etiam spes provectus.---Pulli autem dum nigro se pennarum colore

vestiunt, de se etiam volatum promittunt, quia quo magis discipuli abjecta de se sentiunt, quo magis sese despicientes affligunt, eo amplius spem provectus sui in altiora pollicentur. Unde et curat doctor festinantius alere quos jam per quaedam indicia providet posse et aliis prodesse. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, velut plumescentes pullos sollicitius nutrire, dum dicit: Quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere (II Tim. II, 2). Quae doctrinae discretio dum caute a praedicatore custoditur, ei divinitus largior copia praedicationis datur. Dum enim per charitatem compati afflictis discipulis novit, dum per discretionem congruum doctrinae tempus intelligit, ipse non solum pro se, sed etiam pro eis, quibus laboris sui studia impendit, majora intelligentiae suae munera percipit. Unde hic quoque apte dicitur: Quis praeparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos? Cum enim pulli ut satientur clamant, corvo esca praeparatur, quia dum verbum Dei boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis majora doctoribus intelligentiae dona tribuuntur. Sequitur:

CAPUT X

CAP. XXXIX, VERS. 1.---Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?

36. Cur magistri spirituales in ibicibus et cervis signati. Ibicum descriptio. Qui cervi flumina transmittant. Quae agimus apud Deum eo magis crescunt quo apud nos per humilitatem decrescunt.---Meridiana pars ibices aves vocat, quae Nili fluentis inhabitant. Orientalis vero Occidentalisque plaga parva quadrupedia ibices nominat quibus et moris est in petris parere, quia neque sciunt nisi in petris habitare. Quae si quando etiam de altis saxorum cacuminibus ruunt, in suis se cornibus illaesa suscipiunt. Caput quippe ruentes feriunt, cujus dum prima cornua

opponunt fit omne corpus a jactura casus alienum. Cervarum vero moris est inventos serpentes extinguere, eorumque membra morsibus dilaniare. Fertur autem quia si quando flumina transeunt, capitum suorum onera dorsis praecedentium superponunt, sibi invicem succedentes laborem ponderis omnino non sentiunt. Quid est ergo quod beatus Job de partu ibicum cervarumque discutitur, nisi quia in cervis vel ibicibus magistrorum spiritalium persona signatur? Ipsi quippe velut ibices in petris pariunt, quia in doctrina patrum, qui petrae pro soliditate vocati sunt, ad conversionem animas gignunt. Ipsi velut ibices nullius casus damna sentiunt, dum in suis cornibus excipiuntur, quia quidquid eis ruinae temporalis accesserit, in testamentis sacrae Scripturae se suscipiunt, et quasi cornuum exceptione salvantur. De his enim testamentis dictum est: Cornua sunt in manibus ejus (Habac. III, 4). Ad Scripturarum ergo consolationem refugiunt, dum aliqua temporalis casus jactura feriuntur. An non more ibicum, hujus mundi adversitatibus cadens, quasi in suis se cornibus excipiebat Paulus, cum diceret: Quaecunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus (Rom. XV, 4)? Ipsi etiam cervae vocati sunt, sicut per Jeremiam de doctoribus genitos filios incaute deserentibus dicitur: Cervae in agro peperit, et reliquit (Jerem. 14, 5). Ipsi, more cervarum, interemptis vitiis, quasi extinctis serpentibus vivunt, et de ipsa extinctione vitiorum, ad fontem vitae acrius inardescunt. Unde Psalmista ait: Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus (Psal. XLI, 1). Ipsi etiam dum labentia hujus temporalitatis momenta quasi quaedam flumina transeunt, compatientes charitate, onera sua sibi invicem superponunt, quia cauta observatione custodiunt id quod scriptum est: Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi (Galat. VI, 2). Quia vero post adventum Domini spiritales magistri per mundum sparsi sunt, qui auditorum animas in conversione parere praedicando potuissent, et quia hoc

idem tempus incarnationis Domini ante prophetarum voces cognitum non fuit, quamvis futura ipsa incarnatio praecognita omnibus electis fuit, bene beatus Job de tempore partus ibicum cervarumque discutitur, eique dicitur: Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti? Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis, quia illud tempus necdum praevides quo spiritales magistri in mundum missi per doctrinam antiquorum patrum filios generant, suisque laboribus animarum mihi lucra comportant. Nam si illorum fructum quasi ibicum cervarumque partus aspiceres, valde humiliter de tua virtute sentiret. Magna quippe quae agimus quasi minima ducimus, cum haec per fortiora exempla pensamus. Sed tunc apud Deum crescunt per meritum, cum apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt.

37. Per cervas, doctores; per ibices, auditores possunt intelligi. Exempla sanctorum inspicienda. Regis S. David humilitas et patientia. Contumeliosa verba non convicia, sed adjutoria credidit. Iis gratia magis quam ira debetur.---Possunt vero cervarum significatione doctores, appellatione autem ibicum, qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris vero ibices pariunt, quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum praecedentium fecundantur, ut cum fortasse praecepta sublimia audiunt, et, infirmitatis propriae conscii, ea se implere posse diffidunt, majorum vitam conspiciant, atque in eorum considerata fortitudine bonorum operum fetus ponant. Ut enim pauca de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, iste, verborum contumeliis pressus, cum virtutem patientiae servare non sufficit, S. David factum ad memoriam reducat, quem cum tot Semei conviciis urgeret, et armati proceres ulcisci contenderent, ait: Quid mihi et vobis filii Sarviae? Dimittite eum ut maledicat; Dominus enim praecepit ei ut malediceret David; et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit (II Reg. XVI, 10)? Et paulo post: Dimittite eum ut

maledicat juxta praeceptum Domini, si forte respiciat Dominus afflictionem meam, et reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna (Ibid., 12). Quibus profecto verbis indicat quia pro perpetrato Bethsabee scelere, exsurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum malum quod perpetravit, et aequanimiter pertulit quod audivit; et contumeliosa verba non tam convicia quam adjutoria credidit, quibus se purgari sibique misereri posse judicavit. Tunc enim illata convicia bene toleramus, cum in secreto mentis ad male perpetrata recurrimus. Leve quippe videbitur quod injuria percutimur, dum in actione nostra conspicimus quia pejus est quod mereremur; sicque fit ut contumeliis gratia magis quam ira debeatur, quarum interventu Deo judice poena gravior declinari posse confiditur.

38. Qua arte Joseph luxuriam vicerit. Illatam gratiam exteriorum Dei munerum, in arma virtutum convertamus. Contra Deum ex ejus beneficiis pugnare nos pudeat.--- Ecce alius dum mundi hujus successibus proficit, lenocinante cordis laetitia, tentari se luxuriae stimulis sentit; sed Joseph factum ad memoriam revocat, et in arce se castitatis servat. Qui dum sibi a domina conspiceret pudicitiae damna suaderi, ait: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi praeter te, quae uxor ejus es; quomodo ergo possum hoc malum facere, et peccare in dominum meum (Genes. XXXIX, 8)? Quibus verbis ostenditur quia bona quae assecutus fuerat repente memoriae intulit, et malum quod se pulsabat evicit; et quia perceptae gratiae meminit, vim culpae imminentis fregit. Cum enim voluptas lubrica tentat in prosperis, haec ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda, ut eo erubescamus prava committere, quo nos a Deo meminimus gratuito bona percepisse, et illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, ut sint ante oculos quae percepimus, et quae nos alliciunt

subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex prosperitate nascitur, ejusdem prosperitatis est consideratione ferienda, quatenus hostis noster unde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per favorem vitae nos absorbeat vorago nequitiae. Iram namque contra nos superni judicis inexstinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius etiam ex ipsa sua largitate pugnamus.

39. Ad contemplationem anhelanti Daniel imitandus. Sapor carnalium reprimendus. Exteriorum evagationem cohibenti, secessus interior aperitur.---Alius internae scientiae dulcedinem quaerens, nec tamen secreta ejus contingere praevalens, Danielis vitam ad imitandum conspicit, et desideratum scientiae culmen apprehendit. Ille quippe qui postmodum voce angelica pro cognitionis internae concupiscentia vir desideriorum dicitur (Dan. X, 11), prius in aula regia carnis in se desideria edomuisse memoratur, ut nil ex delectabilibus cibis attingeret, sed lautis ac mollioribus duriora atque asperiora cibaria praeferret (Dan. I, 12), ut dum sibi exterioris cibi blandimenta subtraheret, ad interni pabuli delectamenta perveniret; et tanto avidius gustum sapientiae intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadem sapientia foris robustius repressisset. Si enim a carne hoc quod libet abscindimus, mox in spiritu quod delectet invenimus. Intentioni quippe animae, si exterior evagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nam quo extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se intendere per profectum potest, quia et in altum crescere arbor cogitur, quae per ramos diffundi prohibetur; et cum rivos fontis obstruimus, fluenta surgere ad superiora provocamus. Igitur dum studiosi quique sanctorum vitam imitando conspiciunt, in petris ibices fetus ponunt. Hinc est quod auditores suos quasi ibices in petris parere Paulus admonebat, cum enumeratis majorum virtutibus diceret: Habentes tantam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum,

per patientiam curramus ad propositum nobis certamen (Hebr. XII, 1). Et rursum: Quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem (Hebr. XIII, 7).

40. Cum divina praecepta concipimus, non statim parturimus.---Sed cum divina praecepta corde concipimus, non statim quasi jam solide cogitata parturimus. Unde et beatus Job non de partu ibicum, sed de tempore partus inquiritur. Quod videlicet tempus si in nobismetipsis vix comprehendimus, multo magis in aliena mente nescimus. Prius enim superni timoris semina utero cordis suscepta per meditationem studii coagulantur ut maneat, postmodum, stricta intentione cogitationis affixa, dum ad discretionis rationem tendunt, quasi in membrorum distinctionem formantur; dehinc, usu perseverantiae confirmata velut in soliditatem ossium veniunt; ad extremum vero, perfecta auctoritate roborata, quasi in partum procedunt; quae incrementa divinorum seminum nullus in aliena mente considerat, nisi ipse qui creat. Nam etsi quemlibet jam vim supernae concupiscentiae concepisse quarumdam rerum attestazione cognoscimus, quando in partu erumpat ignoramus.

41. Quidam fetus abortivi sunt, quia praematuri. Bona tenera humana laus exstinguit.---Saepe autem concepta mente semina pervenire ad perfectionem nequeunt, quia oriendo tempus partus antecedunt. Et quia necdum plene in cogitatione formata ante humanos oculos prodeunt, velut abortiva moriuntur. Bona quippe adhuc tenera, plerumque humana lingua, dum jam quasi fortia laudat, exstinguit. Tanto enim celerius occidunt, quanto ad favoris notitiam intempestive prorumpunt. Nonnunquam vero imperfecta nostra cogitatio necdum roborata, dum citius hominibus ostenditur, resistentium adversitate dissipatur; et cum conatur ante tempus videri quia sit, agit ut non sit. Sancti autem viri, quia cuncta quae bene cogitant student ut occulte convalescant, et quasi processuros fetus prius intra uterum mentis formant,

recte beatus Job de partus tempore discutitur, quod videlicet unicuique quando sit congruum nisi a creatore nescitur. Qui dum penetralia cordis aspicit, quando ad humanam notitiam bona nostra congrue nascantur, apprehendit. Bene itaque dicitur: Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris? Ac si aperte dicat. Ut ego, qui idcirco electorum fetus vivaces facio, quia praescito in tempore produco. Bene autem expleto fetu auditorum subditur: Vel parturientes cervas observasti? Parturientes enim cervas observare est illos labores patrum qui spiritales filios generant cauta consideratione pensare.

42. Praedicatorum animas parturientium qui dolores, quae dotes.---Solerter quippe intuendum est quod hic sermo tam vigilanter imprimatur, ut dicatur, observasti, quia utique perpaucorum est pensare quis labor sit in praedicationibus patrum; quantis doloribus, quasi quibusdam conatibus animas in fide et conversatione parturiunt; quam cauta se observatione circumspectant, ut sint fortes in praeceptis, compatientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in exhortationibus blandi, in ostendendo magisterio humiles, in rerum temporalium contemptu dominantes, in tolerandis adversitatibus rigidi, et tamen dum vires suas sibimet non tribuunt, infirmi; quantus sit eis dolor de cadentibus, quantus de stantibus timor; quo fervore alia adipisci appetunt, quo pavore alia adepta conservant. Quia igitur perpaucorum est ista pensare, bene ei dicitur: Vel parturientes cervas observasti?

43. Qui per vigorem disciplinae patres sunt, per pietatis viscera sint matres.---Nil vero obstat quod verba Deus de doctoribus faciens, non cervorum, sed cervarum eos specie designat, quia nimirum illi veri doctores sunt, qui cum per vigorem disciplinae patres sunt, per pietatis viscera esse matres noverunt. Qui labores sanctae conceptionis tolerant, et proferendos Deo filios intra uterum charitatis portant. In edenda enim prole amplius matres laborant, quae crescentem intra uterum

conceptionem, longo mensium tempore sustinent, et quae ex utero procedentem non sine magnis doloribus deponunt. Unde et hic apta consideratione subjungitur:

CAPUT XI

VERS. 2.---Dinumerasti menses conceptus eorum?

44. Per congruum tempus concepta soboles in cordis utero gestanda ut vivat.---Sancti enim viri cum de profectu auditorum cogitant, quasi jam in utero conceptionem portant. Sed cum nonnulla quae dicenda sunt differunt, et aptum suis exhortationibus tempus quaerunt, velut a partu quem fieri appetunt in mensium prolixitate dilatantur. Et saepe dum quaedam quae sentiunt, intempestive dicere audientibus nolunt, in ipsa tarditate proferendae sententiae, sive ad haec quae suadenda sunt, seu ad illa quae increpanda, consilio altiori firmantur. Et dum cogitatur vita filiorum, nec tamen ante tempus lingua consilium mentis ejicit, quasi jam concepta soboles intra uterum crescit, ut ad auditorum notitiam tunc sententia cordis exeat, quando prolata utiliter quasi per congruum tempus partus vivat. Et quia haec homines in magistrorum mente quando vel quomodo agantur ignorant, Deus vero ad retributionis gloriam non solum effectum considerat, sed etiam momenta cogitationum signat, recte ad beatum Job dicitur: Dinumerasti menses conceptus earum? Subaudis ut ego, qui in sanctis praedicatoribus non solum fructus exteriorum operum, sed ipsas diutinas cogitationes numero, qui et eas ad retributionem servo.

45. Qui se ad praedicandum parant, prius se interius virtutibus innovent.---Possunt per menses, quia congesti dies sunt, etiam multiplicatae virtutes intelligi. In mensibus quoque luna renascitur; nilque obstat si per menses nova regenerationis creatura signetur. De qua Paulus apostolus dicit: In Christo Jesu neque circumcisio

aliquid valet, neque praepitium, sed nova creatura (Galat. V, 6; VI, 15). Sancti igitur viri, cum se ad praedicandum parant, prius se interius virtutibus innovant, ut ad hoc quod loquendo docent, vivendo concordent. Prius sua interna considerant, atque a cunctis se vitiorum sordibus emundant, curantes summopere ut contra iram patientiae luce resplendeant, contra carnis luxuriam etiam cordis munditia fulgescant, contra torporem zelo candeant, contra confusos praecipitationis motus serena gravitate rutilent, contra superbiam vera humilitate luceant, contra timorem radiis auctoritatis clarescant. Quia ergo tanta in se prius studia congerunt, quasi in conceptu sanctae praedicationis menses virtutum fiunt. Quos menses Dominus solus dinumerat, quia eadem bona in eorum cordibus non nisi qui dedit pensat. Et quia juxta mensuram virtutum effectus etiam subsequitur fructuum, recte subjungitur:

CAPUT XII

IBID.---Et scisti tempus partus earum?

46. Virtutum mensuram fructus ratio sequitur.---Subaudis, ut ego, qui dum in cogitatione virtutum menses dinumero, quando hoc quod implere appetunt parere valeant scio, quia nimirum dum cordis occulta conspicio, futurum foris effectum operis intus in pondere cogitationis penso. Sequitur:

CAPUT XIII

VERS. 3.---Incurvantur ad fetum, et pariunt, et rugitus emittunt.

47. Praedicatores nisi flendo spiritualiter gignere non possunt.---Rugiunt quippe, dum per incurvationem suam in conversatione lucis auditorum animas gignunt, quia ab aeternis nos suppliciis removeare nisi flendo et

dolendo non possunt. Praedicatores enim sancti nunc in lacrymis seminant, ut segetem postmodum gaudiorum metant. Nunc quasi cervae in dolore partus sunt, ut spiritali prole postmodum sint fecundi. Ut enim unum de multis loquar, video Paulum quasi quamdam cervam in partu suo magni doloris rugitus emittentem. Ait enim: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, vellem esse apud vos modo, et mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis (Galat. IV, 19). Ecce mutare vult vocem in partu suo, ut praedicationis sermo in rugitum vertatur doloris. Vult mutare vocem suam, quia quos jam praedicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum haec cerva pariens emittebat, quando eisdem post se redeuntibus exclamare cogebatur, dicens: O insensati Galatae, quis vos fascinavit; et sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini (Galat. III, 1)? vel certe: Currebatis bene, qui vos impedivit veritati non obedire (Galat. V, 7)? Qualis in hujus cervae partu rugitus fuit, quae diu conceptos filios cum tot difficultatibus peperit, et quandoque partos ad malitiae uterum redisse cognovit? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quae et postquam potuit concepta edere, rursus compulsata est exstincta suscitare.

48. Nisi ad infirmitatem nostram descenderent et incurvarentur, filios in fide non procrearent. Sapere ad sobrietatem debent.---Notandum vero summopere est quod istae cervae incurvantur ut pariant, quia nimirum si erectae starent, parere non valerent. Nisi enim praedicatores sancti ab illa immensitate contemplationis internae quam capiunt, ad infirmitatem nostram humillima praedicatione quasi quadam incurvatione descenderent, nunquam utique in fide filios procrearent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suae altitudinis erectione persisterent. Sed videamus cervam sese ut pariat incurvantem: Ego, inquit, non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis

in Christo lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. III, 1). Atque mox ejusdem incurvationis causas exsequitur, dicens: Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis (Ibid., 2). Sed hanc cervam, quae propter nos incurvata est, quaeso videamus erectam. Ait: Sapientiam loquimur inter perfectos (I Cor. II, 6). Et rursum: Sive mente excedimus, Deo (II Cor. V, 13). Cum vero mente excedit Deo, excessum ejus nos omnino non capimus. Ut ergo nos lucretur, incurvatur ad nos. Unde illic apte subjungit: Sive sobrii sumus vobis (Ibid.). Si enim sancti viri ea nobis praedicare vellent quae capiunt, cum in superna contemplatione debriantur, et non magis scientiam suam quodam moderamine et sobrietate temperarent, adhuc angusto intelligentiae sinu illa superni fontis fluenta quis caperet? Incurvatae autem istae cervae, alias coeli vocatae sunt, de quibus dicitur: Domine, inclina coelos tuos, et descende (Psal. CXLIII, 5). Cum enim inclinantur coeli, descendit Dominus, quia cum se in praedicatione sua sancti doctores attrahunt, divinitatis notitiam nostris cordibus infundunt. Nequaquam quippe ad nos Dominus descenderet, si praedicatores ejus in contemplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinantur ergo coeli ut descendat Dominus, incurvantur cervae ut nos in nova fidei luce nascamur. Istae incurvatae cervae in Canticis canticorum sponsae ubera sunt vocatae, sicut scriptum est: Meliora sunt ubera tua vino (Cant. I, 1). Ista enim sunt ubera quae in arca pectoris fixa lacte nos potant, quia ipsi arcanis summae contemplationis inhaerentes, subtili nos praedicatione nutriunt. Ut igitur ab aeterno gemitu et dolore nos retrahant, nunc incurvantur cervae, atque in partu rugitus emittunt. Quia vero ipsi, qui sancta Patrum praedicatione nascuntur, aliquando doctores suos patiando praeveniunt, ut eis adhuc in hac vita durantibus ipsi jam martyrio consummentur, apte sequitur:

CAPUT XIV

VERS. 4.---Separantur filii earum, et pergunt ad pastum; egrediuntur, et non revertuntur ad eas.

49. Eorum filii ad sacrae Scripturae pastum pergunt. Eos Verbum ex natura divinitatis illustrat.---Pastum Scriptura sacra illud viriditatis aeternae pabulum vocat, ubi jam nostra refectio nullius defectus ariditate marcescet. De quo pastu per Psalmistam dicitur: Dominus regit me, et nihil mihi deerit, in loco pascuae ibi me collocavit (Psal. XXII, 2). Et rursum: Nos autem populus ejus, et oves pascuae ejus (Psal. XCIV, 7). De quibus nimirum pascuis Veritas per semetipsam dicit: Per me si quis introierit, salvabitur; et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet (Joan. X, 9). Pergunt ergo ad pastum, quia de corporibus exeuntes illa pabula internae viriditatis inveniunt. Egrediuntur, et non revertuntur ad eas, quia in illa suscepti contemplatione gaudiorum, jam nullatenus indigent verba audire docentium. Egressi itaque ad eas jam non redeunt, quia angustias vitae praesentis evadentes, ultra a doctoribus praedicationem vitae accipere non requirunt. Tunc quippe impletur quod scriptum est: Non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus (Jerem. XXXI, 34). Tunc impletur quod in Evangelio Veritas dicit: Palam de Patre meo annuntiabo vobis (Joan. XVI, 25). Filius quippe de Patre palam annuntiat, quia sicut superius diximus, per hoc quod Verbum est, ex natura nos divinitatis illustrat. Verba enim tunc docentium quasi quosdam humanae linguae rivulos non quaerunt, quando de ipso jam veritatis fonte derivantur.

Igitur postquam figurata incurvatione cervarum, multa de magistrorum virtute narrata sunt, nunc ad eorum vitam, qui remotae conversationis secreta appetunt, verba vertuntur: qui et ipsa cessandi otia, quia divino

adjutorio et non suis viribus assequuntur, de eis a Domino dicitur:

CAPUT XV

VERS. 5.---Quis dimisit onagram liberum, et vincula ejus quis solvit?

50. Onagri liberi nomine intelliguntur, qui a servitute secularium rerum expediti, solitudini vacant.---Subaudis nisi ego. Onager enim, qui in solitudine commoratur, non incongrue vitam eorum significat, qui remoti a turbis popularibus conversantur. Qui apte etiam liber dicitur: quia magna est servitus saecularium negotiorum, quibus mens vehementer atteritur, quamvis in eis sponte desudet. Cujus servitutis conditione carere est in mundo jam nil concupiscere. Quasi enim quodam jugo servitutis premunt prospera dum appetuntur, premunt adversa dum formidantur. At si quis semel a dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit, quadam jam etiam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo adversitatis terrore coarctatur. Hoc grave servitutis jugum Dominus vidit saecularium cervicibus impressum, cum diceret: Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum, et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. XI, 28). Asperum quippe jugum, et durae, sicut diximus, servitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quae prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerant, post ex pavore amissionis premunt. Liber ergo dimittitur qui, calcatis terrenis desideriis, ab appetitione rerum temporalium securitate mentis exoneratur. Et vincula ejus, quis solvit? Subaudis nisi ego.

51. Divino adjutorio desideriorum carnalium retinacula rumpuntur.---Solvuntur vero uniuscujusque vincula, dum divino adjutorio interna desideriorum carnalium retinacula dirumpuntur. Cum enim pia intentio ad conversionem vocat, sed adhuc ab hac intentione carnis infirmitas revocat, quasi quibusdam vinculis anima ligata praepeditur. Multos enim saepe videmus vitam quidem sanctae conversationis appetere; sed ne hanc assequi valeant, modo irruentes casus, modo futura adversa formidare. Qui in certa mala dum quasi cauti prospiciunt, in peccatorum suorum vinculis incauti retinentur. Multa enim ante oculos ponunt, quae si eis in conversatione eveniant, subsistere se non posse formidant. De quibus bene Salomon ait: Iter pigrorum, quasi sepes spinarum (Prov. XV, 19). Nam cum viam Dei appetunt, eos velut spinae obstantium sepium sic formidinum suarum oppositae suspensiones pungunt. Quod quia electos praepedire non solet, bene illic secutus adjungit: Via justorum absque offenculo (Ibid.). Justi quippe in conversatione sua quodlibet eis adversitatis obviaverit, non impingunt, quia temporalis adversitatis obstacula aeternae spei et internae contemplationis saltu transcendunt. Solvit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi uniuscujusque animo infirmarum cogitationum nodos rumpit, et propitius dissipat omne quod illectam mentem ligabat. Sequitur:

CAPUT XVI

VERS. 6.---Cui dedi in solitudine domum, et tabernacula ejus in terra salsuginis.

52. Duplex solitudo, cordis et corporis. Haec sine alia non prodest.---Hoc loco solitudinem debemus intelligere corporis, an solitudinem cordis? Sed quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus vivit, sed tumultibus conversationis humanae terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est

in solitudine. Si vero prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, et tamen nullos curarum saecularium tumultus in corde patiat, non est in urbe. Itaque bene conversantibus primum solitudo mentis tribuitur, ut exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant, ut ebullientes ab infimis curas cordis per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus importune se offerentium levium cogitationum, quasi quasdam circumvolantes muscas ab oculis mentis abigant manu gravitatis, et quoddam sibi cum Domino intra se secretum quaerant, ubi cum illo exteriori cessante strepitu per interna desideria silenter loquantur.

53. Silentium contemplationis, hac in vita non potest esse perfectum.---De hoc secreto cordis alias dictum est: Factum est silentium in coelo, quasi dimidia hora (Apoc. VIII, 1). Coelum quippe ecclesia vocatur electorum, quae ad aeterna et sublimia dum per sublevationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, atque intra se Deo quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum dimidia hora dicitur. Nolenti quippe animo dum cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intendentem, rursus ad respicienda terrena cordis oculus violenter trahunt. Unde scriptum est: Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. IX, 15). Bene ergo factum hoc silentium non integra, sed dimidia hora describitur, quia hic contemplatio nequaquam perficitur, quamvis ardentem inchoetur. Quod etiam per Ezechielem prophetam congruenter exprimitur (Ezech. XL, 5), qui pro mensura civitatis in monte conditae, in manu viri calamum sex cubitorum et palmi, se vidisse testatur. In monte quippe electorum ecclesia sita est, quia fundata in infimis desideriis non est. Quid autem per cubitum, nisi operatio; quid per senarium numerum, nisi perfectio operationis ostenditur, quia et sexto die

cuncta opera Dominus explesse memoratur? Quid ergo super sex cubitos palmus insinuat (Genes. II, 1), nisi contemplationis vim, quae jam initia aeternae et septimae quietis demonstrat? Quia enim aeternorum contemplatio hic minime perficitur, mensura septimi cubiti non expletur. Electorum itaque ecclesia, quia cuncta quae operanda sunt perficit, in sex cubitis sese in monte posita civitas ostendit. Quia vero hic adhuc sola initia contemplationis inspicit, de septimo cubito non nisi palmum tangit.

54. Culmen contemplationis non attingitur, nisi ab exteriorum curarum oppressione liberemur.---Sciendum vero est quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, si non ab exterioris curae oppressione cessemus. Nequaquam nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit, aliud animale quod regitur, nisi ad secretum hujus silentii recurrentes, ab omni exterius perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrum bene etiam Adam dormiens figuravit (Ibid.), de cujus mox latere mulier processit, quia quisquis ad interiora intelligenda rapitur, a rebus visibilibus oculos claudit; et tunc in semetipso vel quae praeesse viriliter debeant, vel quae subesse possint infirma distinguit, ut aliud in illo sit quod regere valeat tanquam vir, aliud tanquam femina quod regatur. In hoc itaque silentio cordis, dum per contemplationem interius vigilamus, exterius quasi obdormiscimus. Quia ergo remoti viri, id est a desideriis carnalibus alieni, hoc silentium mentis inhabitant, huic onagro Dominus in solitudine domum dedit, ut turba desideriorum temporalium non prematur.

55. Sancti quandiu vivunt, desiderio supernae patriae aestuant.---Sequitur: Et tabernacula ejus in terra salsuginis. Salsugo accendere sitim solet. Et quia sancti viri quandiu in hujus vitae tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderii sui quotidianis aestibus accenduntur, in terra salsuginis tabernacula habere

perhibentur. Incessanter quippe accenduntur ut sitiunt, sitiunt ut satientur; sicut scriptum est: Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur (Matth. V, 6). Sequitur:

CAPUT XVII

VERS. 7.---Contemnit multitudinem civitatis.

56. Terrenorum hominum multitudinem sequi dedignantur.---Multitudinem civitatis contemnere est humanae conversationis prava studia devitare, ut jam non libeat terrenorum hominum, qui prae abundantia iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis namque ingredi angustam portam desiderant, et non cum multis lata itinera ingredi appetunt, quae ad interitum ducunt (Matth. VII, 13). Solerter quippe a quo et ad quid sunt creati conspiciunt, et recta consideratione acceptae imaginis sequi vulgi multitudinem dedignantur. Unde et sponsi voce sponsae in Canticis canticorum dicitur: Nisi cognoveris te, o pulchra inter mulieres, egredere, et abi post vestigia gregum, et pasce haedos tuos (Cant. I, 7). Semetipsam namque ea quae est pulchra inter mulieres cognoscit, quando electa quaeque anima etiam inter peccantes posita quia ad auctoris sui imaginem ac similitudinem sit condita meminit (Genes. I, 26), et juxta perceptae similitudinis ordinem incedit. Quae si se non cognoscit, egreditur, quia a secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentiis dissipatur. Egressa vero abit post vestigia gregum, quia sua interna deserens, ad latam videlicet viam ducitur, et sequitur exempla populorum. Nec jam agnos, sed haedos pascit, quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire pravos motus carnis intendit. Quia ergo electus quisque ac continens abire post gregum vestigia despicit, dicatur recte: Contemnit multitudinem civitatis. Ubi et apte subjungitur:

CAPUT XVIII

IBID.---Clamorem exactoris non audit.

57. Vehementioribus diaboli tentationibus aures claudunt, et ventris clamoribus.---Quis intelligi exactor alius, nisi diabolus potest, qui semel in paradiso homini malae persuasionis nummum contulit (Genes. III, 6, seq.), et quotidie ab eo hujus debiti exigere reatum quaerit? Hujus exactoris sermo est malae suggestionis inchoatio. Hujus exactoris clamor est jam non lenis, sed violenta tentatio. Hic exactor clamat, cum fortiter tentat. Clamorem ergo exactoris non audire est violentis tentationum motibus minime consentire. Audiret enim si ea quae suggerit faceret. Sed cum perversa agere despicit, recte dicitur: Clamorem exactoris non audit.

58. Nonnulli vero hoc loco per exactorem intelligi ventrem volunt. Ipse namque a nobis quoddam debitum exigit, quia quotidianum fructum sibi humani laboris impendi etiam per naturam quaerit. Abstinentes igitur viri, qui hoc loco onagri vocabulo figurantur, dum violenter gulae desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris verba contemnunt. Sed cum continenti viro contra innumera vitia multa virtutum certamina suppetant, cur sub exactoris clamore contempto, de solo hic ventre dicitur quod ejus impetum impulsumque restringat, nisi quod nullus palmam spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso prius per afflictam ventris concupiscentiam carnis incentiva devicerit? Neque enim ad conflictum spiritalis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulae videlicet appetitus, edomatur, quia si non ea quae nobis sunt viciniora prosternimus, nimirum inaniter ad ea quae longius sunt impugnanda transimus. Incassum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra ipsa urbis moenia civis insidians habetur. Mens quoque ipsa certantis sub gravi confusionis dedecore a spiritalis certaminis congressione repellitur, quando infirma in carnis praelio gulae gladiis confossa superatur.

Nam cum se parvis prosterni conspicit, conflagrare majoribus erubescit.

59. Qui gulam edomare non curant, incaute ad spiritalia bella consurgunt.---Nonnulli vero ordinem certaminis ignorantes, edomare gulam negligunt, et jam ad spiritalia bella consurgunt. Qui aliquando multa etiam quae magnae sunt fortitudinis faciunt, sed, dominante gulae vitio, per carnis illecebram omne quod fortiter egerint perdunt; et dum venter non restringitur, per carnis concupiscentiam simul cunctae virtutes obruuntur. Unde et de Nabuchodonosor vincente scribitur: Princeps coquorum destruxit muros Jerusalem. Quid enim per muros Jerusalem significans Scriptura exprimit, nisi virtutes animae, quae ad pacis visionem tendit? Aut quis coquorum princeps, nisi venter accipitur, cui diligentissima a coquentibus cura servitur? Muros igitur Jerusalem princeps coquorum destruit, quia virtutes animae dum non restringitur venter, perdit. Hinc est quod Paulus contra Jerusalem moenia decertanti vires coquorum principi subtrahebat, cum diceret: Castigo corpus meum, et servituti subjicio, ne forte aliis praedicans, ipse reprobus efficiar (I Cor. IX, 27). Hinc etiam praemisit, dicens: Sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans (Ibid., 26). Quia cum carnem restringimus, ipsis abstinentiae nostrae ictibus non aerem, sed immundos spiritus verberamus; et cum hoc quod est intra nos subjicimus; extra positos adversariis pugnos damus. Hinc est quod cum rex Babylonis succendi fornacem jubet (Dan. III), naphthae, stuppae, picis et malleoli ministrari congeriem praecepit; sed tamen abstinentes pueros hoc igne minime consumit, quia antiquus hostis licet innumeras ciborum concupiscentias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamen mentibus superni Spiritus gratia insibilat, ut a carnalis concupiscentiae aestibus illaesae perdurent, ut etsi usque ad tentationem

cordis flamma ardeat, usque ad consensum tamen tentatio non exurat.

60. Quinque modis gula nos tentat. Non cibus, sed appetitus in vitio est.---Sciendum praeterea est quia quinque nos modis gulae vitium tentat. Aliquando namque indigentiae tempora praevenit; aliquando vero tempus non praevenit, sed cibos lautiores quaerit; aliquando quaelibet quae sumenda sint praeparari accuratius expetit, aliquando autem et qualitati ciborum et tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatae refectionis excedit. Nonnunquam vero et abjectius est quod desiderat, et tamen ipso aestu immensi desiderii deterius peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Jonathas meruit, quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit (I Reg. XIV, 27). Et ex Aegypto populus eductus, in eremo occubuit, quia, despecto manna, cibos carnum petiit, quos lautiores putavit (Num. XXI, 5). Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quod ex eorum voto sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quaereret, quas accuratius exhiberet (I Reg. II, 12, seq.). Et cum ad Jerusalem dicitur: Haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae, superbia, saturitas panis, et abundantia (Ezech. XVI, 49), aperte ostenditur quod idcirco salutem perdidit, quia cum superbiae vitio mensuram moderatae refectionis excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno aestu desiderii vilem cibum, scilicet lenticulam, concupivit (Genes. XXV, 33); quam dum vendendis etiam primogenitis praetulit, quo in illam appetitu anhelaret indicavit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Unde et lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, et abjectiores non sine reatu conscientiae degustamus. Hic quippe quem diximus, Esau, primatum per lenticulam perdidit, et Elias in eremo virtutem corporis carnes edendo servavit (III Reg. XVII, 6). Unde et antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam

damnationis intelligit, et primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit (Genes. III, 6), et secundum non carne, sed pane tentavit (Matth. IV, 3). Hinc est quod plerumque Adam culpa committitur, etiam cum abjecta et vilia sumuntur. Neque enim Adam solus ut a vetito se pomo suspenderet praeceptum prohibitionis accepit. Nam cum alimenta quaedam saluti nostrae Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam vetat. Et dum concupiscentes noxia attingimus, profecto quid aliud quam vetita degustamus?

61. Edenda quae necessitas quaerit, non quae libido suggerit. Quanta ad hoc discretio necessaria.---Ea itaque sumenda sunt quae naturae necessitas quaerit, et non quae edendi libido suggerit. Sed magnus discretionis labor est huic exactori et aliquid impendere, et aliquid denegare; et non dando gulam restringere, et dando naturam nutrire. Quae fortasse discretio subinfertur, cum dicitur: Clamorem exactoris non audit. Sermo namque hujus exactoris est necessaria postulatio naturae. Clamor vero ejus est mensuram necessitatis transiens appetitus gulae. Hic itaque onager exactoris hujus sermonem audit, clamorem non audit, quia discretus vir ac continens et usque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, et a voluptate restringit.

62. Voluptas sub necessitatis specie se palliat.---Sciendum vero est quia sic voluptas sub necessitate se palliat, ut vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solvi debitum necessitas petit, voluptas expleri desiderium suppetit; et tanto gulam securius in praeceptis rapit, quanto sub honesto nomine necessitatis explendae se contegit. Saepe autem in ipsa edendi via furtive adjuncta voluptas subsequitur; nonnunquam vero impudenter libera etiam praeire conatur. Facile autem est deprehendere cum voluptas ejus necessitatem praevenit, sed valde est difficile discernere cum in ipso esu necessario se occulta subjungit. Nam quia

praeuntem naturae appetitum sequitur, quasi a tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore quo necessitati debitum solvitur, quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, et quid, sicut dictum est, voluptas suppetat, ignoratur. Saepe vero et discernimus; et quia utramque sibi conjunctam novimus, in hoc quod extra metas rapimur, libet ut sciendo fallamur; et dum sibi mens ex necessitate blanditur, ex voluptate decipitur. Scriptum quippe est: Carnis curam ne feceritis in desideriis (Rom. XIII, 14). Quae igitur fieri in desiderio prohibetur, in necessitate conceditur.

63. Carnis desideria, non caro occidenda. Cavendum ne, dum hostem insequimur, civem quem diligimus, trucidemus.---Sed saepe dum incaute necessitati condescendimus, desideriis deservimus. Nonnunquam vero dum desideriis immoderatus obviare nitimur, necessitatis miseras augemus. Sic enim necesse est ut arcem quisque continentiae teneat, quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat. Nam plerumque dum plus justo caro restringitur, etiam ab exercitatione boni operis enervatur, ut ad orationem quoque vel praedicationem non sufficiat, dum incentiva vitiorum in se funditus suffocare festinat. Adjutorem quippe habemus intentionis internae hunc hominem quem exterius gestamus, et ipsi insunt motus lasciviae, ipsi effectus suppetunt operationis bonae. Saepe vero dum in illo hostem insequimur, etiam civem quem diligimus trucidamus; et saepe dum quasi concivi parcimus, ad praelium hostem nutrimus. Eisdem namque alimentis vitia superbiunt, quibus nutritae virtutes vivunt. Et cum virtus alitur, plerumque vires vitiis augentur. Cum vero immensa continentia vitiorum vires extenuat, etiam virtus deficiens anhelat. Unde necesse est ut interior homo, noster aequus quidam arbiter praesideat inter se, et eum quem exterius gestat, quatenus ei homo suus exterior et semper ad debitum ministerium servire sufficiat, et nunquam superbe libera cervice contradicat; nec moveat si quid

suggerendo submurmurat, dummodo eum semper superposita calce dominationis premat. Sicque fit ut dum repressa vitia reniti quidem nobis patimur, et tamen haec nobiscum congredi ex aequo prohibemus, nec vitia contra virtutem praevaleant, nec rursus virtus cum vitiorum omnimoda extinctione succumbat. Qua in re sola elatio funditus exstinguitur, quia quamvis victoriae serviat, ad edomandam tamen cogitationum superbiam continua nobis pugna servatur. Unde bene hic, quia unusquisque vir continens et debitae necessitati congruit, et violentae voluptati contradicit, voce dominica dicitur: Clamorem exactoris non audit. Quia autem discretus vir eo ad intelligenda superiora se elevat, quo in se carnis incentiva castigat, recte post contemptum exactoris clamorem subditur.

CAPUT XIX

VERS. 8.---Circumspicit montes pascuae suae.

64. Ad intelligenda sublimia valet ascendere, qui carnis incentiva castigavit.---Montes pascuae sunt altae contemplationes internae refectionis. Sancti enim viri quanto magis se exterius despiciendo dejiciunt, tanto amplius interius revelationum contemplatione pascuntur. Unde scriptum est: Ascensus in corde ejus disposuit in convalle lacrymarum (Psal. LXXXIII, 6, 7), quia quos exterius in fletu continet convallis humilitatis, eos interius sublevat ascensus contemplationis. Montes etiam pascuae sunt sublimes virtutes angelorum. Quae idcirco hic nos ministrando et adjuvando reficiunt, quia illic interno contemplationis rore pinguescunt. Quae quia largiente Deo in omni nos certamine protegunt, recte circumspici dicuntur. Undique enim nobis adesse circumspicimus, quorum defensione contra adversarios ex omni latere munimur. Possunt adhuc montes pascuae accipi altae sententiae Scripturae sacrae, de quibus per Psalmistam dicitur: Montes excelsi cervis (Psal. CIII, 18),

quia hi qui jam dare contemplationis saltus noverunt, altos sententiarum divinarum vertices quasi cacumina montium ascendunt, ad quae profecto cacumina quia infirmi pervenire non valent, recte illic subditur: Petra refugium erinacii (Ibid.), quia videlicet invalidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet. Sequitur:

CAPUT XX

IBID.---Virentia quaeque perquirit.

65. Despectis transitoriis, in aeternum mansura desiderantur.---Arentia quippe sunt omnia quae temporaliter condita venturo fine a jucunditate vitae praesentis quasi aestivo sole siccantur. Virentia autem sunt vocata, quae nulla temporalitate marcescunt. Huic ergo onagro virentia perquirere, est sancto unicuique viro, despectis rebus transitoriis, in aeternum mansura desiderare.

Cuncta vero haec quae de onagro dicta sunt intelligi etiam et aliter possunt. Quae repetito superiori versu exponimus, ut lectoris iudicio quod eligendum crediderit relinquamus. Igitur postquam praedicatorum dispensatio sub cervarum praetextu descripta est, ut ostenderetur per quem haec eadem virtus praedicationis datur, illico commemoratio de dominica incarnatione subnectitur, ut dicatur:

CAPUT XXI

VERS. 5.---Quis dimisit onagrum liberum?

ALLEGORICUS SENSUS.---66. Christus onagro merito comparatur.---Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum Dominum posse figurari, dum constat omnibus quia per significationem quamdam in Scriptura sacra et

vermis et scarabaeus ponatur, sicut scriptum est: Ego autem sum vermis, et non homo (Psal. XXI, 7). Et sicut apud Septuaginta interpretes per prophetam dicitur: Scarabaeus de ligno clamavit (Habac. II, 2). Cum ergo nominatis rebus tam abjectis et vilibus figuratur, quid de illo contumeliose dicitur, de quo constat quod proprie nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed propter innocentiam. Vocatur leo, sed propter potentiam. Aliquando etiam serpenti comparatur, sed propter mortem vel sapientiam. Atque ideo per haec omnia dici figuraliter potest, quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim unum horum quodlibet essentialiter existeret, alterum jam dici non posset. Nam si agnus proprie diceretur, leo jam vocari non poterat. Si leo proprie diceretur, per serpentem signari non posset. Sed haec in illo omnia dicimus tanto latius in figura, quanto longius ab essentia. Potest ergo onager incarnatum Dominum designare. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus Dominus gentilitati magis, quam Judaeae profuit, animale corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum venit. De quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: Species agri mecum est (Ps. XLIX, 11). Incarnatus itaque Dominus qui in forma Dei aequalis est Patri, in forma servi minor est Patre, qua minor est etiam seipso (Philip. II). Dicatur ergo a Patre de Filio secundum formam servi: Quis dimisit onagrum liberum, et vincula ejus quis solvit? Omnis quippe qui peccat, servus est peccati (Joan. VIII, 35). Et quia incarnatus Dominus particeps nostrae factus est naturae, non culpae, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. De quo alias scriptum est: Inter mortuos liber (Psal. XXXVII, 5). Liber dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis jugo nullo modo tenetur. Quem quamvis macula culpae nostrae non attigit, passio tamen nostrae mortalitatis astrinxit. Unde et postquam liber dimissus dicitur, recte de illo adjungitur:

CAPUT XXII

IBID.---Et vincula ejus quis solvit?

67. Hujus onagri vincula soluta sunt, cum infirmitates passionis, in resurrectionis gloriam sunt commutatae.--- Vincula quippe ejus tunc soluta sunt cum infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam commutatae. Quasi quaedam vincula Dominus habuit ea quae nos nequitiae merito patimur, nostrae mortalitatis infirma, quibus et usque ad mortem sponte ligari se voluit, et quae per resurrectionem mirabiliter solvit. Esurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostrae mortalitatis vinculum fuit. Sed cum expleta morte velum templi rumperetur, scinderentur petrae, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent; quid aliud tot argumentis tantae virtutis ostenditur, nisi quod illa infirmitatis nostrae vincula solvebantur, ut is qui ad suscipiendam servi formam venerat, in ipsa servi forma ab inferni vinculis absolutus, ad coelum etiam cum membris liber rediret? De quibus ejus vinculis Petrus apostolus attestatur dicens: Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat illum teneri ab eo (Act. II, 24). Et quia post mortem suam atque resurrectionem ad gratiam fidei gentilitatem vocare dignatus est, postquam dicta sunt soluta ejus vincula, apte subjungitur:

CAPUT XXIII

VERS. 6.---Cui dedi in solitudine domum, et tabernaculum ejus in terra salsuginis.

68. Cui datus in solitudine locus et in terra salsuginis, cum gentilitas eum recepit.---In gentilitate enim in qua patriarcha non fuit, propheta non fuit; ad intelligendum Deum, qui ratione uteretur, homo pene non fuit. De hac solitudine per Isaiam dicitur: Laetabitur deserta et invia,

et exsultabit solitudo, et florebit quasi liliu (Isai. XXXV, 1). Et rursum de Ecclesia dicitur: Ponet desertum ejus quasi delicias, et solitudinem ejus quasi hortu Domini (Isai. LI, 3). Terra vero salsuginis haec eadem solitudo repetita est, quae priusquam veram Dei sapientiam cognosceret, salsuginem protulerat, quia nullam viriditatem boni intellectus proferens, perversa sapiebat. Domum ergo in solitudine et tabernaculu in terra salsuginis accepit, quia incarnatus pro hominibus Deus, derelicta Judaea, gentilitatis corda possedit. Unde ei Patris voce per prophetam dicitur: Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae (Psal. II, 8). Qui juxta hoc quod Deus est, cum Patre dat omnia, juxta hoc vero quod homo est, a Patre accipit inter omnia, sicut scriptum est: Potestatem dedit ei et judicium facere, quia filius hominis est (Joan. V, 27). Et rursum scriptum est: Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus (Joan. XIII, 1). Vel sicut ipse dicit: Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet (Joan. VI, 37). Jam vero si quaeritur quid inter domum ac tabernaculu distet, domus in habitatione est, tabernaculu in itinere. Corda itaque gentiliu quasi quaedam tabernacula habuit veniendo. sed ea per justitiam firmans, domum fecit habitando. Et quia eorum vitam ad quos venerat imitari despexit, recte subjungitur:

CAPUT XXIV

VERS. 7.---Contemnit multitudinem civitatis.

69. Multitudinis exempla non est secutus, sed sua sequenda proposuit. Vita praesens non propter se amanda est, sed propter futuram toleranda.---Id est, mores despicit humanae conversationis. Homo quippe inter homines factus, usum tenere hominum noluit. Idcirco namque inter nos homo factus est, ut non solum nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo commutaret. In conversatione igitur nostra et veniendo

alia invenit, et vivendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti, prospera vitae praesentis appetere, adversa devitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos Dominus incarnatus adversa appetens, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cum Judaei illum regem sibi constituere voluissent, fieri rex refugit (Joan. VI, 15). Cum vero eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum venit (Ibid., XVIII, 4). Fugit ergo quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt. Sed cum fugit quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt, fecit quod omnes mirarentur, ut et mortuus ipse resurgeret, et morte sua alios de morte resuscitaret. Duae quippe vitae sunt hominis in corpore consistentis, una ante mortem, alia post resurrectionem: quarum unam omnes agendo noverant, alteram nesciebant; et humanum genus soli huic quam noverat intendebat. Venit per carnem Dominus, et dum suscepit unam; alteram demonstravit. Dum hanc nobis cognitam suscepit, illam quae nobis est incognita ostendit. Moriendo quippe vitam exercuit quam tenemus, resurgendo aperuit quam quaeramus, exemplo suo nos docens quod haec vita quam ante mortem ducimus non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Quia ergo nova conversatione usus inter homines, mores Babyloniae secutus non est, bene de eo scriptum est: **Contemnit multitudinem civitatis.**

70. Christus multitudinem per spatiosa vagantem deseruit.---Vel certe quod multos per spatiosam viam vagantes deseruit, et per angusta gradientes paucos elegit. Multitudinem namque civitatis contemnere est humani generis partem quae latam viam ingreditur (Matth. VII, 13), quae et pro abundantia iniquitatis multa est, a regni sui sorte reprobare. Sequitur:

CAPUT XXV

IBID.---Clamorem exactoris non audit.

71. Exactoris, scilicet diaboli clamorem non audivit.--- Sicut supra dictum est, quis hoc loco exactor accipi nisi diabolus potest? Qui male suadendo spem contulit immortalitatis, sed decipiendo exigit tributum mortis; qui suadendo intulit culpam, saeviendo exigit poenam. Hujus exactoris sermo est ante mortem hominis astuta persuasio, clamor vero ejus est violenta jam rapina post mortem. Quos enim ante mortem latenter intercipit, hos ad supplicii sui consortium post mortem violenter rapit. Sed quia ad mortem veniens Dominus, hujus exactoris violentos impetus non expavit, sicut ipse ait: Venit enim princeps hujus mundi et in me non habet quidquam (Joan. XIV, 30), bene dicitur: Clamorem exactoris non audit. Venit quippe ad eum exactor humani generis, quia illum hominem vidit. Sed quem infirmitate despectum hominem credidit, virtute supra hominem sensit.

72. Hujus exactoris typus, Laban; Christi, Jacob; Ecclesiae, Rachel fuit.---Hujus nimirum exactoris typum Laban tenuit, quando cum furore veniens sua apud Jacob idola requisivit (Genes. XXXI, 1, seq.). Laban quippe interpretatur dealbatio. Dealbatio autem non inconvenienter diabolus accipitur; qui cum sit tenebrosus ex merito, transfigurat se in angelum lucis (II Cor. XI, 14). Huic servivit Jacob, id est ex parte reproborum Judaicus populus, cujus ex carne incarnatus Dominus venit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Jacob persequitur, quia electos quosque qui Redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Hujus filiam, id est sive mundi, sive diaboli, Jacob abstulit, cum sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate conjunxit. Quam et de domo patris abstrahit, quia ei per Prophetam dicit: Obliviscere populum tuum, et domum patris tui (Psal. XLIV, 11). Quid vero in idolis, nisi avaritia designatur? Unde per Paulum dicitur: Et avaritia, quae est idolorum servitus (Coloss. III, 5). Laban ergo veniens apud Jacob idola non invenit, quia ostensis mundi thesauris, diabolus in Redemptore nostro vestigia concupiscentiae

terrenae non reperit. Sed quae Jacob non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel quippe, quae et ovis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autem, est humilitatem poenitentiae appetere, sicut scriptum est: Surgite postquam sederitis (Psal. CXXVI, 2). Rachel ergo idola sedendo operuit, quia sancta Ecclesia Christum sequens terrenae concupiscentiae vitia poenitendo textit. De hac coopertione vitiorum per Psalmistam dicitur: Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. XXXI, 1). Nos igitur Rachel illa signavit, qui idola sedendo premimus, si culpas avaritiae poenitendo damnamus. Quae utique avaritia illis non solet evenire, qui in via Domini viriliter currunt, quibus dicitur: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (Psal. XXX, 25), sed his maxime qui quasi effeminato gressu gradientes per blandimenta saeculi resolvuntur. Unde et illic ejusdem Rachelis haec verba sunt: Juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi (Genes. XXXI, 35). Apud Jacob ergo idola Laban non reperit, quia exactor callidus quid in Redemptore nostro reprehenderet, non invenit. De quo exactore Redemptori nostro gentilitatem ab ejus dominio liberanti per prophetam dicitur: Jugum enim oneris ejus, et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian (Isai. IX, 4). Eripiens quippe gentilitatem Dominus, superavit jugum oneris ejus, cum eam adventu suo ab illa daemoniacae tyrannidis servitute liberavit. Superavit virgam humeri ejus, cum percussione illius, quae ex perverso opere graviter deprimebat, ab humano genere redempto compescuit. Superavit sceptrum exactoris ejus, cum regnum ejusdem diaboli, qui pro pestifera perpetracione vitiorum exigere consueverat debita tributa poenarum, de fidelium corde destruxit.

73. Gedeonis contra Madianitas insolens pugna, Christi certamen praesignavit.---Sed quomodo haec acta sunt audiamus. Subjunctum est illico: Sicut in die Madian. Non abs re arbitror si hoc Madianitarum bellum quod in

comparatione adventus Dominici a propheta vigilanter illatum est aliquando latius disseramus. In libro quippe Judicum (Judic. VII, 1 seq.), Gedeon contra Madianitas dimicasse describitur. Is cum exercitus multitudinem ad bella produceret, divina illi admonitione praeceptum est ut ad fluvium veniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, a bellorum conflictu removeret. Actumque est ut trecenti viri tantummodo, qui stantes manibus aquas hauserant, remanerent. Cum his ad praelium pergat, eosque non armis, sed tubis, lampadibus et lagenis armavit (Ibid., 19, seq.). Nam, sicut illic scriptum est, accensas lampades miserunt intra lagunculas, et tubas in dextra, lagenas autem in sinistra tenuerunt; et ad hostes suos cominus venientes, cecinerunt tubis, confregerunt lagunculas, lampades apparuerunt; et hinc tubarum sonitu, illinc lampadum coruscatione territi hostes, sunt in fugam conversi. Quid hoc est, quod tale bellum per prophetam ad medium adducitur, et adventui Redemptoris nostri istius pugnae victoria comparatur? An indicare propheta nobis studuit, quod adventum Redemptoris nostri contra diabolum illa sub Gedeon duce pugnae victoria designavit? Talia illic nimirum acta sunt, quae quanto magis usum pugnandi transeunt, tanto amplius a prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim unquam cum lagenis et lampadibus ad praelium venit? Quia contra arma veniens, arma deseruit? Ridicula nobis haec profecto fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ipsa testante didicimus, ne parvi haec quae facta sunt perpendamus. Gedeon itaque ad praelium veniens, Redemptoris nostri signat adventum, de quo scriptum est: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Quis est iste rex gloriae? Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio (Psal. XXIII, 7). Hic Redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine prophetavit. Gedeon namque interpretatur, circumiens in utero. Dominus enim noster per majestatis potentiam omnia complectitur, et tamen per

dispensationis gratiam intra uterum Virginis humanitatem sumens venit. Quis est ergo circumiens in utero, nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens, divinitate cuncta complectens, et humanitatem intra uterum sumens? In quo utero et incarnatus est, et clausus non est, quia et intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, et extra mundum per potentiam majestatis. Madian vero interpretatur, de judicio. Ut enim hostes ejus repellendi destruendique essent, non de vitio repellentis, sed de judicio juste judicantis fuit. Et idcirco de judicio vocantur, quia alieni a gratia Redemptoris, justae damnationis meritum etiam in vocabulo nominis trahunt.

74. Quid significant trecenti milites cum Gedeone pugnantes.---Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad praelium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenarium numerum designatur, nisi perfecta cognitio Trinitatis? Cum his quippe Dominus noster adversarios fidei destruit, cum his ad praedicationis bella descendit, qui possunt divina cognoscere, qui sciunt de Trinitate, quae Deus est, perfecta sentire. Notandum vero est quia iste trecentorum numerus in tau littera continetur, quae crucis speciem tenet. Cui si super transversam lineam id quod in cruce eminent adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in tau littera continetur, et per tau litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictum est: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Luc. IX, 23). Qui sequentes Dominum tanto verius crucem tollunt, quanto acrius et se edomant, et erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Unde et per Ezechielem prophetam dicitur: Signa tau super frontes virorum gementium et dolentium (Ezech. IX, 4). Vel certe in his trecentis, qui in tau littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur. Ductique sunt

ad fluvium, ut aquas biberent, et quicumque aquas flexis genibus hauserunt, a bellica intentione remoti sunt. Aquis namque, doctrina sapientiae; stante autem genu, recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genuflexisse perhibentur, a bellorum certamine prohibiti recesserunt, quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad praelium, qui cum doctrinae fluenta hauriunt, rectitudinem operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu stetisse narrati sunt. Reprobatique sunt, qui genua, dum aquas biberent, inflexerunt; quia attestante Apostolo: Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. II, 13). Quia enim, ut diximus, dissolutio operum in ipsa genuum incurvatione signatur, recte rursum per Paulum dicitur: Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris (Hebr. XII, 12). Hi ergo Christo duce ad bellum procedunt, qui hoc quod ore annuntiant opere ostendunt, qui fluenta doctrinae spiritualiter hauriunt, nec tamen in pravis operibus inflectuntur carnaliter, quia sicut scriptum est: Non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccli. XV, 9).

75. Quid tubae, lampades et lagenae, cum quibus ad praelium perrexerunt, et hostes debellarunt.---Itum ergo est ad praelium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. Inusitatus iste, ut diximus, fuit ordo praeliandi. Cecinerunt tubis, et sinistris lagenae tenebantur: intra lagenas autem sunt missae lampades; confractis vero lagenis lampades ostensae sunt, quarum coruscante luce, hostes territi in fugam vertuntur. Designatur itaque in tubis clamor praedicantium, in lampadibus, claritas miraculorum, in lagenis fragilitas corporum. Tales quippe secum dux noster ad praedicationis praelium duxit, qui despecta salute corporum, hostes suos moriendo prosternerent, eorumque gladios non armis, non gladiis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt sub duce suo ad praelium martyres nostri; sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus. Qui sonuerunt tubis, dum praedicant;

confregerunt lagenas, dum solvenda in passione sua corpora hostilibus gladiis opponunt; resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis coruscaverunt. Moxque hostes in fugam conversi sunt; quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti, quod impugnaverunt, crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, ut lagenae frangerentur; lagenae fractae sunt, ut lampades apparerent; apparuerunt lampades, ut hostes in fugam verterentur; id est, praedicaverunt martyres, donec eorum corpora in morte solverentur; corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent; coruscaverunt miraculis, ut hostes suos ex divina luce prosternerent, quatenus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent.

76. Fidei praedicatores plus morte sua, quam praedicatione profecerunt.---Et notandum quod steterunt hostes ante lagenas, fugerunt ante lampades, quia nimirum persecutores sanctae Ecclesiae, fidei praedicatoribus adhuc in corpore positus restiterunt; post solutionem vero corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt, quia, pavore conterriti, a persecutione fidelium cessaverunt. Praedicatione scilicet tubarum, fractis lagenis corporum, visis timuerunt lampadibus miraculorum.

77. Cui major est cura corporis quam praedicationis, metuenda reprobatio.---Intuendum est etiam id quod illic scriptum est, quia in dextera tubas, lagenas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicimur quidquid pro magno pensamus; pro sinistro vero quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est quod in dextera tubas, lagenas autem in sinistra tenuerunt, quia Christi martyres pro magno habent praedicationis gratiam, corporum vero utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis, quam gratiam praedicationis, in sinistra tubam, atque in dextera

lagenam tenet. Si enim priori loco gratia praedicationis attenditur, et posteriori utilitas corporis, certum est quia in dextris tubae, et sinistris lagenae teneantur. Hinc Dominus in Evangelio ait: Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum (Matth. V, 15). In modio enim commodum temporale, in lucerna autem lux praedicationis accipitur. Lucernam ergo sub modio ponere est propter temporale commodum, gratiam praedicationis abscondere, quod nemo utique electorum facit. Et bene illic additur: Sed super candelabrum. In candelabro enim status corporis designatur, cui lucerna superponitur, dum eidem corpori cura praedicationis antefertur. Bene itaque per Prophetam dictum est: Sceptum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian (Isai. IX, 4). Sed quia exponendi prophetici testimonii gratia longe digressi sumus, ad operis nostri ordinem revertamur. Igitur postquam dictum est: Clamorem exactoris non audiit, quia videlicet antiqui hostis insidias Dominus in carne manifestatus despexit, quid etiam de electis suis fecerit recte subjungit, dicens:

CAPUT XXVI

VERS. 8.---Circumspicit montes pascuae suae.

78. Etiam superbos in sua membra transformavit Christus. Convertit eos quos aspicit.---Montes accipimus omnes elatos hujus saeculi, qui in corde suo altitudine terrena tumuerunt. Sed quia etiam tales Dominus Ecclesiae suae corpori conversos in viscerat, eosque a priori elatione commutans, in sua membra transformat, isti montes pascuae ejus sunt, quia nimirum de conversione errantium, et de superborum humilitate satiatur, sicut ipse ait: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui me misit (Joan. IV, 34). Et sicut apostolis ad praedicationem missis praecepit, dicens: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam (Joan. VI, 27). De his montibus per Prophetam

dicitur: Non repellet Dominus plebem suam, quoniam in manu ejus sunt omnes fines terrae, et altitudines montium ipse conspicit (Psal. XCIV, 4). Altitudines enim montium elationes sunt utique superborum. Quas Dominus conspiciere dicitur, id est ab iniquitate sua in melius commutare. Convertit namque Dominus eum quem conspicit. Unde scriptum est: Conversus Dominus respexit Petrum, et recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat: Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis; et egressus foras flevit amare (Luc. XXII, 61). Et sicut Salomon ait: Rex qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo (Prov. XX, 8). De hoc respectu montium rursus per prophetam dicitur: Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini (Psal. XCXVI, 5), quia post perversitatis suae duritiam, divina formidine liquefacti, ab illo prius rigido tumore substrati sunt.

79. Bonis operibus conversorum pascitur. Magnum Christo convivium fecit Matthaeus, imo fuit.---Intuendum etiam quod non ait inspicit, sed circumspicit montes pascuae suae. In Judaea quippe incarnatus est Dominus, quae posita in medio gentium fuit. Atque ideo circumspexit montes, quia elatos hujus saeculi circumquaque positos ex gentilitatis universitate collegit. In his itaque montibus pascitur, quia bonis operibus conversorum quasi herbis virentibus satiatur. Hinc est quod ei sponsae voce in Canticis canticorum dicitur: Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie (Cant. I, 6). Pascitur quippe Dominus, cum bonis nostris actibus delectatur. Cubat vero in meridie, cum ex desiderii carnalibus ardenti corde reproborum apud electorum suorum pectora refrigerium invenit cogitationis bonae. Mons enim quidam Matthaeus fuerat, quando in telonii lucris tumebat; de quo et scriptum est quia postquam credidit, invitato in domum suam Domino, convivium magnum fecit (Luc. V, 29). Mons itaque iste huic onagro virentis pascuae herbas protulit, quia et foris eum

convivio, et intus epulis virtutum pavit. Quod adhuc plenissime expletur, cum subditur:

CAPUT XXVII

IBID.--- Virentia quaeque perquirit.

80. Arentia corda Christus deserit; fide ac spe virentia requirit.---Arentia enim deserit, et virentia quaeque perquirit. Arentia namque corda sunt hominum, quae in hujus saeculi spe peritura plantata, aeternitatis fiduciam non habent. Virent autem quae illi haereditati inhaerent, de qua Petrus apostolus dicit: In haereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem (I Pet. I, 4). Tanto enim verius quique virentes sunt, quanto in haereditatis immarcescibilis sorte cogitationis radicem figunt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat, arentia extrinsecus mundi hujus desideria fugiat. Quisquis a Domino perquiri desiderat, aeternam patriam appetens, in interna cordis plantatione viridescat.

81. S. Gregorii modestia et humilitas.---Haec autem de onagro exposita sub duplici intellectu sufficient. Lectoris vero iudicio relinquendum est quid magis duxerit eligendum. Et si utriusque expositionis intelligentiam fortasse despexerit, libenter ipse lectorem meum subtilius veriusque sentientem, velut magistrum discipulus sequar, quia mihi proprie donatum credo, quidquid illum me melius sentire cognosco. Omnes enim qui fide pleni de Deo aliquid sonare nitimur, organa veritatis sumus; et in ejusdem veritatis potestate est, utrum per me sonet alteri, an per alterum mihi. Ipsa quippe in medio nostri, etiam non aequae viventibus omnibus aequa est, et saepe alium tangit, ut bene audiat quod per alium ipsa sonuerit; saepe vero alium tangit, ut bene quod ab aliis audiatur sonet.

82. Saepe doctore verbum aut propter auditoris meritum tribuitur, aut propter culpam subtrahitur.---Saepe doctore verbum pro gratia tribuitur auditoris, et saepe propter auditoris culpam subtrahitur sermo doctore. In his ergo quae ubertim praedicat doctor, nulla elatione se efferat, ne fortasse non pro sua, sed pro auditoris gratia ejus repleatur lingua; et in his quae doctor steriliter dicit, auditor non succenseat, ne fortasse doctoris lingua non pro sua, sed pro auditoris reprobatione torpescat. Pro auditoris namque gratia boni, datur etiam malis sermo doctoribus, sicut potuerunt Pharisaeis suppetere verba praedicationis, de quibus scriptum est: Omnia ergo quaecunque dixerint vobis, servate et facite; secundum vero opera eorum nolite facere (Matth. XXIII, 3). Propter auditorum vero reprobationem bonis etiam doctoribus sermo subtrahitur, sicut ad Ezechielem contra Israel dicitur: Linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est (Ezech. III, 26).

83. Aliquando pro doctoris et auditorum merito vel culpa, datur aut negatur. De accepto nemo extollatur. Spem comitetur timor.---Aliquando autem sermo praedicationis propter utrosque datur, aliquando propter utrosque subtrahitur. Propter utrosque enim datur, sicut divina voce Paulo apud Corinthios dicitur: Noli timere, sed loquere (Act. XVIII, 9). Et paulo post: Quia populus multus est mihi in hac civitate (Ibid. 10). Propter utrosque vero subtrahitur, sicut Heli sacerdos et pravam filiorum cognovit actionem, et dignam increpationis non exercuit vocem; cum profecto futurum esset ut in mortis supplicio et istos reatus flagitii, et illum silentii poena multaret (I Reg. III, 12, seq.). Inter haec igitur cum vel pro quo sermo detur, vel propter quem subtrahatur, ignoramus, unum est salubre remedium, nec de his quae aliis magis accepimus, nosmetipsos extollere, nec de eo alterum quod minus acceperit irridere; sed fixo humilitatis pede, graviter et constanter incedere, quia in hac vita tanto

veracius docti sumus, quanto doctrinam nobis a nobismetipsis suppetere non posse cognoscimus. Cur ergo quilibet de doctrina superbiat, qui occulto iudicio vel cui quando detur, vel quando cui subtrahatur ignorat? Quamvis enim securitati timor semper longe videatur abesse, nobis tamen nihil est securius quam sub spe semper timere, ne incauta mens aut desperando se in vitiis dejiciat, aut extollendo de donis ruat. Ante districti enim ac pii iudicis oculos quanto de se sub spe humiliter trepidat, tanto in illo robustius stat.

>>sequitur Pars 10>>